

КІТАЙ СТАНОВІЦЦА БЛІЖЭЙ

31 ліпеня ў галерэі "Ракурс" Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адбылося адкрыццё 12-й Нацыянальнай Усекітайскай мастацкай выстаўкі, дзе на суд глядачоў былі прадстаўлены 23 работы сучасных мастакоў з Паднябеснай. У перспектыве плануецца падпісанне дагавора аб супрацоўніцтве паміж Канфедэрацыяй творчых саюзаў Беларусі і Асацыяцыяй культуры і мастацтва Кітайскай Народнай Рэспублікі.

УВАГА! / ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ. /

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

Акцыя "К": аўтапрабег па СДК і не толькі

Часам даводзіцца чуць такое нібыта рытарычнае пытанне: маўляў, што рабіць у вёсцы ці нават райцэнтры рафінаванаму сталічнаму інтэлектуалу? Пабачнае ў апошні дзень нашага аўтатура пераконвае: цікава і карысна для свайго развіцця правесці час можна і ў рэгіёнах. І досвед Мастоўскага раёна ў гэтым плане нам падаўся паказальным. З'ехаць адтуль можа прымусяць хіба толькі перанасычэнне яркімі ўражаннямі.

Яўген РАГІН,
Кастусь АНТАНОВІЧ
Мінск — Дзяржынскі раён Міншчыны — Карэліцкі, Дзятлаўскі, Зэльвенскі, Ваўкавыскі, Мастоўскі раёны Гродзеншчыны — Мінск

Усім музеям музей!

Хто каму вінен?

У Мстах нас чакала новае знаёмства. Начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Мастоўскага райвыканкама Сяргей Дзейкала грунтоўна і шчыра распавёў нам пра дасягненні і клопаты сферы. Што спадабалася, начальнік аддзела кіруецца ў сваёй працы дэвізам "любую праблему можна вырашыць". Скажам, ёсць пытанні па замацаванні маладых спецыялістаў, і галоўны клопат у гэтай справе, вядома ж, жыллёвы. Але агульнымі намаганнямі і ён вырашаецца. Прыкладам, маладому спецыялісту са Сморгоні, які прыехаў на працу ў музычную школу, рашэннем райвыканкама выдзелілі пакой у інтэрнаце. А каб замацаваць кадры ў аграгарадках, у адзеле вырашылі знаходзіць жыллё для маладых спецыялістаў у прыватным сектары і часткова кампенсаваць ім выдаткі на арэнду.

У размове закранулі і бібліятэчную сферу. І калі гарадскія ды сельскія бібліятэкі не выклікаюць у начальніка аддзела нараканняў, то пытанні маюцца да аб'яднаных у адну школьных і публічных бібліятэк на сяле. У свой час усе інтэграваныя бібліятэкі раёна былі аддадзены аддзелу адукацыі. Такі падыход выявіў нямагла хібаў: кожная школа мае прапускны рэжым, штогод там адбываюцца каранцінныя мерапрыемствы, а таму далёка не кожны рабочы пасля змены пойдзе ў навучальную ўстанову па кнігу. Адпаведна, частка чытачоў адсейваецца. Няма магчымасці раённай ЦБС уплываць на кніжныя паступленні, а самім бібліятэкарам у асобныя месяцы з-за загрузкі з падручнікамі няма калі наведваць чытачоў у аддаленых вёсках у зоне абслугоўвання.

Сяргей Дзейкала адзначыў праблему і з абнаўленнем ва ўстановах культуры абсталявання. Праўда, і яна паступова вырашаецца. Нягледзячы на фінансавыя цяжкасці, з

абласнога бюджэту паступіла каля 90 мільёнаў на набыццё музычных інструментаў. А вось спадзявацца на буйных спонсараў сферы культуры раёна пакуль не выпадае. Яскравы прыклад: пакуль "Мастадрэў" пасля мадэрнізацыі толькі нарошчвае абароты, установы культуры аказваюць дрэвапрацоўчаму прадпрыемству паступгі, можна сказаць, у крэдыт. На момант нашага візіту запазычанасць складала 15 мільёнаў рублёў.

Тое, што фінансавыя паступленні на развіццё сферы культуры неабходны, сведчыць і Мастоўскі дзяржаўны музей "Лес і чалавек" — адзіны музей экалагічнага профілю ў Гродзенскай вобласці. Сёння наспела патрэба ў новым памяшканні і стварэнні сучаснай экспазіцыі.

Хапае ў сферы культуры раёна і пазітыў. Скажам, дзе яшчэ на Гродзеншчыне можна знайсці ў вёсцы літаратурна-краязнаўчы музей? А ў Гудзевічах ён не проста існуе, але актыўна развіваецца за кошт

трансгранічных праектаў. Мае раён і нематэрыяльныя культурныя каштоўнасці. Сярод іх — Котчынская кадрыля і Падвойнае ткацтва ў тых жа Гудзевічах. Між іншым, летась гэты аграгарадок разам з Лідай прымалі рэгіянальны фестываль народных рамёстваў "Скарбы Гродзеншчыны". Ёсць думка праводзіць гэты фестываль на сталай аснове.

Галерэю — гаспадарчым спосабам

Калі трэба, не цураюцца ў аддзеле і папрацаваць сваімі рукамі на будаўнічых работах, у чым мы пераканаліся, наведваючы шыкоўную выставачную залу Цэнтра рамёстваў. У свой час там размяшчалася аддзяленне банка. Некалькі гадоў памяшканні пуставалі, і калі з'явілася выставачная зала Цэнтра рамёстваў. У свой час там размяшчалася аддзяленне банка. Некалькі гадоў памяшканні пуставалі, і калі з'явілася выставачная зала Цэнтра рамёстваў. У свой час там размяшчалася аддзяленне банка. Некалькі гадоў памяшканні пуставалі, і калі з'явілася выставачная зала Цэнтра рамёстваў.

Выбары-2015

Цэнтральная выбарчая камісія рэкамендуе на кожным участку стварыць умовы для самастойнага галасавання людзей са слабым зрокам і сляпых.

Аб гэтым паведамлілі журналістам сакратар Цэнтральнай камісіі па выбарах і правядзенні рэспубліканскіх рэферэндумаў Мікалай Лазавік. “У час гэтай выбарчай кампаніі мы рэкамендуем на кожным участку стварыць умовы для самастойнага галасавання сляпых. Будучы выраблены інфармацыйныя матэрыялы шрыфтам Брайля, спецыяльныя трафарэты, куды будзе ўкладацца бюлетэнь і можна будзе яго запоўніць”, — растлумачыў сакратар ЦВК.

Інфаграфіка

Але па жыцці атрымлівалася, што людзі, якія ў маладосці кіравалі такімі развагамі, у сталыя гады часта шкадавалі, што ў свой час не парупіліся атрымаць вышэйшую адукацыю. Бо ВНУ не толькі дае карысныя для жыцця веды і навыкі, да якіх можна насамрэч дайсці і сваім розумам, але выбудоўвае ў свядомасці студэнта сістэму светапоглядаў — а гэта дасягаецца толькі ў сумоі.

Да таго ж, аднойчы чалавек падыходзіць да той мяжы, калі далейшая кар’ера і ўмацаванне сацыяльнага статусу становяцца магчымымі толькі пры наяўнасці дыплама ВНУ. Мастоцтва — сфера асабліва. Хтосьці лічыць, што тут адукацыя — справа другасная, галоўнае — талент і плённасць працы. Але я асабіста не ведаю ніводнага паспяховага мастака, які б нідзе не вучыўся і да ўсяго дайшоў бы выключна сваім розумам. Сярод тых, хто мае толькі спецыяльную сярэднюю адукацыю, гучнае творчае імя — рэдкае выключэнне з правілаў. Таму мне цяжка ўявіць выяўленчае мастацтва нашай краіны без Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацаў.

Відаць, я не магу быць цалкам аб’ектыўным, спрабуючы даць ацэнку дыпломным работам выпускнікоў БДАМ, бо някэпка ўяўляю, чаго варта вучоба ў гэтай ВНУ і якіх высілкаў патрабуе тут дыпломная работа. Тым больш, прыемна бачыць, што навучальны працэс у БДАМ пастаўлены грунтоўна і якасць дыпломаў традыцыйна высокая. У Акадэміі, калі яна яшчэ была інстытутам, выкладалі асобы, творчасць якіх сёння лічыцца “залатым фундам” нашай культуры. Але прынцыпы, якія спавядалі, у сённяшніх варунках успрымаліся б як працява кансерватызму і “учарашні дзень” мастацтва. Я наогул не лічу, што кансерватызм — гэта кепска, і ўпэўнены, што з гістарычнага пункту гледжання духоўнае бязладдзе нічым не лепшае за колішні ідэалагічны “ordnung”. Краінасці сыходзяцца, “залатая сярэдзіна” існуе, бадай, толькі ў тэорыі, а новы час патрабуе новай эстэтыкі. Яе мусілі прынесці ў акадэмічны

Абарона дыплама

Я ведаю нямала людзей, якія ў маладыя гады, маючы дастаткова талентаў і здольнасцей, каб паступіць у вышэйшую навучальную ўстанову, свядома адмовіліся ад такой перспектывы. Маўляў, на што мне той дыплом, пражыву і без яго. Абыўдуся без “верхняга абразавання”, да ўсяго дайду сваім розумам і практычным досведам. У такіх развагах ёсць і пэўная логіка, і меркантильны сэнс. Бо вучоба ў ВНУ — гэта кнігі замест гулянак, беднаватае жыццё ад стыпендыі да стыпендыі (калі яшчэ тая стыпендыя ёсць), абразлівая для фанабэрыстай моладзі фінансавая залежнасць ад бацькоў у той час, калі ты мог бы ўжо, здаецца, і сам зарабляць, а таксама велізарныя псіхалагічныя, а ў бяссонныя ночы перад іспытамі — і фізічныя нагрукі. І ўсё гэта на працягу 5-6 гадоў, а ў выніку — дыплом, які на сённяшні дзень далёка не заўжды гарантуе годнае працаўладкаванне, і невялікая зарплата маладога спецыяліста. Ці варта дзеля такога выніку марнаваць лепшыя гады?

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

навучальны працэс тыя, хто прышоў на змену мэтрам і карыфеем савецкай пары; тыя, каго яшчэ нядаўна называлі “сярэднім пакаленнем”. Змена пакаленняў выкладчыкаў адбывалася павольна і не спракавала радыкальных хістанняў і хваравітых страт у сістэме навучання.

Мне падаецца надзвычай важным тое, што ў пераломныя гады БДАМ засталася акадэміяй не толькі па назве, але і па сутнасці. Пра гэта сведчыць, як я адзначаў вышэй, і традыцыйна высокая якасць дыпломных работ мастацкага факультэта, які, дарэчы, і ўвасабляе традыцыю. Сёлетняя абарона — не выключэнне. Праўда, не абмінеш тую акалічнасць, што хоць у жыцці той, хто здольны маляваць рукамі, можа мець перавагу перад тым, хто кроку не зробіць без камп’ютара, традыцыйная трыяда “прыгожых мастацтваў” — жывапіс, графіка, скульптура — у некаторыя гады саступае ў папулярнасці сярод аб’ітурыентаў графічнаму і віртуальнаму дызайну, а таксама інтэр’еру і тэкстылю. Мінуў час, калі на дызайн паступалі тыя, каму было не прабіцца на мастацкі факультэт.

Цяпер дызайн і выяўленчае мастацтва ўспрымаюцца дасведчанай грамадой як з’явы роўныя па статусе, аднолькава паўнаважныя. А значыць, ёсць і ўзаемаўплыў. Гэта, на мою думку, можна бачыць і на сёлетняй абароне ў БДАМ.

Бадай, толькі станковы жывапіс студэнтаў Акадэміі з большага адпавядае традыцыйнаму ўяўленню аб гэтым жанры мастацтва. Але і тут бачыш, як дэкарэтыўнасць часам падпарадкоўвае іншыя чыннікі карціны, у выніку чаго яны становяцца падабенствам прыгожай тэатральнай афішы. Гэтую акалічнасць можна трактаваць па-рознаму: як сімптом заняпаду станкавізму, пазбаўленне карціны псіхалагізму і праяву дэмакратызму ў навучальным працэсе, калі студэнт, асабліва дыпломнік, выкладчыкі не навязваюць ні тэмы, ні сюжэта, ні стылістыкі. Між тым, як распавядалі мне дасведчаныя людзі, у славурых мастацкіх ВНУ Расіі, чый аўтарытэт пэўны час быў для нас неаспрэчным, а досвед — вызначальным пры стварэнні нашай уласнай вышэйшай школы, такі дэмакратызм немагчымы паводле вызначэння. Там шануюць традыцыі, закладзеныя яшчэ

ФОТОФАКТ

"Baltica 2015"

Ужо ў дзясяты раз Латвія прымала гасцей на Міжнародным фальклорным фестывалі “Baltica”. У сэрцы Латгаліі сабралася больш за тры тысячы ўдзельнікаў з Літвы, Беларусі, Расіі, Украіны, Польшчы, Грузіі, Эстоніі, Ірландыі, Шатландыі, Нарвегіі, Іспаніі, Вялікабрытаніі і Партугаліі. Пра вопыт працы дамоў рамэстваў гэтага рэгіёна Латвіі чытайце ў наступных нумарах “К”.

Фота Жаны САМАЛЬ

Газета КУЛЬТУРА ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года. Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — Сяргей Сяргеевіч ТРАФІЛАЎ. **Адказны сакратар**: Вольга НАВІЦКАЯ; **рэдактары аддзелаў**: Канстанцін АНТАНОВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ, Барыс КРЭПАК, Настасся ПАНКРАТАВА, Яўген РАПІН, Ілья СВІРЫН; **аглядальнікі рэдакцыі**: Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ, Аліна САУЧАНКА, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльныя карэспандэнты**: Пётр ВАСІЛЕЎСКИ, Алес КЛІМАЎ, Алена ЛЯШКЕВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталля ОВАД; **карэктар** — Настасся МІНГО.

Сайт: www.kimpress.by. Е-мэйл: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакой 16-28, 94-98, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”. 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакой 16-28, 94-98, чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35. **Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнаасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.** Аўтарскія рукпісы не рэдакуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы. “Культура”, 2015. Наклад 5 448. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Падысана ў друку 31.07.2015 у 13.30. Замова 3039. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Соцыум

Мінск няспынна мяняецца, і часам ты ледзь пазнаеш тыя раёны, дзе не пабыў усяго якія-небудзь пару гадоў. Мала які еўрапейскі горад развіваецца такімі хуткімі тэмпамі, але, вядома, тут ёсць і адваротныя бакі медаля. Незлічоныя навабуды сціраюць сляды нават вельмі нядаўняй мінуўшчыны, не кажучы ўжо пра “сіваю даўніну” — а па тутэйшых мерках, гэта недзе гадоў са сто. Адзін з варыянтаў панацэі быў вынайздзены параўнаўча нядаўна. У заўсёды перапоўненым сталічным метро з’явіліся схемы, дзе ўжо пазначаны некаторыя станцыі яшчэ не пабудаванай трэцяй лініі, і гучаць яны бы паззія — “Немаршанскі Сад”, “Кавальская Слабада”, “Слуцкі Гасцінец”... Безумоўна, гэта вельмі эфектыўны ды рацыянальны спосаб вярнуць да жыцця тыя тапонімы, што трывала забыты сённяшнімі гараджанамі — прычым без перайменавання вуліц альбо іншых “энергазатратных” захадаў.

Ілья СВІРЫН

Між тым, па прапанове Дырэкцыі будаўніцтва метрапалітэна, члены Тапанімічнай камісіі пры Мінгарвыканкаме ўжо прадумваюць назвы тых станцый трэцяй і чацвёртай (!) ліній метро, якія сёння існуюць толькі ў грандыёзных муніцыпальных планах. Некаторыя напрацоўкі паспелі патрапіць у інтэрнэт-СМІ, прычым журналісты падаюць іх як канчатковыя вынікі. Але, як падкрэсліў член камісіі, вядомы гісторык-“мінсказнаўца” Іван Сацукевіч, пра нейкія вынікі пакуль казаць зарана — поўным ходам ідуць абмеркаванні, уз’яць удзел у якіх гарадскія ўлады прапанавалі не толькі ўпаўнава-

жаным на тое спецыялістам, але і ўсім ахвотным.

"Сляпянка" і слепні

Папярэдні досвед “метратапанімікі” быў даволі супярэчлівым — ён утрымлівае як відавочна ўдалыя рашэнні (тапонім “Няміга” трывала замацаваўся ў памяці гараджан перадусім дзякуючы аднайменнай станцыі), так і даволі спрэчныя. У іх лік можна смела залучыць кожны тапонім, які не мае выразнай інтэрпрэтацыі і выклікае пытанні: чаму “Пралетарская”, чаму “Маладзёжная”? Каб пазбегнуць непрадуманых рашэн-

Гульня

наў, метрабудаўцы і вырашылі “ладзіць сані летам” — задоўга да рыцця тунэляў для новых станцый.

На пачатку нашай гутаркі Іван Сацукевіч пералічвае тыя тры асноўныя прынцыпы, якім павінны адпавядаць тапонімы “масавыя ўжывання”. Першы з іх тычыцца эстэтычнага аспекту — назва мусіць быць прыгожай і мілагучнай. І гэта тая прычына, паводле якой многія вартыя прозвішчы не могуць з’явіцца на карце горада.

— Быў такі акадэмік Мікалай Бліадуха — выдатны навукоўца, які зрабіў неацэнны ўнёсак у айчынную геалогію, — прыводзіць прыклад Іван Сацукевіч. — Але, выбачайце, называць вуліцу ягоным імем, усё ж, наўрад ці стануць.

Тут варта зрабіць невялічкае адступленне ды патлумачыць, што Мікалай Фёдаравіч нарадзіўся ў далёкім 1878 годзе, калі пэўны пласт лексікі не меў на беларускай зямлі значнага распаўсюджвання, і таму гэтак прозвішча не выклікала ніякіх эмоцый нават у арыгінальным, неадцензураваным выглядзе.

на кваліфікацыю альбо піяр?

ў імперскі час, і тады ж выпрацаванай метадыкай. Там дамінуе канон. Надта самастойны і фанабэрысты студэнт там не прыжывецца і будзе вымушаны шукаць сабе іншую alma mater.

Што датычыцца графікі ў БДАМ, дык яна даўно сілкуецца прыёмам і з арсеналу дызайну. Так, ёсць на гэтай абароне работы, дзе амаль адкрыта “цытуецца” вынаходнік оп-арту Віктар Вазарэлі. Хоць у гісторыі культуры XX стагоддзя гэтая асоба прадстаўляе трыяду “жывапіс-графіка-скульптура”, сутнасца ягонага спадчына — эфектны дызайн, вельмі прыдатны ў рэкламнай справе і аздобе відовішчаў. Нашы бліжэйшыя суседзі перахварэлі на падобныя запазычаныя ішчэ ў 80-я гады... Іншыя матывы графічных дыпламаў нагадваюць мне таксама нешта з мастацтва краін савецкага блоку перыяду актыўнага засваення імі эстэтыкі Захаду. Прафесіяналізм згаданых дыпломных работ я не аспрэчваю, але шкада нацыянальнай школы. Тыя ж матывы Вазарэлі ўспрымаюцца б зусім інакш, калі б іх спалучылі хаця б з элементамі беларускага арнаменту.

Станковы жывапіс і графіка, зрэшты, могуць быць не больш чым праявай творчай рэфлексіі, гэтакімі “дзённікавымі нататкамі”, якія створаны не для чужога вока, а проста каб сам аўтар не забыўся на нешта важнае асабіста для яго. У гэтых відах мастацтва суб’ектыўны пачатак выяўлены даволі выразна. Звычайна для творчай натурны суб’ектыўнасць, “самасць” часам падсвядома праяўляецца нават у тых выпадках, калі мастак робіць нешта па замове альбо на карысць свайму іміджу — скажам,

тую ж дыпломную работу. Іншая справа — манументальнае мастацтва. Яно зыходна разлічана на шырокую аўдыторыю і праз гэта абавіраецца на актуальныя для дадзенага часу эстэтычныя стэрэатыпы. Мне, аднак, падаецца, што сёння “манументалка” збілася з накатаных рэк і рэфлексіўна шукае сваё месца ў новай эстэтычнай рэчаіснасці. Па-першае, у ім зашкальвае суб’ектыўнасць, болей уласцівы, як адзначалася вышэй, станковаму мастацтву. Па-другое, адчуваецца яўны ўхіл у дэкаратыўнасць і спрощанасць форм. І нарэшце, сёння нават на знакавых аб’ектах у нашага манументальнага мастацтва далёка не манументальныя размах і стылістыка. На гэтай абароне былі прадстаўлены ўзоры інтэр’ернай аздобы грамадскіх будынкаў, якія не ідуць ні ў якое параўнанне з тым, што рабілася ў эпоху, калі працавалі Гаўрыла Вашчанка і Аляксандр Кішчанка. Тое рабілася дзеля сцвярдзення ідэі, а гэта робіцца дзеля камфорту. І тое, і другое — мастацтва. Але прызначана для розных мэтаў. Ідэйны змест сёння можна знайсці, хіба, у аздобе аб’ектаў, дзе замоўца — Царква (ёсць такая работа на гэтай абароне) альбо Касцёл. Але канон, адпаведнасці якому патрабуе замоўца, значна змяняе поле для творчага самавыяўлення.

Сёння да намінацыі “Манументальна-дэкаратыўнае мастацтва” адносяць станковы жывапіс, зроблены для канкрэтнага інтэр’еру. Такой на абароне была серыя партрэтаў асоб, што праславілі Купалаўскі тэатр. Як па мне, дык гэта не зусім лагічна: тое, што можна зняць са сценкі, мастацтва станко-

вае. Але ў час няпэўнасці і адсутнасці выразна акрэсленай грамадскай ідэі рабіць нешта, каб раз — і назаўсёды, мабыць, рызыкаўна... Вось і замяшчае станковая карціна фрэску. Зрэшты, гэта танней каштуе.

Скульптура на дадзенай абароне абвяргае развагі, якія можна было пачуць апошнім часам, пра застой у беларускай пластыцы і неэфектыўную метадыку падрыхтоўкі скульптараў у БДАМ. Не ўсё мне прыйшлося даспадобы, але сама разнастайнасць форм і стыляў — ад абстрагаваных і дэкаратыўна-абагульненых форм да канкрэтна-партрэтных — уяўляецца мне добрым набыткам для будучыні.

Кожная грунтоўная творчая работа мае псіхалагічнае абгрунтаванне. Нават калі яна робіцца па замове і пад наглядом кіраўніка ці цэнзара, мастак усё адно мусіць мець адказ на пытанне, навошта яму гэта трэба? Назіраючы цягам апошніх гадоў за абаронамі дыпламаў у нашай Акадэміі і іншых ВНУ культурнага профілю, пераконваюся, што дыпломнік (можа, падсвядома) дбае не пра тое, каб адпавядаць зададзенаму навучальнай праграмай стандарту і такім чынам пацвердзіць сваё права лічыцца кваліфікаваным спецыялістам, але думае, як на абароне сябе прапіярыць, звярнуць на сябе ўвагу. Ягонае кар’ера залежыць не ад удалага размеркавання (ва ўмовах эканамічнай нестабільнасці гэта не гарант дабрабыту), але ад уласнага розуму, учэпістасці і працавітасці. А піяр на рынку працы — не апошняя рэч.

Фотасюжэт нумара

“Пояс Вітаўта”.

Калекцыя калекцый

“Вялікая прэзентацыя музейных рэліквій: 79 прыступак углыб гісторыі” — з такой назвай у Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася выстаўка, што прадстаўляе калекцыю калекцый культурнай установы. “Пояс Вітаўта” XV стагоддзя, Мінскі грашовая-рэчавы скарб, які складаецца з 547 срэбраных прадметаў XIX стагоддзя агульнай вагой у 13 кілаграм — ужо адны гэтыя экспанаты варты асобнай прэзентацыі. Выстаўка, у якой прадстаўлены і іншыя рэліквіі, да прыкладу: старадаўнія карты “Мінская губерня з 10-цю паветамі” (1800 год), “Карта падарожжа Яе Імператарскай Вялікасці ў Беларусь і на месціцы ў 1780 годзе”, патэнт на пацверджанне шляхетнай годнасці рода Яна Дарашэвіча 1808 года, — збірае больш за дзве тысячы прадметаў з 20 калекцый музея. Выстаўка стала першым крокам прэзентацыі ілюстраванага альбома “Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь”, што прадстаўляе фонды музея ў фармаце фотафаліянта. Падрабязней — пра фаліянт і выстаўку — чытайце ў бліжэйшых нумарах “К”.

Фота Алеся ЛАПО

Дырэктар музея Алег Рыжкоў акрывае экспазіцыю.

ў асацыяцыі

Прынцыпы мінскай тапанімікі ад Пярэспы да Немаршанскага Саду

Цяпер сітуацыя, на жаль, іншая, і выбітны геалаг стаў яе закладнікам.

Як ні дзіўна, падобныя дыскусіі ўзніклі і адносна тапоніма “Сляпянка”, які члены камісіі прапанавалі перанесці на схему мінскага метро (адна са станцый чацвёртай лініі запланавана на скрыжаванні вуліц Уральская і Дзмітрыя Фролікава). У кагосьці ён выклікае не самыя лепшыя асацыяцыі — ці то слепны, ці то слепата... Альтэрнатыўны варыянт — станцыя “Рабочая”.

— Хаця Сляпянка — гэта даўно замацаваная гістарычная назва, жыхары альбо выхадцы з таго раёна ахвотна ёй карыстаюцца, немілагучнай яна ім не падаецца, — кажа Іван Сацукевіч.

Як тут не прыгадаць вядомы прэзэдэнт больш чым дзесяцігадовай даўніны: дзякуючы толькі аднаму (!) форумнаму водгуку на сайце Мінгарвыканкама станцыя метро “Ракаўская” так і не

з’явілася. У пэўнага грамадзяніна яе назва выклікала асацыяцыі з жудаснай хваробай — і вуаля, маем цяпер “Спартыўную”. Назву, якая не выклікае не толькі дрэнных, але і ўвогуле ніякіх асацыяцый, за выключэннем хіба непразрытай адсылкі да тамтэйшага Лядовага палацу.

Аднак Іван Сацукевіч выказаў упэўненасць, што гэтым разам усе рашэнні будуць прымацца ўзважана ды, галоўнае, калегіяльна, без недарэчнага валюнтарызму. Бо ці мала ў каго якія асацыяцыі?

Малыя і вялікія рэкі

Другі прынцып тапанімікі мае практычны характар — назвы станцый павінны дапамагаць пасажырам арыентавацца на мясцовасці, а не заблытваць гасцей Мінска. Гэта, на жаль, нярэдка здараецца сёння, і калі цябе пытаюць, “як праехаць на Мас-

коўскую”, ты не адразу можаш адказаць: аднайменныя станцыі і вуліца знаходзяцца ў розных частках горада.

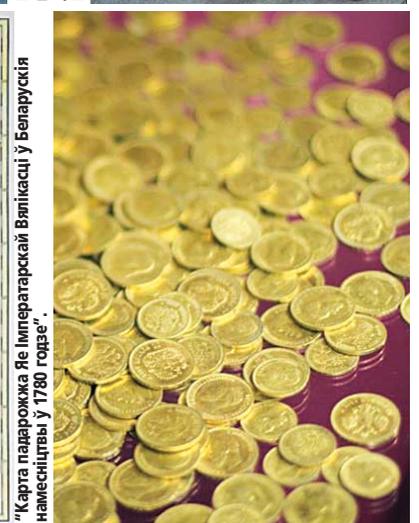
— Не так даўно члены камісіі абмяркоўвалі назву станцыі, запланаванай на скрыжаванні праспекту Пераможцаў з вуліцамі Мельнікайтэ і Заслаўскай, — распавядае Іван Сацукевіч. — Варыянтаў было некалькі, напрыклад “Палац спорту” (што перагукаецца са “Спартыўнай”), альбо “Прафсаюзная”. А вось назва “Праспект Пераможцаў” амаль адразу была адкінутая. Сам праспект вельмі вялікі, і ўявіце сабе хакейнага заўятара, які выправіцца на “Мінск-Арэну”, але на выхадзе з метро нечакана для сябе апынецца зусім у іншым месцы.

На думку адмыслоўца, у дадзеным выпадку мэтазгодна абраць адзін з двух гістарычных варыянтаў. Цягам ледзь не пяці стагоддзяў на тым месцы было прадмесце Татарская слабада, заселенае, зразумела ж, татарамі. Але паколькі ад яго ўжо і следу не засталася, Іван Сацукевіч схіляецца да іншага варыянта — “у гонар” вуліцы Заслаўскай, якая, у сваю чаргу, апелюе да гістарычнага беларускага горада.

Заканчэнне артыкула чытайце на старонцы 4.

Крайнімы квартал стваральніку альбома “Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь”: Аляксандр Аляксееў і Алег Лукашэвіч (фота злева), а таксама Ніна Кальмыга і Алег Ладзісаў (фота адкрыцця выстаўкі).

“Карта падарожжа Яе Імператарскай Вялікасці ў Беларусь і на месціцы ў 1780 годзе”.

Дзяжурны па нумары

Каму кубак дабрыні?

Блукаючы па Горадзе майстроў "Славянскага базару ў Віцебску", звярнула ўвагу на незвычайны посуд — быццам фабрычны, але адзначаны відавочнай індывідуальнасцю, асаблівым мастацкім почыркам. А яшчэ тым, што сярод яркіх вяселых малюнкаў, нанесеных на кубкі, сподачкі ды імбрыкі, "галоўнай дзеючай асобай" былі... словы, якіх усім нам так не хапае сёння і заўсёды: дабрыня, каханне, шчасце, гармонія, поспех, разважнасць...

Надзея БУНЦЭВІЧ

"Гандляр" аказаўся малады віцебскі мастак Глеб Ясюкевіч — аўтар усёй гэтай прыгажосці. Са сваёй ідэяй ён звярнуўся на Добрушскі парцелянавы завод і крыху пазней у аб'яднанне "Беларуская мастацкая кераміка", што знаходзіцца ў Радашковічах. Там ініцыятыву падтрымалі. А нарадзілася яна з жадання зрабіць свет дабрэйшым ды прыгажэйшым, чым ён пакуль ёсць.

Як і многія сучасныя даследчыкі, мастак упэўнены: усё, што нас атачае (словы, рэчы, увесь наш побыт і сама атмасфера гукаў-фарбаў-ліній), нясе ў сабе пэўную энергію і ў той ці іншай ступені ўздзейнічае на наша жыццё, нават фарміруе наш характар і чалавечыя якасці. І калі дзень будзе пачынацца не проста з кубачка кавы ці гарбаты, а яшчэ і са слоў, на ім напісаных, дык яны абавязкова матэрыялізуюцца. Ці, па меншай меры, падштурхнуць чалавека да таго, каб неслі іншым людзям усе тыя якасці, што ў іх занатаваны.

Цудоўная ідэя! І да ўсяго, накіравана на эстэтызацыю побыту. Адрозна ўзгадаліся і адмысловыя керамічныя працы вядомых мастакоў (у тым ліку, і з выстаўкі Далі і Пікасо), і тая прорва, што аддзяляе цікавыя ды-зайнерскія праекты ад таго, што мы бачым у крамах. Пры ўсёй колькасці таго ж посуду — відавочная аднастайнасць малюнкаў. Для дарослых — надакучлівыя, часта безгустоўныя кветачкі, садавіна-гародніна. Больш вяселенькія карцінкі прызначаны для дзяцей, тут пераважаюць героі казак ды мультфільмаў. Праўда, бачыла нека дзіцячыя талеркі-"азбукі" — з 12-цю літарамі алфавіта, на кожную з якіх дадзены малюнак (зноў-такі, з арсенала і ў стылістыцы былых дзесяцігоддзяў): піраміда, ваўчок, слон (цацачны, на калёсіках), барабан, курыца, надта падобная на пёўня і так далей. Але нават гэта на фоне астатняга хоць некак вылучаецца. Якая-небудзь іншая тэматыка, стылістыка — усё скрозь замежнае.

Пацікавілася ў мастака, ці многа ахвотнікаў прыдаць эксклюзіў па звычайным кошце (кітайскі шырпажыў у крамах — па той жа цане і вышэй, кубкі з фестывальнай эмблемай — удвая даражэйшыя). Аказалася, купляюць пераважна іншаземцы — найперш, расіяне. А што, калі вырабы былі б "made in замежжа"?.. Звярнула ўвагу: украінскія вяночкі з кветачкамі-стужачкамі, якімі гандлявалі ля Віцебскага абласнога краязнаўчага музея, разыходзіліся "на ўра", ля гандляроў увесь час тоўпілася чарга, чаго ніколі не бывае вакол нашых нацыянальных вяночак з той жа саломкі — нашы вырабы зноў-такі, купляюць у асноўным іншаземцы.

Дык можа, і наш адмысловы посуд з самага пачатку прапапоўвае менавіта іншаземцам — у якасці сувеніраў? І надпісы адпаведна рабіць па-беларуску, каб была дадатковая "разыначка". Ды ўсё ж застаецца спадзеў, што на выбітны дызайн адгукнуцца тыя ж кавярні ды іншыя ўстановы, зацікаўленыя, каб на іх посудзе значылася не адна "пячатка" назвы іх установы. Што ж да нейкага далейшага развіцця самой ідэі, дык і самі абрысы тых жа кубачкаў хацелася б бачыць яшчэ больш разнастайнымі, бо на сёння больш адметным дызайнерскім падыходам вылучаецца хіба радашковіцкая вытворчасць.

(Заканчэнне.

Пачатак на старонках 2 — 3.)

— Суседнюю станцыю прапапоўвалася назваць "Свіслач", — працягвае гісторык. — Але зноў жа... рака цягнецца праз увесь горад, і незразумела, якая канкрэтна яе частка маецца на ўвазе ў дадзеным выпадку. Між іншым, нашы продкі цудоўна разумелі гэтую праблему і называлі свае гарады не ў гонар вялікіх рэк (скажам, Заходняя Дзвіна), але тых рачулак, што ўпадлі ў іх у канкрэтным месцы — Полацк на Палаце, Віцебск на Віцьбе...

Гэты самы прынцып прасочваецца і ў выпадку з тым гістарычным прадмесцем Мінска, дзе павінна з'явіцца згаданая станцыя: яно называлася Пярэспа, у гонар даўно не існуючай рачулікі, што ўпадала тут у Свіслач.

— Сёння гэтая назва зусім забытая, але для гісторыі горада яна не менш важная за знакамітую Нямігу, — тлумачыць гісторык. — Згадайма хаця б знакамітую легенду, запісаную колісь Паўлам Шпілеўскім: асілак Менск паставіў свой млын акурат у тым месцы, дзе Пярэспа ўпадала ў Свіслач, і так з'явіўся наш горад.

Гэты тапонім трывала прыжыўся на карце Мінска: Пярэпенскія вуліцы была цэлая жменька, так называлі і ацалелую па сёння царкву Марыі Магдаліны. Але праз розныя прычыны назва адмерла, і толькі станцыя метро здатная вярнуць яе ў свядомасць гараджан. А дзе ў нас Свіслач, кожны і без таго ведае.

Пераасэнсаванне Камароўкі

Падаецца, для Мінска найбольшую важнасць мае менавіта трэці крытэры: гістарычная абгрунтаванасць і пераемнасць назвы, яе здатнасць быць мастком паміж мінулым і будучым. Прызнаюся шчыра, пра Нёмаршанскі Сад я дазнаўся толькі са схемы, убачанай у вагоне метро.

— Вялізныя абшары, што ахоплівалі ці не ўсю тэрыторыю сучаснага Кастрычніцкага раёна, цягам некалькіх стагоддзяў належалі памешчыкам Нёмаршанскім, — распавядае Іван Сацукевіч. — Нічога асабліва выбітнага яны, па шчырасці, не зрабілі, але... ладны след у гісторыі горада, вядома ж, пакінулі. Пра тое сведчыць хаця б цэлая пляяда мясцовых тапонімаў — лес, гай, вуліца... Дарэчы, сціплы парэшткі Нёмаршанскага Саду захаваліся і дасюль — ля 3-й дзіцячай бальніцы можна убачыць яблыні амаль стогадовай даўніны.

Дзеля справядлівасці, варта заўважыць, што ў дадзеным выпадку трэці прынцып у пэўнай меры супярэчыць другому. Для арыенціроўкі ў прастору куды лепей падыйшла б іншая назва — "Бальніца хуткай дапамогі". Іншая справа — тыя самыя асацыяцыі, пра якія ішла гаворка вышэй. Ці палепшыць такі тапонім эмацыйны фон нашага і без таго часам нервовага мегаполіса? Ды і дызайнеру, які б атрымаў замову на афармленне інтэр'еру станцыі з такой назвай, таксама не пазайздросціш.

Таму Іван Сацукевіч прапапоўвае ў дадзеным выпадку іншы алгарытм — зрабіць станцыю метро адпраўным пунктам для адраджэння прыгожага тапоніма. Прычым назваць у гонар Нёмаршанскіх можна не толькі

Гульня ў асацыяцыі

Прынцыпы мінскай тапанімікі ад Пярэспы да Нёмаршанскага Саду

Праект станцыі "Слуцкі Гасцінец".

Праект станцыі "Нёмаршанскі Сад".

Праект станцыі "Кавальская Слабада". / Рэндары праектаў з сайта www.minsk-metro.net

Станцыі метро "Прушаўка" і "Малінаўка".

паркавую зону (што цалкам лагічна), але і, скажам, лакалізаваны на тэрыторыі іх колішняй латыфундыі жылы масіў, які цяпер у побыце характарызуецца "на Сярова".

Яшчэ адна старая назва, якую гісторыкі спадзяюцца вярнуць да жыцця з дапамогай метрапалітэну, сёння не забыта. На пытанне, як патрапіць на Камароўку, адкажа літаральна кожны. Толькі амаль ніхто не памятае, што Камароўка — гэта зусім не рынак, які з'явіўся ў пасляваенны час, а вялізнае прадмесце старога Мінска. На думку Івана Сацукевіча, назва станцыі на скрыжаванні вуліц Максіма Багдановіча і Веры Харужай паспрыяе вяртанню адпачатнага энсу тапоніма. Ды і з арыенціроўкай не будзе праблемы — да цяперашняга рынку адтуль крокаў пяцьсот.

Па словах Івана Сацукевіча, толькі некалькі назваў будучых станцый не выклікалі спрэчак сярод членаў камісіі — напрыклад, "Чыжоўка", якая на сто працэнтаў адпавядае ўсім тром згаданым крытэрыям. Але часам узніклі і складаныя выпадкі, як, напрыклад, з назвай станцыі метро па вуліцы Кальцова.

— Хто такі Аляксей Кальцоў? Не самы вядомы рускі паэт, які не мае да Мінска ніякага дачынення, — кажа Іван Сацукевіч. — Вуліца яго імя без дай-прычыны з'явілася ў нас напрыканцы саракавых. Адпаведна, для станцыі метро такі тапонім не надта падыходзіць. Пасля доўгіх разваг мы схіліліся да наступнага варыянта: назваць гэтую станцыю "Зялёны Луг", а наступную, якая ўжо мела такую назву, перайменаваць у "Лагойскую".

Нялёгка будзе зрабіць выбар і ў выпадку са станцыяй на скрыжаванні вуліц Максіма Багдановіча і Сцяпана Халтурына. Ідэя дадатковага ўшанавання расійскага рэвалюцыянера-тэарыста не знайшла падтрымкі сярод членаў камісіі, прычым, не толькі паводле крытэрыя немілагучнасці. У якасці альтэрнатывы з'явіліся два варыянты — "Івана Мележа" і "Зацішша". У апошнім выпадку прататыпам стала даўно знікшая вёска недзе ў раёне сённяшняй вуліцы Собінава. Цяпер гэты раён (пераважна, прыватны сектар) і сапраўды адпавядае прыгожай назве, але наўрад ці ён застанеца такім да завяршэння будаўніцтва чацвёртай лініі метро.

Урэшце, здараліся выпадкі, калі апеляваць толькі да згаданых крытэрыяў і наогул было немагчыма, і членам камісіі даводзілася "крэацівіць". Прыкладам, як назваць перасадочную станцыю, што спалучаецца з Акадэміяй навук? Самы відавочны варыянт — "Дом друку". Але таты ў будучыні можа паўтарыцца гісторыя з той самай "Маскоўскай" — аўтавакзала ўжо няма, а станцыя засталася. Таму з'явілася больш універсальная прапанова — "Друкарская". Здавалася б, тое самае, толькі выгляд збоку, але...

— Такія назва не прывязана канкрэтна да Дому друку — яна дапаможа нам нагадаць і пра Скарыну, і пра Мсцілаўца... — кажа Іван Сацукевіч. — І гэта будзе своеасаблівы музей альбо падручнік па гісторыі, раскрыты для многіх тысяч пасажыраў. Бо назва станцыі метро пастананна ва ўсіх на слыху, і яе выхаваўчую ролю папраўдзе цяжка перацаніць. Адпаведна, вельмі важна зрабіць тут правільны выбар.

Некалькі разоў бачыў у СМІ неадназначныя выказванні ў бок новага фармату РТБД — маўляў, зашмат у нас стала калятэатральных праектаў. Але мы жывем у рэаліях новага часу.

Культурны здабытак у пэўным сэнсе таксама прадукт і таму патрабуе адмысловага прасоўвання. Тое даўно разумеюць на Захадзе. Пацікаўцца, за кошт чаго выжываюць, прынамсі, у Вялікабрытаніі тыя ж тэатр “Глобус”, тэатр “Чэлсі”, Шатландскі нацыянальны музей сучаснага мастацтва, Брытанскі музей... Не толькі продажам білетаў!

Мне давялося пабываць у дэлегацыі паездцы па Вялікабрытаніі, падчас якой удзельнікам дэманстравалі сучасныя прыёмы прасоўвання культурнага прадукту, паказвалі, як працуюць вядучыя арганізацыі краіны, а таксама знаёмлілі з актуальнымі метадамі правядзення мерапрыемстваў. Цікава тое, што брытанскія калегі не робяць стаўку непасрэдна на продаж білетаў. Яны шмат увагі надаюць прыцягненню дадатковых формаў фінансавання, пошуку новых хадоў. На першы план выхо-

Не сышоўся на білетах клінам свет

меркаванне

Уладзімір КАРАЧЭЎСкі,
дырэктар Рэспубліканскага тэатра
беларускай драматургіі

дзяць сістэма скідак для наведвальнікаў, шматлікая промапрадукцыя, разнастайная рэклама, піяр-акцыі і нават продаж аўтарскіх правоў. Прынамсі, у знакаміты Брытанскі музей уваход увогуле бясплатны! Але ўнутры ўстановы шмат дадатковых “месцаў”, дзе наведвальнік можа пакінуць свае грошы, паспрыяўшы тым самым фінансаванню дабрабыту галерэі: сувенірная лаўка, крама з друкаванай прадукцыяй, нават уласны рэстаран. Гэта новы агульнаеўрапейскі падыход да справы, час якога прыходзіць і да нас.

Увосень на першым паверсе будынка мы плануем адчыніць сувенірную лаўку. Зразумела, не станем запаўняць яе цалкам уласнай прадукцыяй. У нас наладжаны сувязі з пэўнымі майстрамі, з’явіліся ўзоры аўтэнтчных падарункаў на памяць, якія будуць перадавацца

тэатру на рэалізацыю. З’явіцца ў продажы, натуральна, і фотаздымкі са сцэнамі са спектакляў, сувеніры з лагатыпам РТБД. Упэўнены, гэта таксама паспрыяе папулярнасці калектыву.

Апошнім годам у нас праходзіць некамерцыйныя выстаўкі фатаграфіяў, дызайнераў, скульптараў. Мы прывучаем публіку, што ў тэатры, акрамя непасрэдна спектакля, можна пабачыць і адмысловую экспазіцыю айчынных творцаў. Летась закупілі спецыяльнае абсталяванне для размяшчэння прафесійных выставак. Дарэчы, час ад часу можам запрашаць на імпрэзу нават тых, хто не купляў білетаў на спектакль. Мы ўзнавілі вопыт былога часу: пачалі праводзіць творчыя сустрэчы з гледачамі. Падчас абменных гастроліў з Беларасткім тэатрам тыя гутаркі-абмеркаван-

ні былі вельмі запатрабаваныя ў прыхільнікаў сцэнічнага мастацтва. Мяркую, у новым сезоне мы працягнем падобную практыку.

Увогуле, калі я прыйшоў у тэатр, то пачаў перагледжваць каманду, што абслугоўвае творчую частку нашага калектыву. Прынамсі, у РТБД зараз няма літчасці ў тым выглядзе, да якога прывычаіліся ў савецкія часы. Новыя рэаліі патрабуюць іншых спецыялістаў. Кадры вырашаюць усё, таму ў нас з’явіўся адзел па рэкламе і сувязях з грамадскасцю. Зараз на плечы ўзноўленай каманды кладзецца адказнасць за правядзенне II Маладзёжнага тэатральнага форуму краін СНД, Балтыі і Грузіі, што стане сапраўднай прафесійнай школай для нашых супрацоўнікаў. Упэўнены, пасля такога іспыту наша каманда зможа на высокім узроўні займацца прасоўваннем брэнда РТБД на міжнароднай арэне, самастойна праводзіць буйныя міжнародныя праекты і заключаць перспектыўныя замежныя кантракты.

Нягледзячы на малады ўзрост тэатра, за 24 гады ён набыў ціка-

вую гісторыю. Чаго толькі каштуе наша драматургічная лабараторыя, з якой выйшлі і сталі знакамітымі драматургамі Мікалай Рудкоўскі, Андрэй Курэйчык, Дзіяна Балыка, Дзмітрый Багаслаўскі — можна пералічваць далей. РТБД займаецца прасоўваннем нацыянальных драматургічных твораў. Нашы п’есы ставяць у Польшчы, Францыі, Расіі. Прынамсі, п’есы Багаслаўскага маюць поспех на пляцоўках расійскіх тэатраў. Напрыклад, у Маскоўскім акадэмічным тэатры імя Уладзіміра Маякоўскага ідзе спектакль “Каханне людзей”. (Дарэчы, прэм’еру гэтай п’есы Багаслаўскага наш тэатр пакажа ўвосень).

Зараз мы рыхтуем прапанову ў Міністэрства культуры і Міністэрства інфармацыі аб падрыхтоўцы Анталогіі беларускай драматургіі. Таксама хочам правесці пры падтрымцы органаў дзяржкіравання нацыянальны конкурс па стварэнні новых драматургічных твораў. У РТБД шмат планаў, бо нам вельмі хочацца, каб такі феномен, як сучасная беларуская драматургія, стаў сапраўдным нацыянальным брэндам.

Занатавала
Настасся ПАНКРАТАВА

Я пабываў не толькі амаль ва ўсіх еўрапейскіх сталіцах, але і ў невялікіх тамтэйшых гарадах. У апошніх уся культура сканцэнтравана вакол мясцовых цэркваў.

Паблізу іх праходзяць выстаўкі, ладзяцца пэўныя акцыі, выступаюць артысты, людзі збіраюцца проста пагаварыць. І тут жа побач знаходзяцца галоўны музей, бібліятэка, нешта яшчэ з устаноў культуры. У нас жа стаўленне да рэлігіі асаблівае, царква сама крыху адхіляецца ад свецкага жыцця, таму сёння цяжка ўявіць яе цэнтрам, вакол якога б’е ключом жыццё культурнае. У музеі аўстрыйскага Лінца можна ўбачыць работы лепшых еўрапейскіх мастакоў XVII — XIX стагоддзяў. У якім беларускім горадзе 150-тысячнік знаходзіцца што-небудзь аналагічнае? Мы сваіх жывавіцаў зараз па макулінках збіраем па свеце, бо творы іх некалі змарнавалі, прадаўшы амаль задарма за мяжу, а то і знішчыўшы ў рамках ідэалагічных кампаній. А на там назапашвалі і назапашвалі сваё, чужое — гадамі, дзесяцігоддзямі, стагоддзямі. Сцены многіх прыватных дамоў еўрапейцаў літаральна абвешаны карцінамі. І

Раскідвацца мастацтвам нельга!

меркаванне

Валерый ШКАРУБА,
мастак, заслужаны дзеяч мастацтваў
Рэспублікі Беларусь, лаўрэат Дзяржаўнай
прэміі краіны

не толькі сучаснымі. Я пытаюся ў гаспадароў: “Адкуль такое багацце?”. “Бабулі і дзядулі збіралі”, — адказваюць яны.

У такіх мястэчках вельмі беражліва ставяцца да сваіх мясцовых мастакоў. Да сучаснікаў стаўленне паважлівае, імі ганарацца, усяляк славяць, адгукаюцца на іх просьбы і пажаданні. Сучаснае выяўленчае мастацтва — звычайная з’ява ў маленькіх еўрапейскіх музеях. І будынкі для іх ствараюць сучасныя, якія нагадваюць спартыўныя пабудовы, са шкла і металу.

Альбо Італія. Мяне там уразіла вялікая колькасць скульптур на вуліцах самых розных гарадоў. Не “жанчын з вяслон”, а нармальных скульптур, з гісторыяй. Мы толькі-толькі пачалі развіваць гарадскую скульптуру, бо гэта — культурны фон, асяроддзе, якое, вядома ж, падспудна і напрамую ўплывае на

чалавека, на яго адукацыйны, інтэлектуальны ўзровень. А з гэтым у нас... па-рознаму.

Адзін з музеяў у Дзюсельдорфе, дзе выстаўлена і традыцыйнае мастацтва: класічнае, эпохі Адраджэння, і цяперашні аўтар, — пакінуў дзіўнае ўражанне. Усё ў ім перамяшана: на адной сцяне палотны Дзюрэра і цвікі Юккера. Супрацоўнікі расказалі, што спачатку ў будынку было два музеі, якія знаходзіліся ў розных памяшканнях з асобнымі ўваходамі. У музей з класікай людзі хадзілі, а ў сучасны — мала. І новы дырэктар вырашыў іх аб’яднаць, стварыць “кактэйль” з жанраў, краін і стагоддзяў. На мой погляд, выйшла дзікавата, цяжка на ўсё гэта глядзець, галава пачынае балець ад суседства якога-небудзь абстрактнага і традыцыйнага мастацтва. Арыгінальна? Так. Ці прыцягвае такі мікс публіку? Напэўна.

Нам нялёгка, вядома. Было і ёсць. Беларусь заўсёды знаходзілася на скрыжаванні чыіх-небудзь інтэрэсаў: беляў прыходзілі — рабавалі, чырвоныя — рабавалі. Рабавалі і культуру. Дый грошай на яе ў дзяржавы не было і няма ў тым аб’ёме, які ёй жыццёва неабходны. У Лондане, да прыкладу, усе асноўныя музеі для наведвальнікаў бясплатныя, іх цалкам фінансуе дзяржава — ад і да. Білеты там прадаюцца толькі на камерцыйныя выстаўкі, калі, дапусцім, нейкі праект уяўляе з сябе зборную перасоўную экспазіцыю карцін з усяго свету.

Цяпер і нам прадставіўся шанец паспрабаваць сабраць хаця б што-небудзь са, здавалася б, назаўжды страчанага беларускага мастацтва. І ні ў якім разе нельга раскідвацца мастацтвам сучаснасці, няхай нават і спрэчным. Што можна параіць нашым музеям у маленькіх гарадах, зыходзячы з існуючых рэалій, каб да іх была пастаянная цікавасць, каб людзі ў іх хадзілі? Браць прыклад з нашага... Нацыянальнага мастацкага музея. У такім плане: калі ёсць магчымасць, худа-бедна наладжаныя кантакты з калегамі (а

калі няма ў дадзены момант, значыць, трэба пачынаць працаваць у гэтым кірунку), трэба актыўна займацца зменнымі выстаўкамі, музею неабходна, як кажа моладзь, пастаянная дзвіжуха. Даведаліся, што нейкі мастак паедзе па краіне са сваімі карцінамі — выходзьце на сувязь з ім, запрашаіце да сябе. У тым жа Нацыянальным чаго толькі няма ў запасніках, звярніцеся туды, упэўнены, што Уладзімір Пракапцоў не адмовіць. Сапраўды, справа клопатная і патрабуе выканання шэрагу ўмоў, але ж у гэтым і заключаецца праца музейчыкаў! Можна мець стасункі з бізнесменамі — сярод іх ёсць людзі, якія адгукаюцца на, падавалася б, нечаканыя для іх праекты. Бянтэжыць статус Нацыянальнага, палюхаецца, маўляў, у яго ўласных клопатаў хапае, задачы перад ім маштабныя, не да адцягнення? Наводзьце масты з іншым музеям, які, скажам, спецыялізуецца на канкрэтным мастаку, кірунку. Напэўна і там ёсць тое, што чакае свайго часу быць прадстаўленым шырокай публіцы. Могілкамі ў мастацтве стаць прасцей за ўсё, а жыць ім і з ім — значна цяжэй. Але мы ж паміраць не збіраемся?..

Занатаваў Алег КЛІМАЎ

Неяк мне задалі не надта карэктнае пытанне: якія творы я набываў бы для мастацкага музея з высокім статусам, каб я быў ягоным дырэктарам? Пэўнае ўяўленне пра тое, як можа фарміравацца такая калекцыя, мае, бадай, кожны, каму мастацтва не аб’якавае. Але ж я разумею, што палітыку музея фарміруюць не канкрэтная асоба на пасадзе. Тут вызначальныя грамадскія настроі і прыярытэты культурнай палітыкі.

Як добры для мастацтва час я згадаю 1990-я гады. Тады на чале нашага Нацыянальнага мастацкага музея стаяў цудоўны чалавек і выдатны адміністратар Юрый Карачун. Выстаўкі, якія ў той час праходзілі ў музеі, былі надзвычай цікавыя. Памятаю, перыядычна ладзіліся экспазіцыі чатырох-пяці перспектыўных маладых мастакоў. Гэта называлася “На галерэі”. Там прадстаўляліся работы Задорына, Цішына, з гордасцю згадаю, што такі гонар меў і я. У 1990-я мы, на той час маладыя мастакі, больш выстаўляліся ў музеі, чым у якім іншым месцы. Дух быў

Скуль возьмуцца шэдэўры?

меркаванне

Канстанцін СЕЛІХАНАЎ,
скульптар

такі, настрой у грамадзе. Пры гэтым сам Карачун ставіўся да творчасці маладых мастакоў без захаплення, але спакойна і разважліва. Ён так і казаў Вользе Каваленка, якая займалася тымі выстаўкамі: “Ведаеш, я гэта не надта разумею, але рабі. Я цябе, калі што, абараню”. Так было напачатку 1990-х...

Сёння музей успрымаецца як скарбніца твораў мастацтва, якія прэтэндуюць на статус класікі, але сістэма, адзначу, не закрытая. І здарэцца так, што ў музеі трапляюць творы, якія туды трапляць не павінны. Я доступ да музея абмежавваюць высокім бар’ерам якасці. Маю на ўвазе найперш персаналі ў музейных сценах. Тут, мяркую, павінен быць больш строгі адбор: лепш менш, але лепш.

Не буду казаць пра канкрэтныя творы, якія мне неадпадобны і якія

не вартыя музейных сцен. Дыскусываў неяк з супрацоўніцай Нацыянальнага мастацкага музея. Яна кажа, што гэта папулярны мастак, ён прадаецца, яго падтрымліваюць. Я ёй кажу, што на мой погляд, гэта не прычына, каб быць выстаўленым у мастацкім музеі. Адзінае, што дае на гэта права — талент.

У гэтым сэнсе музейная практыка, калі выстаўкі робяць па месяцу, альбо па тры-чатыры тыдні, падаецца мне памылковай. Выстаўкі трэба рабіць так, каб яны былі падзейяй як мінімум на паўгода. Ну, самае малое, на два месяцы. Лічу абсалютна няправільнай палітыку Музея сучаснага выяўленчага мастацтва, калі кожныя два-тры тыдні праводзіцца новая выстаўка. Экспазіцыя павінна вызываць рэфлексіі, розгалас, шмат усялякіх чыннікаў, якія зробіць яе падзейяй.

Страчаны шанс 1990-х, калі можна было спраецываць на грамадскую свядомасць актуальную эстэтыку, адбіўся на ўсім культурным абшары. Сёння мы маем вельмі сур’ёзную, фундаментальную праблему. Гэта праблема дыялогу мастака з гледачом, спажывцом мастацтва. Спажывец увогуле не разумее, што яму трэба. Людзям падабаецца такое мастацтва, як “Незнаёмка на лаўцы”, якое на пачатку 2000-х стала дамінуючым. Я не адмаўляю такому мастацтву ў праве на існаванне, але тое, што яно запойніла, бадай, усю візуальную прастору, лічу ненармальным. І калі мне, як прафесіяналу, выбіраць паміж помнікам Леніну работы Манізера на плошчы Незалежнасці і згаданай раней скульптурай, я абяру, канешне, Леніна. Больш за тое, паўсюль і заўжды дылетанты ад мастацтва, калі іх пытаюцца, будучы выбіраць рэчы антыэстэтычныя. Паўтараю, паўсюль і заўжды — аднолькава. Дыскусываць на гэтую тэму я не вазьмуся, бо можна далёка зайсці... Гэта — першае.

А з другога боку, я бачу, што ўзровень нашай скульптуры адпавядае хіба што прывіднай мроі быць прададзеным, спадабацца гіпатэтычнаму замоўцу. І ўсё гэта яшчэ абцяжарана непрафесіяналізмам. Прычым гэтаму некалькі. Возьмем, да прыкладу, тое, як робяцца помнікі. Якой быць скульптуры для грамадскай прасторы, вырашаюць людзі, далёкія ад мастацтва. Яны ж задаюць зусім нерэальныя тэрміны выканання, чым дэманструюць абсалютную непавагу да працы мастака. Прычым, незалежна ад рангу творцы. Як можна, напрыклад, зрабіць скульптуру з бронзы за два месяцы? Канешне, узровень і якасць падаюць прапарцыянальна гэтай пазіцыі. Калі ў савецкі час мастака паважалі хаця б як работніка ідэалагічнай машыны, дык зараз да яго ставяцца як да нейкай недарэчнасці.

Пры такім падыходзе скульптуры возьмуцца шэдэўры? Ды і проста прыніжваюць творцаў, здольных зрабіць нешта арыгінальнае, хутка можна будзе па пальцах адной рукі пералічыць.

Занатаваў Пётра ВАСІЛЕЎСкі

У брытанскім Кардыфе адбыўся прэстыжны оперны конкурс "BBC Cardiff Singer of the World", што ладзіцца раз на два гады. Сёлета перамогу святкуе прадстаўніца Беларусі Надзея КУЧАР. Шыкоўнае сапрама, якому агладзіраюць лепшыя оперныя пляцоўкі свету, падзялілася з чыгачамі "К" сваімі поглядамі на сучаснае становішча опернага мастацтва ў свеце, прыгадала гады ў хоры айчыннага Вялікага тэатра оперы і балета ды паспрабавала прааналізаваць, чаго не хапае нацыянальнаму опернаму мастацтву, каб стаць больш папулярным у публіцы.

Занатавала
Настасся ПАНКРАТАВА

Жалезныя нервы чароўнага голасу

"Спявак свету" стаў для мяне трынаццатым конкурсам. Я вельмі люблю спаборніцтвы — відаць, у душы я нерэалізаваны спартсмен. Удзел у іх становіцца добрым трэнажам: тут і загартоўка нервовай сістэмы, голасу, дадатковая сцэнічная практыка, магчымасць выйсці на новую публіку. Зрэшты, калі за савецкім часам на такія мерапрыемствы салістаў магла выправіць кансерваторыя альбо тэатр, то зараз любы конкурс — абсалютная ініцыятыва выканаўцы. І ўсё ж яшчэ да таго, як паехаць на фінал, вызначыла для сябе, што гэта будзе мой апошні ўдзел у творчых спаборніцтвах. Рада, што кропка атрымалася эфектнай.

Сёлета ў Кардыф было даслана 350 заявак-відэазапісаў арыў. Пасля адсеву на першым этапе спецыяльнае журы выпраўлялася ў розныя гарады свету, каб ужо падчас "жывых" праслухоўванняў адабраць тых 20 чалавек, якія будуць удзельнічаць у фінале. Нам не ўстанавілі спецыфічныя правілы, толькі лімітавалі часавы прамежак, што выдаткоўваецца на выступленне на сцэне. Як бачна па назве, конкурс звязаны з англійскім тэлебачаннем і радыё. Усе выступленні бясплатна ішлі ў прамым эфіры па Вялікабрытаніі. А вось за межамі краіны правы на трансляцыю прадаваліся. Значыць, што для Еўропы ў прынцыпе звычайная з'ява, калі оперныя конкурсы трансляюцца па тэлевізійных і FM-хвалях, а таксама ў Інтэрнэце.

3 кантатаў у FM-эфір?

Мяркую, для статуса краіны было б выдатна займаць уласны оперны конкурс высокага класу. (Ведаю, што Вялікі тэатр ладзіць шэраг творчых спаборніцтваў і цяпер.) Шыкоўна, калі пра рэспубліку ў свеце гавораць не толькі ў адной сферы, напрыклад, спорце, але і ў культуры таксама. Канешне, неабходна выходзіць публіку, падтрымліваць оперныя мерапрыемствы трансляцыямі на тэлебачанні і радыё. Але каб конкурс развіваўся, меў магчымасць запрасіць шыкоўнае журы, неабходны спонсары. У Еўропе прынята, што на статусных творчых спаборніцтвах удзельнікам кампенсуюць выдаткі на дарогу, пражыванне, а на конкурсах самага высокага кшталту нават выплачваюць выканаўцам сутачныя. У тым жа Кардыфе 20 фіналістаў былі на поўным утрыманні ў арганізатарай.

У Мінску дастаткова даўно праводзіцца Міжнародны конкурс вакалістаў імя Ларысы Александровскай. Але, мяркую, можна вучыцца адміністраванню ў замежных калег. Ведаю, што у айчынным Вялікім тэатры праходзіў сусветна вядомы конкурс выканаўцаў італьянскай оперы "Competizione dell'Opera". Замежныя заснавальнікі, інтарнацыянальнае журы, лепшыя еўрапейскія спевакі... Тое была маштабная з'ява! Спадзяюся, у тым ліку і добрая школа для айчынных арганізатарай.

Трамплін музыказнаўства

У маі мяне запрашалі на канцэрт-сустрэчу ў Мінскі дзяржаўны музычны каледж імя М.І. Глінкі. Так здарылася, што пасля вялікага турнэ я моцна захварэла, пры-

на жаль, я не выконвала беларускі рэпертуар. Але спадзяюся ўсё ж на гэтую нітачку: я ж спявала тут у хоры, тры гады таму ўдзельнічала ў Калядным форуме. Больш запрашэнняў пакуль не паступала...

Палічы да дзесяці

Зараз я — вольны мастак. Я працую не толькі ў Расіі, але і па запрашэнні на розных сцэнічных пляцоўках свету. Такі фармат мне бліжэй: заўсёды свежыя праекты, новыя калегі, цікавыя рэжысёрскія задачы. Гэта спрыяе творчаму росту. У Еўропе і Амерыцы амаль няма стацыянарных тэатраў, у штаце толькі хор ды аркестр. Пастановачная каманда, дырыжор, салісты — заўсёды запрашаныя людзі на кожны новы праект. Трымаць большую каманду на акладзе дазваляюць

рыжорскім. Вельмі часта ў сучасным оперным тэатры нават ідзе спаборніцтва паміж рэжысёрам і дырыжорам — хто каго. Салісты ж разглядаюцца як інструмент. На сёння спявак павінен адначасова быць акцёрам. Калі ў Расіі акцёрскае майстэрства ў раскладзе заняткаў опернага выканаўцы хутчэй для "птушачкі", то ў Еўропе гэта абавязковыя і першасныя заняткі на адным узроўні са спевамі.

Чым адрозніваецца сучасная опера ад папярэдніх перыядаў развіцця? Іншым узроўнем у рэалізацыі музычнага матэрыялу. Напрыклад, Пітэр Эларс — на сённяшні дзень гэты чалавек адкрыў новае для мяне. Рэжысёр не займаецца расстаноўкамі мізансцен — гэта іншы ўзровень псіхалогіі, касмічны нават. Альбо оперныя і тэатральныя пастаноўкі Роберта Уілсана. У яго пэўны, толькі яму ўласцівы стыль, утры-

Беларуская нітачка "Спявачкі свету"

Надзея Кучара

ехала ў Мінск лячыцца. У каледжы скарысталіся магчымасцю арганізаваць гутарку ў Габеленавай зале з копіянай выпускніцай. Як ні дзіўна, у гэтых сценах я вучылася на аддзяленні музыказнаўства. Атрымаўшы дыплом, занялася вакалам. Рыхтавалася да паступлення ў Санкт-Пецярбургскую кансерваторыю імя Мікалая Рымскага-Корсакава і адначасова працавала пад кіраўніцтвам Ніны Ламановіч у хоры Вялікага тэатра. Тры гады я выходзіла на сцэну ў якасці артысткі хора, была задзейнічана ва ўсіх спектаклях, што значыліся ў рэпертуары — гэта каласальны вопыт!

У Пецярбург жа паехала, у першую чаргу, з-за таго, што ў кансерваторыі, наймоцнай па частцы адукацыі спевакоў на прасцягу былога СССР, ёсць паўнаватрасны оперны тэатр. Там шыкоўная сцэна, вялікая зала з вельмі складанай акустыкай. Лепшай пляцоўкай для адукацыі прыдумаць нельга!

Опера з багатай талентамі зямлі

сабе буйныя тэатры накіталі "Mertopolitan Opera", але і ў іх 50 працэнтаў творцаў усё роўна запрошаны на канкрэтныя праекты. Ёсць пастаянны рэпертуар, але шмат новых праектаў за кошт запрошаных артыстаў, рэжысёраў, дырыжораў, таму за сезон адбываецца безліч прэм'ер.

У замежжы спектакль — гэта такая пастаянная "цякучка". Запускаецца праект, шыюцца касцюмы, вырабляюцца дэкарацыі, ідзе пастаноўка паўтара месяца. Год спектакль нідзе не рыхтуюць. Гэта ж нерэнтабельна! У Еўропе ўсё дакладна: трэба ўкласці грошы так, каб атрымаць пэўны прыбытак. Паказваюць з дзесяць спектакляў — і ўсё, ці відовішча закупае іншы тэатр, ці яно проста знікае, застаўшыся ў відэарыхіве альбо на фірмовых DVD для аматараў. За тры дзесяці паказаў, як суайчыннікам не падаецца гэта нязвыклым, маштабная пастаноўка сапраўды акупаецца.

Псіхалогія рэжысёрскага космасу

Справа не ў тым, што гэта — класіка ці авангард, бо візуальна можа быць што заўгодна, галоўнае — якое зерне ў гэтым. У рэжысёрскай канцэпцыі павінна быць закладзена: калі адыходзіш ад класічнага прачытання, то павінен даказаць, чаму гэта менавіта так.

Опернае мастацтва развіваецца. Зараз рэжысёрскі пачатак у оперы паўстаў на ўзровень з ды-

раваная статыка. Гэта ж проста фантастыка! Я не разумею, чаму згаданае мае такое неймавернае ўздзеянне, але адарвацца ад прагляду немагчыма.

Васількі на карце свету

Першае пытанне, якое мне задаюць у Расіі, чаму я прадстаўляю Беларусь? Маўляў, працуе ў Пермскім оперным тэатры, а выйшла на сусветны конкурс не пад расійскім трыкалорам. Нідзе ў свеце не ўзнікае такога пытання! Вось пад карэйскім штандартам за сваю малую радзіму спаборнічаў саліст Венскай оперы. Ці выступаў пад блакітна-жоўтым сцягам украінец, што ўжо 10 гадоў жыве ў Парыжы. Ці гэта так прынцыпова? Зараз, як я ўжо казала, спевакі не "сцяджаць" у адным тэатры, а падарожнічаюць па свеце. Аднак, упэўнена, заўсёды памятаюць свае карані.

Усе свае 13 конкурсаў я выступала за Беларусь і заўсёды падкрэслівала, што нарадзілася я ў нашай краіне. На жаль, за рэжым выключэннем, за мяжой яе не ведаюць. Мяркую, праз тое, што мы мала пра сябе гаворым. Дзякуючы творцам, у тым ліку такім оперным салістам, як Аксана Волкава, Ілля Сільчукоў, Юрый Гардзевіч, мы можам дадаткова распавесці пра нашу радзіму. Мне вельмі хочацца, каб з тэатральных пляцовак свету ўсё часцей гучала, што ёсць такая багатая талентамі зямля — Беларусь.

Паралелі: Расія

Сёння, улічваючы імклівае развіццё найноўшых інфармацыйных тэхналогій, многія пачынаюць казаць пра "смерць кнігі", пра тое, што традыцыйная папяровая кніга хутка сыдзе ў нябыт. Што ж, у кожнага сваё меркаванне. На мой жа погляд, кніга была, ёсць і будзе запатрабаванай.

Аксана ВАСІЛЬЕВА,
дырэктар Калінінградскай абласной дзіцячай бібліятэкі імя А.П. Гайдара (Расія)

Кнігі і гранты

Чаму я так лічу? Пагадзіцеся, ва ўсе часы былі людзі, якія любілі чытаць, і тыя, якія не вельмі ахвотна бралі ў рукі кнігі. І гэта не залежыць ад часу: так ёсць сёння, так было і 10, і 50 гадоў таму, так будзе і ў будучым. Галоўная ж функцыя бібліятэкараў застаецца нязменнай: прыцягнуць чытачоў у абласны, раённы, сельскія "кніжніцы", зацікавіць іх творамі як айчынных, так і замежных пісьменнікаў, прывіць ім любоў да чытання... А на якіх носьбітах будзе тое чытанне — на традыцыйна папяровых ці электронных — тое зусім не важна.

Да таго ж, зыходзячы з апошніх дадзеных па нашай установе культуры, магу адзначыць, што сёння ў нас назіраецца рост наведвальнасці: бацькі прыводзяць у бібліятэку дзяцей, бяруць для іх кнігі ды самі актыўна чытаюць. Усё гэта адбываецца таму, што сёння наша кніжніца — вельмі цікавае, бяспечнае месца для дзяцей розных узростаў, там ладзіцца шмат мерапрыемстваў, адбываюцца сустрэчы з пісьменнікамі, выстаўкі і многае іншае... Да таго ж адначасу, што мы ладзім не толькі буйныя масавыя акцыі, а і імкнемся зацікавіць кожнага нашага чытача, шукаем да яго асабісты падыход... І калі мамы і таты бачаць ўсё гэта на свае вочы, дык пачынаюць самі заахвочваць сваіх дзетак да таго, каб яны актыўна завітвалі да нас...

Сёлета, наведваюшы Беларусь і пабываюшы на міжнароднай канферэнцыі "Чытанне і дзеці", я пераканалася ў тым, што беларускім і расійскім бібліятэкарам варта сустракацца, абменьвацца вопытам, ладзіць сумесныя мерапрыемствы... Таксама мяне зацікавіла інфармацыя пра тое, як фінансуюцца беларускія бібліятэкі. Гэта, натуральна, сродкі бюджэту, а таксама грошы ўстановаў культуры, заробленыя на аказанні платных паслуг... У нас жа ўсё іначай: мы атрымліваем сродкі з трох крыніц. Гэта, па-першае, бюджэтнае фінансаванне ад Міністэрства культуры Калінінградскай вобласці. Па-другое, гэта грошы, выдаткаваныя праграме "Развіццё культуры Калінінградскай вобласці". Згодна з палажэннямі названай праграмы мы падаём заяўкі на правядзенне розных мерапрыемстваў, і тады нам аказваецца фінансавая падтрымка. Да слова, летась на адну маштабную акцыю нам выдаткоўвалі 500, а сёлета ўжо і 800 тысяч расійскіх рублёў.

Таксама ў Міністэрстве культуры Калінінградскай вобласці прадугледжана дадатковая грантавая падтрымка тых або іншых нашых імпрэз. Але для гэтага трэба напісаць ды абгрунтаваць пэўны праект, а пасля і прэзентаваць яго спецыяльнай камісіі. Прычым, гэты праект пасля могуць ухваліць, а часам і адхіліць — гледзячы на яго актуальнасць і значнасць для горада і вобласці.

І, нарэшце, мы маем асабістыя сродкі, праўда, не надта вялікія. Гэта, як і ў Беларусі, грошы, заробленыя ад аказання платных паслуг, а таксама штрафы за тое, што той або іншы чытач не своечасова вяртае кнігу ці часопіс... Сума, канешне, выходзіць даволі малая, але названая штрафная сістэма, як я лічу, цалкам сябе апраўдвае: гэта дысцыплінуе нашых чытачоў.

Ёсць і іншыя спосабы заробку. Напрыклад, сёлета мы заключылі дамову з Калінінградскай абласной навуковай бібліятэкай і ў рамках усерасійскай акцыі "Бібліяноч" ладзілі ў сценах гэтай установы на платнай аснове свае мерапрыемствы. Акрамя таго, у лютым мы атрымалі ганаровую граматы абласной Думы Калінінградскай вобласці. Гэтая ўзнагарода таксама мела і грашовы складнік — прыкладна 20 тысяч расійскіх рублёў. Агулам сума пазабуджэтных сродкаў, якія атрымлівае наша бібліятэка, складае прыкладна 150-200 тысяч расійскіх рублёў на год, што, безумоўна, дазваляе нам ладзіць шмат цікавых бібліятэчных акцый і вельмі спрыяе нашай дзейнасці.

Занатаваў Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

ф о т а ф а к т

"Дзяды" для "...Вежы"

У Брэсцкім акадэмічным тэатры драмы рыхтуюцца да прэм'еры. Сезон распачнецца не толькі традыцыйным Міжнародным фестывалем "Белая Вежа", але і пастаноўкай "Дзядоў" Адама Міцкевіча. Рэжысёрам новага ўвасаблення знакамітай паэмы класіка стане Павел Пасіні. А днямі тэатр наведаў аўтар пераклада твора на беларускую мову Серж Мінскевіч, каб дазволіць акцёрам брэсцкай трупы атрымаць дадатковую "падсветку" раскрыцця міцкевічавай задумкі.

Фота Вольгі КЛИМУК

Што за звер такі?

Са свайго вопыту магу сказаць: сапраўды, вельмі цяжка патлумачыць нетэатральнай публіцы, што ж за прафесія была запісана ў тых гадах ў маёй працоўнай кніжцы. У класічнай трактоўцы пасада загадчыка літаратурнай часткі мае дзве асноўныя задачы: фарміраванне рэпертуару і адбор п'ес. Канешне, на справе сфера дзейнасці куды шырэйшая і ў значнай ступені залежыць ад таго, чаго патрабуюць канкрэтны тэатр, пэўны рэжысёр. Часцей за ўсё даводзіцца наладжваць творчыя сувязі з драматургамі, выступаць у ролі архіварыуса: весці картатэку п'ес унутрытэатральнай бібліятэкі, захоўваць архіўныя дакументы, адсочваць і збіраць у медыя надрукаванае пра сучасную дзейнасць калектыву.

Асобным радком ідзе ўласна рэдактарская дзейнасць: буклеты, анатацыі да спектакляў, лібрэта і іншае. Вось і галоўны рэжысёр Гродзенскага абласнога тэатра лялек Алег Жугжда лічыць, што літчасткі павінны быць у першую чаргу для таго, каб "неабходныя дакументы былі састаўлены правільна. Зараз у краіне з пісьменнасцю праблема. Пісьменна скласці афішы, праграму сёння становіцца вельмі складана. Я ўжо не кажу пра афіцыйныя дакументы, якія неабходна па некалькі разоў вычытваць і ўдакладняць".

Так, дакументацыі на долю загадчыка літчасткі выпадае шмат. Акрамя вышэй названага неабходна рыхтаваць райдэры для фестываляў, суправаджаць лісты ў музеі, весці афіцыйную перапіску з запрошанымі рэжысёрамі і драматургамі і гэтак далей. У апошні час яму на водкуп аддаецца рэдагаванне афіцыйнага сайта тэатра. Да ўсяго, загадчыку неабходны пэўныя юрыдычныя веды, бо часцей за ўсё менавіта ён адказвае за ахову інтэлектуальнай уласнасці, складанне дагавораў па аўтарскім праве. У буйных калектывах ёсць магчымасць кожны кавалак працы даць пэўнаму работніку. Прынамсі, у Купалаўскім тэатры ёсць асобны спецыяліст па аўтарскім праве, рэдактар, захавальнік архіва і ўласна загадчык літчасткі. Тэатрам з невялікім штатам пра тое — толькі марыць...

ТЮГ = тэатр лялек?

І, канешне, ільвіная частка працы накіравана на стасункі з медыя. Радыйшычыкі, тэлевізійшчыкі, прадстаўнікі прэсы і інтэрнэт-парталаў будуць у тэатры нярэдкамі гасцямі, калі загадчык літчасткі сам валодае журналісцкімі навыкамі і ўмее добра арганізаваць прэс-канферэнцыю ці "круглы стол". Каб прэм'ера ці юбілей не сталі ўласна тэатральным міжсабойчыкам, ён павінен ведаць кантакты тых, хто займаецца навінамі культуры ў сваіх аддзелах. Аб гэтым раскажыце мне рэжысёр-пастаноўшчык Палескага драматычнага тэатра Павел Марыніч: "Выйшаў новы спектакль — неабходна запрасіць тэлебачанне, газеты, крытыкаў. У нашым тэатры гэта работа добра наладжана загадчыкам літчасткі Наталляй Базан, таму і мясцовая прэса заўсёды бывае ў нас на прэм'ерах".

На жаль, асаблівасцямі тых стасункаў для загадчыка становяцца не толькі запрашэнні, але і неабходнасць часцяком адсочваць тое, што потым паведамляецца. Чаго толькі варта памылка тэлевізійшчыкаў, што набыла аскаміну, калі ў бягучым радку навін яны паведамляюць, што падзеі тэатра лялек адбываюцца ў... ТЮГ?! Відзець, для кагосьці ў рэдакцыі гэтыя назвы з'яўляюцца сінонімамі...

Вельмі эмацыйна аб праблеме тэатральнай непісьменнасці гаварыць

Некалі, рыхтуючыся да свайго першага працоўнага дня на пасадзе загадчыка літаратурнай часткі Беларускага дзяржаўнага тэатра лялек, адкрыла кнігу МХАТ'аўскага "калегі" Паўла Маркава і не змагла стрымаць усмешкі. Вельмі трапна напісана: "Наўрад ці сярод тэатральных прафесій можна знайсці больш нявызначаную і няўдзячную, чым загадчык літчасткі. Ці сакратаром дырэкцыі ён павінен быць, выпісваць кантрамаркі неабходным тэатру людзям, адказваць на ўсялякія лісты, ці даваць інфармацыю ў газеты — у большасці выпадкаў яго абавязкі не маюць пэўных рамак. Яны могуць быць пашыраны да неабдымных памераў ці, наадварот, зведзены да мінімуму, не адпавядаючага самому яго найменню". У новым стагоддзі тая нявызначанасць не толькі практычна не змянілася, але і згуляла злы жарт: некаторыя тэатры пачалі адмаўляцца ад літчасткі як "неадпавядаючай патрабаванням часу"... Дык ці патрэбна сучаснаму сцэнічнаму мастацтву той "незразумелы" супрацоўнік?

Настасся ПАНКРАТАВА

Нявызначаная прафесія

мастацкі кіраўнік Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа Валерый Анісенка: "Гэта як сучасныя ўсялякія смайлікі ў інтэрнэт-перапісцы — імі спрабуюць падмяніць граматычна правільную мову, нават культуру. Даходзім да таго, што на любым тэле- і радыёканале непісьменны тэкст лічыцца нормай! У гэтым плане загадчык літчасткі становіцца сёння па-сапраўднаму рэвалюцыйнай пасадай. Я кажу свайму Алесю Замкоўскаму: "За ўсё, што друкуецца, што ідзе ў СМІ, адказваеш ты, братка. І тут у цябе бясконцыя паўнамоцтвы".

На ростанях вызначэння

Усё сказанае вышэй — неабходнае суправаджэнне, тэхнічны бок, але не ён складае стрыжань прафесіі. Тых, хто вырашае, быць альбо не быць літчастцы ў сучасным тэатры, хутчэй цікавіць праявіцца: куды аднесці тую пасаду — да адміністрацыйнага рэсурсу ці ўсё ж той загадчык з'яўляецца неабходнай часткай творчага працэсу тэатра?

Напрыклад, Паўлу Марынічу гэтая пасада падаецца больш адміністрацыйнай. "Я самастойна займаюся выбарам матэрыялу. У час інтэрнэта пошук п'ес, раздрукоўка яе электроннага варыянта не з'яўляецца праблемай. Часта драматургі дасылаюць творы самі. Я ўсё вычытваю, выбіраю тое, што мне падабаецца". З загадчыкам літчасткі ён супрацоўнічае хутчэй у тэхнічных момантах. Напрыклад, зараз тэатр хоча паставіць спектакль для школьнікаў, і загадчыка літчасткі папрасілі скласці спіс твораў, што ўваходзяць у сучасную адукацыйную праграму.

Такі падыход уласцівы тэатральнай моладзі, але ці не занадта ён завужаны? Валерый Анісенка ўпэўнены, што ў першую чаргу неабходна разумець сутнасць разглядаемай прафесіі: "Трэба ведаць, з чаго ўсё пачалося. Між іншым, нават Міхаіл Булгакаў быў загадчыкам літчасткі ў МХАТ, легендарны Павел Маркаў і многія іншыя. У нашым Купалаўскім тэатры быў Юрка Гаўрук, які шыкоўна ведаў еўрапейскія мовы. Загадчык літчасткі — гэта іншы ўзровень культуры. Ён павінен быць адукаваным, валодаць мовамі, ведаць сучасны тэатр, яго тэндэнцыі, шмат чаго іншага. Яму неабходна ездзіць, бываць на фестывалях, бачыць! Іншая справа, што не заўсёды чалавек адпавядае..."

Можа ў апошнім і заключаны корань непаразумення? Як і ў любой прафесіі, тут хапае выпадковых людзей. Такія работнікі не разумеюць, куды яны трапілі і што ўвогуле ад іх патрабуецца. Магчыма таму некаторыя рэжысёры махнулі рукой і вырашылі спраўляцца самастойна...

Валерый Данілавіч працягвае запэўніваць: "Я прылюдна не перастаю паўтараць: загадчык літчасткі не павінен запытваць, ці можна яму прысутнічаць на рэпетыцыі. Менавіта ён адказвае за ўсё, што гаворыцца і пішацца ў сценах тэатра, таму ён абавязаны хадзіць на рэпетыцыі, слухаць, адзначаць, рабіць заўвагі, што ўваходзяць у яго сферу дзейнасці, выпраўляць хібы ў маўленні. Інакш пасля ўжо будзе позна... Па маім разуменні загадчык літчасткі стаіць на варце мастацкасці, культуры".

Не існуе, але... знайсці

Загадчыку літчасткі неабходна глыбока ведаць гісторыю сцэнічнага мастацтва і добра арыентавацца ў сучасных тэатральных тэндэнцыях, драматургічных навінках. Тады ён зойме пазіцыю творчага памочніка рэжысёра і ў гэтым сааўтарстве можа нарадзіцца сапраўдная сенсацыя. Адзін з яркавых прыкладаў — "падсунутая" Алегу Жугжду, які ў тых часы ўзначальваў Гродзенскі абласны драматычны тэатр, п'еса тады яшчэ невядомага Андрэя Курэйчыка. "І я паставіў

"П'емонцкага зверу". Між іншым, куды раней, чым яе паставілі ў Маскве. Вось гэта было цалкам дакладнае выкананне абавязкаў загадчыка літчасткі! Дык вось якая штука: у штатным раскладзе нашага тэатра лялек такой пасады няма, прысутнічае толькі літаратурны рэдактар. Я вось ужо шмат гадоў б'юся, каб у нас з'явіўся чалавек, які будзе займацца драматургічным матэрыялам".

Цікава атрымоўваецца: адны пазбаўляюцца, іншыя — шукаюць... У чым жа загадкаваасць гэтага патрэбнага і ў той жа час дастаткова непрыкметнага служкі Мельпамены? Магчыма, справа ў тым, што гэтай вельмі рэдкай прафесіі нідзе адмыслова не вучаць. На пасаду

нічнае мастацтва нашмат складаней па мове: аўдыторыі часта трэба тлумачыць сучасны тэатр. Публіку неабходна выхоўваць, рыхтаваць да новага, праводзіць сустрэчы".

Саулюс пагаджаецца, што час патрабуе карэктуры і зменаў, аднак упэўнены, што асноўная, асветніцкая, функцыя літчасткі застаецца нязменнай: "Ніхто, верагодна, не паспрачаецца, што тэатральны калектыв павінен быць адукаваным, пастаянна развівацца. І літчастка бачыцца мне своеасаблівым рухавіком унутры калектыву, яна сочыць, куды рухаецца тэатральнае мысленне, знаёміць рэжысёра з новай мовай і драматургіяй".

Дарэчы, у Магілёве доўгі час гэтая пасада была вакантнай. Але да пошукаў "свайго" чалавека Варнас Саулюс падышоў звыш адказна: "У мяне шмат крытэрыяў да кандыдата: я раблю пэўны тэст, гляджу, якая прырода, што скончыў, што чытае, наколькі ён цікавіцца тэатрам. Тэст не з'яўляецца канчатковым вынікам, але ён мне пацвярджае альбо не тое, што я бачу."

У выніку з першага верасня ў магілёўскай драме ў літаратурна-драматургічнай частцы пачнуць працаваць два чалавекі. І паступова навічкам тут будуць даваць заданні, ствараць умовы, каб яны змаглі праявіць сябе. Існуе нават задумка, калі знойдзецца адпаведнае фінансаванне, выправіць іх на стажыроўку хоць на два тыдні ў Маскву ці Санкт-Пецярбург...

Атрымоўваецца, каб загадчык літаратурнай часткі стаў дадатковым фарміруючым ядром творчага самавызначэння тэатра, нярэдка на першых кроках самому тэатру неабходна яго выхаваць. Так, праца патрабуе высілкаў, але, упэўнена, станючы вынік не прымусіць сябе доўга чакаць.

Падчас размоў з рэжысёрамі мяне не пакідала адчуванне, што прафесія, якую мы абмяркоувалі, падобная нечым на здань: работнік існуе і шмат чаго ад яго патрабуецца, аднак пра загадчыка літчасткі мала гавораць і яшчэ менш чуюць у шырокіх колах грамадства. Як слушна было зазначана ў кнізе Маркава, з якой я пачала: "Калі рэжысёр ставіць п'есу — гэта рэжысёр ставіць п'есу, калі акцёр адыграў ролю — гэта акцёр адыграў ролю, але калі штосці зрабіў загадчык літчасткі, дык яго, так бы мовіць, "заваёвы" патонучы ў агульнай калектывнай дзейнасці тэатра".

Так, прафесія не самая гучная, але важная. Літчастка з'яўляецца неабходным творчым звяном у дзейнасці тэатра. Пазбавіўшыся яе, можна пахіснуць добра выбудаваны механізм. Слушна заўважыў Варнас Саулюс: "Мяркую, што так паступаць — глупства. Можна шмат ад чаго ў тэатры "адмовіцца": ад добрай літаратуры, ад драматургіі, можна арыентавацца на тэлебачанне, маўляў, там прайшло, мела поспех — вось і мы паставім. Але тады тэатр як дзяржаўная інстытуцыя губляе місію сваю."

Магчыма, зрабіць функцыі больш празрыстымі, а межы больш вызначанымі дапамаглі б актыўныя стасункі паміж самімі літчасткамі. Тады прасцей было б вырашыць набалельшыя праблемы, разабрацца ў новых патрабаваннях. Шчырае супрацоўніцтва шыкоўна дапаможа той жа моладзі хутчэй увайсці ў сутнасць дзейнасці, з чаго ізноў выйграе тэатр: у гэтым выпадку яму не давядзецца марнавацца перападрыхтоўкай спецыяліста. Час выходзіць з ценю, хоць і творчага. Сёння нам неабходна "агучыць", так бы мовіць, сфарміраваць пасаду, каб неспадзявана не страціць... пісьменнасць.

25 і 26 ліпеня ў Падляшскім ваяводстве Польшчы адбыліся ажно два фестывалі беларускай культуры — "Сяброўская бядседа" ў Гарадку і "Культура без меж" у Сямятычах. У гэтых культурных імпрэзах прынялі ўдзел як мясцовыя, падляшскія фальклорныя калектывы, так і артысты з Беларусі і Польшчы. Ад нашай краіны на фестывалях выступалі ансамблі "Песняры", "Бядседа", "Купалінка" і "Белыя росы". Падрабязнасці — у наступным нумары "К".

Фота Юрыя ЧАРНЯКЕВІЧА

Цягам дзесяці ліпеньскіх дзён у сталічным Палацы мастацтва экспанавалася выстаўка пад нумарна-літэрацыйнай назвай “Праект”. Яе арганізавала секцыя скульптуры Беларускага саюза мастакоў. А мяркуючы па ўзнятай выстаўкай праблематыцы і крэатыўнаму візуальнаму шэрагу, да распрацоўкі яе канцэпцыі спрычыніўся скульптар Павел Вайніцкі. Гэты скільны да эксперыменту майстар шчыра заклапочаны тым, што скульптурная пластыка пры велізарным патэнцыяле выразнасці не адыгрывае належнай ролі ў гарадскім асяроддзі. Экспанаваліся праекты помнікаў, паркавай скульптуры і дэкаратыўнай аздобы, выкананых скульптарамі ў супрацоўніцтве з архітэктарамі. Па шэрагу прычын гэтыя праекты так і не былі рэалізаваныя. У адных выпадках можна сказаць “шкада”, у іншых — “ну і добра!”. Да некаторых яшчэ не даспела грамадства, іншыя проста не прайшлі конкурснага адбору.

Пётра ВАСІЛЕУСКІ

Сярод удзельнікаў выстаўкі былі такія вядомыя творцы, як Анатоль Іван Арцімовіч, Канстанцін Касцючэнка, Юрый Анушка, Леў і Сяргей Гумілеўскія, Александр Батвінечка, Уладзімір Церабун, Віктар Копач ды іншыя. Сам факт, што такія пастяховыя ў творчым сэнсе асобы пагадзіліся прымаць удзел у імпрэзе, сведчыць пра тое, што ім недаспадобы сітуацыя, калі архітэктар не бачыць патрэбы ў супрацоўніцтве з мастаком, а скульптурная пластыка ў гарадскім асяроддзі часта падмяняецца стандартнымі элементамі добраўпарадкавання альбо, у лепшым выпадку, больш-менш прыстойным дэкарацыям. Справа не ў тым, што ў гарадскім бюджэце на скульптуру не стае грошай, хая пытанне фінансавання гарадской эстэтыкі стаіць вельмі востра, проста недаацэньваецца роля ўнікальных арт-аб’ектаў для фарміравання прывабнага для жыхароў і турыстаў аблічча нашых паселішчаў.

Але, мяркуючы па тым, што я бачыў на выстаўцы (аўтары для гэтай імпрэзы адбіралі далёка не горшыя ўзоры сваёй творчасці), і ў архітэктару, і ў гарадской адміністрацыі могуць таксама ўзнікнуць пытанні і прэтэнзіі да скульптараў. Ёсць такая формула — прапанова, ад якой немагчыма адмовіцца. Дык вось такіх “прапановаў” я на выстаўцы не сустраў. Два аўтаномныя складнікі экспазіцыі “Сад ідэй” Палацкай мастацкай галерэі (куратары Ларыса Лысенка і Павел Вайніцкі) і канцэпцыя скульптурнай аздобы цэнтральнага бульвара Узды (калектыў архітэктараў пад кіраўніцтвам Валяціны Цыёнскай) незде набліжаюцца да заданай вышэй формулы, але, як мне падаецца, патрабуюць сур’ёзнай дапрацоўкі. Ёта добрыя ідэі, але сама практыка сведчыць, што цікавыя прапановы рэалізуюцца ў рэгіёнах звычайна толькі пасля таго, як яны прайшлі апрабаванне ў сталіцы. Я амаль упэўнены, што ніводзін беларускі горад не створыць у сябе “парк скульптуры”, пакуль такі арт-аб’ект не з’явіцца ў Мінску. Так што, калі ставіцца да справы сур’ёзна, трэба пачынаць са сталіцы. Я памятаю некалькі праектных прапановаў па стварэнні ў межах цэнтра сталіцы (хоць для Мінска разумненне “цэнтр” вельмі ўмоўнае) скульптурных асяродкаў — такіх, каб у іх адначасова спалучаліся і парк адпачынку, і творчая лаба-

рыя, і арт-пляцоўка. Апошнім разам з такой ідэяй выступала дырэктар Мемарыяльнага музея-майстэрні Заіра Азгура. Пакуль што цішыня... На завяршальнай стадыі будаўніцтва Нацыянальнай бібліятэкі ўзнікла прапанова скарыстаць прастору, што непазрэдна прылягае да гэтага “храма кнігі”, пад парк скульптуры, экспазіцыя якога распавядала б пра гісторыю беларускага пісьменства. Пра ідэю забыліся, а зямля вакол “Нацыяналі” забудоваецца элітным жыллом і гандлёва-забаўляльнымі комплексамі. Не стаў паркам скульптуры і Купалаўскі сквер, хоць па ім сям-там былі раскіданы работы скульптурных плёнраў.

Чаму ніводна са згаданых праектных прапановаў не была рэалізаванай? Думаю, з прычыны адсутнасці яснага адказу на пытанне, навошта гораду такі парк, якая ягоная роля ў сацыяльна-культурнай структуры горада? Вось і зараз скульптары паклалі вока на Лошыцкі парк, які пасля

У экспазіцыйнай прасторы.

Парад няздзейсненых праектаў, або...

Пётра ВАСІЛЕУСКІ

добраўпарадкавання становіцца вельмі прывабным месцам. Ёсць прапановы па парку і на гэтай выстаўцы. Хтосьці хоча ператварыць яго ў філіял Купалаўскага парка з адпаведнымі з’яўляюцца скульптурамі, хтосьці — адрэзаць на гэтай прасторы містычнае Сярэднявечча з ухілам у мілітарна-легендарную тэматыку. І тое, і другое падаецца мне нелагічным. Парк каштоўны найперш як прыродны асяродак у межах мегаполіса. На маю думку, такім яго і трэба пакінуць. Паркі з гэтай ідэалагічнай нагруквай у горадзе мы ўжо маем — скажам, Парк Перамогі. Хай у Мінску будзе хоць адзін проста парк...

Таксама не ўхваляю я і памкненне скульптараў і дэзайнераў упрыгожыць сваімі творами Цэнтральны батанічны сад. Там прыгожа і без скульптурнай аздобы. І людзі туды прыходзяць, каб адпачыць ад гарадскога тлуму, а не за тым, каб зноў адчуць сябе ў абдымках соцыума.

У экспазіцыі сярод іншага прадстаўлены нерэалізаваныя праекты помніка ахвярам палітычных рэпрэсій, зробленыя калісці для Масквы беларускімі аўтарамі на хвалі эмацыйнай пераацэнкі савецкай гісторыі, і ў гарадской адміністрацыі могуць таксама ўзнікнуць пытанні і прэтэнзіі да скульптараў. Ёсць такая формула — прапанова, ад якой немагчыма адмовіцца. Дык вось такіх “прапановаў” я на выстаўцы не сустраў. Два аўтаномныя складнікі экспазіцыі “Сад ідэй” Палацкай мастацкай галерэі (куратары Ларыса Лысенка і Павел Вайніцкі) і канцэпцыя скульптурнай аздобы цэнтральнага бульвара Узды (калектыў архітэктараў пад кіраўніцтвам Валяціны Цыёнскай) незде набліжаюцца да заданай вышэй формулы, але, як мне падаецца, патрабуюць сур’ёзнай дапрацоўкі. Ёта добрыя ідэі, але сама практыка сведчыць, што цікавыя прапановы рэалізуюцца ў рэгіёнах звычайна толькі пасля таго, як яны прайшлі апрабаванне ў сталіцы. Я амаль упэўнены, што ніводзін беларускі горад не створыць у сябе “парк скульптуры”, пакуль такі арт-аб’ект не з’явіцца ў Мінску. Так што, калі ставіцца да справы сур’ёзна, трэба пачынаць са сталіцы. Я памятаю некалькі праектных прапановаў па стварэнні ў межах цэнтра сталіцы (хоць для Мінска разумненне “цэнтр” вельмі ўмоўнае) скульптурных асяродкаў — такіх, каб у іх адначасова спалучаліся і парк адпачынку, і творчая лаба-

Фота аўтара і Сяргея ЖДАНОВІЧА

Канстанцін Касцючэнка. “Абраз”.

Канстанцін Селіванай. “Рук”.

Віктар Копач. “Троіца”.

Вяніцкі Малаху. “Нараджэнне”.

Лёс манументальнай скульптуры вызначаецца формулай “альбо пан, альбо прапаў”. Некаторым яе ўзорам накіравана ўвасобіцца ў буйным памеры і апынуцца ў цэнтры ўсеагульнай увагі. Яны стануць фонам для тысяч элфі, а дзятва будзе выпрабавваць іх на трываласць. Але гэта толькі вяршыня айсберга: у актыве ці не кожнага скульптара ёсць творы, якія намёртвая завялі ў яго майстэрні, амаль не маючы рэальных шанцаў пакінуць яе межы. Прычым звычайна такіх прац — большасць.

Ілья СВІРЫН

Вяніцкі Шкешоў. Палаца Перамога. “Пераможная сувяр’я”.

Вяніцкі Малаху. “Нараджэнне”.

Выстаўка “Праект”, арганізаваная скульптурнай секцыяй Беларускага саюза мастакоў, атрымалася незвычайнай. Замест станковай скульптуры, у зале Палаца мастацтва дэманстравалася менавіта манументальная — пераважна, у выглядзе рабочых мадэлей і рэзідраў. Некаторыя з гэтых задум па той ці іншай прычыне не атрымалі фінансавання, некаторыя — банальна не прайшлі па конкурсе, а некаторыя і увогуле рабіліся не на замову, а выключна для самавыяўлення. Як і трэба было чакаць, такіх работ назапасілася ў майстэрнях вельмі шмат, і яны дазваляюць трохі пафантазіраваць, якой была б наша скульптурная манументалістыка, калі б...

Насуперак распаўсюджаным у творчых колах стэрэатыпам (нехта перакананы, што на Беларусі пагарджаюць эксперыментальнымі работамі на карысць “замшэласці”, нехта мае дакладна супрацьлеглае меркаванне, нехта змагаецца з кіт-

Ледзь не ў кожным айчынным гарадку ёсць дагледжаныя паркі ды скверы, але ў пераважнай большасці выпадак яны падобны адзін на другі, бы дзве кроплі вады. І ў той самы час, айчынная скульптура гэтых прапанаваных нямае арыгінальных ідэй. Напрыклад, Вадым Мацкевіч прыдумваў альтанкі ў выглядзе даўганогіх сланоў — падобных да тых, якія крочаць па карцінах Сальвадора Далі. Васіль Цімашоў і Паліна Пірагова стварылі скульптурную кампазіцыю, прызначаную для ўсталявання наўпрост у рацэ альбо сажалцы — каб роўняды вады спалучаліся з фактурай камяню. Цэлая група маладых скульптараў распрацавала арыгінальныя забавкі для дзіцячай пляцоўкі...

Агульны пасыл выстаўкі зразумелы — яна мелася стаць своеасаблівым кірмашом скульптурных ідэй і прыцягнуць не толькі цікавую публіку, але і наведвальнікаў з больш практычнымі мэтамі. Пра гэта гавары-

...Кірмаш карысных ідэй?

Ілья СВІРЫН

чам, нехта з сацрэалізмам і г.д.), выстаўка засведчыла, што і ставяць, і не ставяць у нас усё і ўсіх. Сярод работ, якія апынуліся “за бортам”, можна знайсці і класічныя, і правакацыйныя, і легкадумныя і... якія заўгодна. Удзельнікамі выстаўкі сталі аўтары ўсіх узроставых катэгорыяў — як мэтры, гэтак і маладзёны.

Некаторыя працы ў будучыні могуць стаць эталнымі — калі ім усё ж пашасціць “увасобіцца”. Напрыклад, праект мемарыяла ахвярам палітычных рэпрэсій аўтарства Анатолія і Івана Арцімовічаў, прызначаны для Масквы. Пледачы бачачы пірамідальнае ўзвышэнне — шэрае і лаканічнае па сваёй форме, — і толькі ўзняўшыся на яго верхавіну, яны здатныя мае тры ключы да гэтага. Хай Парк скульптуры пад адкрытым небам стане месцам паломніцтва шматлікіх турыстаў!

Ідэя стварэння на Беларусі Парка скульптуры лунна ў павястры ўжо даўно — хай сабе, пакуль яна і не ўжывалася нічым...

Ажно некалькі з выстаўленых работ былі прызначаны для мінскага замчышча. І наўрад ці выпадае вінаваціць іх аўтараў у клішыраванасці з той прычыны, што кожны выкарыстоўвае вобраз мяча — такое ўжо само гэтае месца, дзе, па слову леталіца, “снопы стелюць головами”. Без сумневу, менавіта адпаведны па настроі скульптурны твор мог бы паспрыць змене ўспрыняцця гараджанамі гэтай транзітнай на сёння тэрыторыі, якая насамрэч з’яўляецца важным семантычным цэнтрам горада.

Што цікава, многія работы ствараліся не толькі для Мінска — прычым у некаторых выпадках гэтыя творы па сваёй задуме не менш смелыя за сталічныя. Прыкладам, Павел Вайніцкі прыдумваў папраўдзе арыгінальнае увасобленне цэнтральнага бульвара невялікага гарадка Узда — а заадно і нестандартнае ўвекачванне постаці Кандрата Крапівы, які родам з тым мясцінам. Кампазіцыя зроблена з вандалястойлівай нержавейкі ў вынайздзеным самім аўтарам стылі “красліны абстрактнага аб’екта” і спалучае забавуляльна-гульнівы характар (ахвотныя могуць разглядаць свае творы нібы ў крывых люстэрках) з усімі прыкметамі твора сучаснага мастацтва.

На выстаўцы прадстаўлены як амбітныя мастацкія праекты, гэтак і творы, даволі ўтылітарныя паводле сваіх функцый. Варта адзначыць, што іх становіцца ўсё болей і болей — прынамсі, пакуль што ў майстэрнях. І вось яшчэ адно суб’ектыўнае назіранне: прадэманстраваныя на “Праекце” працы яны часам вельмі адназначна горшымі за тых, што былі ўсталяваны. У некаторых выпадках усё акурат наадварот.

“Крыніца...” — у падарунак

Яўген Бусел — чалавек не толькі таленавіты, але і надзвычай мужнага лёсу. У Светлагорскай карціннай галерэі “Традыцыі” імя Германа Пранішнікава адбылася чарговая экспазіцыя яго твораў.

Яўген Бусел. “Навошта той клад, калі ў хаце лад”.

Ізяслаў КАТЛЯРОЎ, мастацтвазнаўца (Светлагорск)

Яшчэ ў пасляваенным дзяцінстве Яўген хацеў дастаць з-пад нямецкай гранаты нейкія паперкі, каб на іх штосьці намалываць, як грывіну стаяліцу яшчэ лепей — і паспрабуй рэалізаваць нашы сумесныя мары. Даўно вядуцца размовы аб тым, што Мінск павінен стаць турыстычным цэнтрам. Мы ўпэўнены, што скульптурныя творы, якія маркіруюць нашу гісторыю, славунасці і каштоўнасці — ключ да гэтага. Хай Парк скульптуры пад адкрытым небам стане месцам паломніцтва шматлікіх турыстаў!

Ідэя стварэння на Беларусі Парка скульптуры лунна ў павястры ўжо даўно — хай сабе, пакуль яна і не ўжывалася нічым... Ажно некалькі з выстаўленых работ былі прызначаны для мінскага замчышча. І наўрад ці выпадае вінаваціць іх аўтараў у клішыраванасці з той прычыны, што кожны выкарыстоўвае вобраз мяча — такое ўжо само гэтае месца, дзе, па слову леталіца, “снопы стелюць головами”. Без сумневу, менавіта адпаведны па настроі скульптурны твор мог бы паспрыць змене ўспрыняцця гараджанамі гэтай транзітнай на сёння тэрыторыі, якая насамрэч з’яўляецца важным семантычным цэнтрам горада.

Што цікава, многія работы ствараліся не толькі для Мінска — прычым у некаторых выпадках гэтыя творы па сваёй задуме не менш смелыя за сталічныя. Прыкладам, Павел Вайніцкі прыдумваў папраўдзе арыгінальнае увасобленне цэнтральнага бульвара невялікага гарадка Узда — а заадно і нестандартнае ўвекачванне постаці Кандрата Крапівы, які родам з тым мясцінам. Кампазіцыя зроблена з вандалястойлівай нержавейкі ў вынайздзеным самім аўтарам стылі “красліны абстрактнага аб’екта” і спалучае забавуляльна-гульнівы характар (ахвотныя могуць разглядаць свае творы нібы ў крывых люстэрках) з усімі прыкметамі твора сучаснага мастацтва.

На выстаўцы прадстаўлены як амбітныя мастацкія праекты, гэтак і творы, даволі ўтылітарныя паводле сваіх функцый. Варта адзначыць, што іх становіцца ўсё болей і болей — прынамсі, пакуль што ў майстэрнях. І вось яшчэ адно суб’ектыўнае назіранне: прадэманстраваныя на “Праекце” працы яны часам вельмі адназначна горшымі за тых, што былі ўсталяваны. У некаторых выпадках усё акурат наадварот.

традыцый беларускага выяўленчага мастацтва, якія бяруць свой пачатак ці не з сярэдзіны XVI стагоддзя. Можна прыгадаць віленскай выданні Францыска Скарыны і пазнейшыя лубачныя творы, прывесчаныя рэлігійным сюжэтам. Калісці ў сваіх на-тэрны па ўсёй сваёй сутнасці. Гэта адчуваецца ў яго акаваральных, а таксама напісаных алейнымі фарбамі карцінах, у графічных партрэтах Максіма Багдановіча, Янкі Купалы, Яўкіба Коласа або ў творах паводле іх вершаў (“Будзе навалніца”, “Толькі ў сэрцы трывожным пачую”).

А увогуле Яўген Сямёнавіч стварае свае карціны розных жанраў тэматычнымі цыкламі. Ёта не толькі

прыказкі і прымаўкі, але і мастацкія асацыяцыі паводле партызанскіх песень, пор годна, вясёлага або нават саркастычнага стаўлення да нашага штодзённага жыцця. Апошніе найбольш характэрна для яго сатырычных плакатаў, якіх няма-ла прадстаўлена і на цяперашняй выстаўцы. Вось толькі некаторыя назвы, якія, што называецца, гавораць самі за сябе: “Пастанов тых больш чым тэрба...”, “Слімак у людзі выбіраўся”, “Дзяржаўны ён не даражыць”, “Бацькі сыночка пеставалі”, “Як ні ўшчувай — ён піць не кіне...”, “Акты і факты”... Многія з іх актуальныя і зараз, бо хабарніцтва, п’янства, бюракратызм, гультыства, праблемы экалогіі, маралі, этыкі — тэмы, на жаль, у пэўнай ступені спрадчэныя.

Калісці вядомы мастацтвазнаўца Віктар Шматаў выказаў назвею, што менавіта Яўген Бусел стане класікам беларускай карыкатуры, бо яго працы прывабляюць прастатой вырашэння тэмы і адметным лаканізмам. У іх надзвычай натуральна спалучаюцца рэалізм і умоўная форма выяўлення. Малюнак лёгкі і ў той жа час змястоўны. Сярод даламагачае выказацца зместу. Копер, знаёмчыся з рэтраспектыўнай экспазіцыяй Яўгена Бусла, мы можам з упэўненасцю сказаць, што пажаданне мастацтвазнаўцы спраўдзілася. Класічнасць многіх сатырычных (і не толькі!) твораў, якія мы бачым, баспрэчняя. І сітуацыя яна з родных, невечыргных крыніц.

Застаецца толькі дадаць, што ўсю сваю выстаўку наш сплыны зямляк падараваў Светлагорскай карціннай галерэі.

Яўген Бусел. “Новае казаньня без прытуліня”.

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

...Дырэктара Цэнтра рамёстваў не заспелі: як-ніяк, а лета — сезон адпачынку. Пагутарылі з метадыстам установы Марыяй Севасцяновіч, якая не толькі валодае сітуацыяй у Цэнтры рамёстваў, але і сама з'яўляецца выдатным майстрам.

Высветлілі, што дзякуючы з'яўленню галерэі народных майстры з усёй вобласці атрымалі магчымасць выстаўляць і прадаваць свае работы. Што прыемна, платныя выстаўкі карыстаюцца поспехам у мясцовых жыхароў. З апошніх выставачных праектаў — прадстаўленне мастацкіх вырабаў са скуру і лазы. Зараз на парадку дня распрацоўка чарговай тэматычнай выстаўкі і пошук зацікаўленых майстроў.

Пазнаёміўшыся з выстаўкай, пераканаліся ў прафесіяналізм і крэатыўным мысленні мясцовых рэзчыкаў па дрэве. Прыемна ўразілі арыгінальныя вырабы з саломкі. Словам, у галерэі прадстаўлены віды рамёстваў, якія захаваліся і развіваюцца ў раёне. Ёсць сярод іх і незвычайныя: майстэрства стварэння капальных свечак ці мастацкіх вырабаў з... дроту.

Не маглі не пацікавіцца адносна фінансавых задач, пастаўленых перад установай. Думаецца, з мільёны — менавіта такі месячны план па аказанні платных паслуг — РЦР цалкам рэальна зарабіць. Мяркуецца самі: 10 тысяч каштуе аднаразова майстар-клас. Ёсць магчымасць прайсці гадавыя курсы і стаць сапраўдным майстрам. Не дзіўна, што жадаючы хапае. За апошні год каля 60 чалавек прайшлі такія курсы. Апроч таго, бясплатна рэгулярна праводзяцца заняткі з інвалідамі. У свой час той жа "Мастыдрэў" замаўляў майстар-класы для сваіх супрацоўнікаў.

Апроч платных курсаў і продажу сувеніраў установа зарабляе і на... кветках. Не, у Цэнтры рамёстваў не вырошчваюць расліны. Але два гады запар у галерэі з поспехам праводзіцца Фэстываль фіялак, на якім традыцыйна прадстаўлены больш за 250 гатункаў гэтых сімпатычных кветак.

Актыўна прыцягвае ва ўстановы культуры публіку і Раённы дом культуры. І не толькі дзякуючы дзіцячым атракцыёнам, устаноўленым перад уваходам у будынак:

Акцыя "К":
журналісцкі
аўтапрабег
па СДК
і не толькі

пры РДК дзейнічаюць народны і дзіцячы ўзорны тэатральныя калектывы. Кожны тэатральны сезон пачынаецца з прэм'еры спектакля. І нягледзячы на аматарскі статус — акцёры прыходзяць на рэпетыцыі пасля вучобы ці працы — узровень тэатральных пастановак даволі высокі. Прынамсі, такую ацэнку дае Сяргей Дзейкала, які не прапусціў яшчэ ніводнай прэм'еры.

А тым часам кіраўнік народнага тэатра Валянціна Гаўрылава рыхтуецца да фестывалю "Тэатральныя сустрэчы", на якім плануе паказаць прэм'ерны спектакль па п'есе Роберта Хоўдана "Шыкоўнае вяселле".

(Не)лірычнае адступленне
Яўгена Рагіна

Такое ўражанне, што я ведаю Валянціну Гаўрылаву ўсё сваё жыццё. Справа ў тым, што калі я пачынаў сваю журналісцкую кар'еру ў роднай Ветцы, яна ўжо працавала кіраўніком Веткаўскага РДК. Яна ўжо тады не шкадавала энергіі, ад якой сілкаваўся любы ахвотны. Мы называлі РДК "сонечным". А як грымеў наш тэатральны калектыв! І ў Мастах Валянціна Мікалаеўна кіруе народным тэатрам.

Ініцыятыўны Маскевіч

Сяргей Дзейкала падзяліўся яшчэ адным клопам. Справа ў тым, што калі закрываецца сельскі клуб, патрэбна вырашыць пытанне не толькі з далейшым абслугоўваннем насельніцтва, але і з будынкам колішняй установы.

Яго неабходна прадаць або пераабсталяваць. Другі варыянт абралі ў вёсцы **Мікелеўшчына**, дзе цяпер размяшчаецца філіял Мастоўскага РЦР. Загадчык філіяла Міхаіл Маскевіч — майстар разьбы па дрэве. Яшчэ не так даўно ён быў прадпрымальнікам, а цяпер вучыць асновам народнага рамяства мясцовых падлеткаў.

Філіял больш нагадвае музей народнага побыту — якіх узораў гаспадарчага рыштунку тут толькі няма! Цяжка паверыць, але ўсё гэта — з прыватнай калекцыі Міхаіла Маскевіча, якую ён збіраў у раёне не адно дзесяцігоддзе. Прадстаўлена тут і дэкаратыўна-прыкладное мастацтва самога майстра, а таксама працы ягоных выхаванцаў. На сённяшні дзень Міхаіл Мар'янавіч мае чатырох вучняў, некаторыя з якіх ездзяць у вёску з Мастоў.

У гэтым жа памяшканні размешчана і майстэрня, на дзіва абсталяваная сучаснымі такарскімі станкамі, якія ў межах праграмы развіцця на сяле дамоў рамёстваў летась былі набыты за сродкі абласнога ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі.

А калі ёсць падтрымка з боку мясцовай ўлады, разуменне важнасці і жаданне мясцовых жахароў займацца адраджэннем народных рамёстваў, перакананы,

Міхаіл Маскевіч.

Усім музейам

Мая Сілар і Людміла Станеўская — музейшчыні з Гудзевічаў.

гэтая справа будзе развівацца і надалей, ствараючы адмысловы брэнд раёна.

(Не)лірычнае адступленне
Кастуся Анатанавіча

Летась набыў вясковую хату на амаль закінутым хутары. Разбіраючы скарб, што застаўся ад мінулых гаспадароў, ловіў сябе на думцы, якім крэатыўным, працавітым спрадвеку быў наш народ. З іншага боку, апаноўвае і смутак, што я не ведаю назваў многага з таго сялянскага рыштунку, не кажучы ўжо пра сло-

сабы яго выкарыстання. Што ж, спадзяюся, яшчэ ёсць час, каб даведацца, а з цягам часу мо і зрабіць адмысловы музей. Спадзяюся, мясцовыя работнікі культуры мне дапамогуць.

Справа Белакоза жыве і будзе жыць

Едзем у **Гудзевічы**. Пра тое, што край гэты — лясны, дрэваапрацоўчы, нагадваюць назвы вёсак, што пралятаюць за вокнамі аўто: Абрэзкі, Пілкі, Струга... Па дарозе разважаем пра патэнцыял культуры

На людным месцы: аглядавая пляцоўка

**ВЕЛИКАЯ ОТЕЧЕСТВЕННАЯ ВОЙНА
В МАЛАРИТСКОМ РАЙОНЕ**

- Общие сведения
- Начало Великой Отечественной войны
- Оккупационный режим на территории края
- Народная борьба на оккупированной территории
- Преступления немецко-фашистских оккупантов
- Освобождение Маларитчины от немецко-фашистских захватчиков
- Маларитчина наскороная
- Уроженцы края на фронтах Великой Отечества
- Ветераны Великой Отечественной войны
- Памятники Великой Отечественной войны на Маларитчине

Чтобы память жила: война в сердцах наследников
Бродягин
Дорошевич
Замшаны
Луково
Мельники
Олтуш

Так выглядае галоўная старонка электроннай базы.

Маларытчына /

Электронны летапіс

Адзел бібліятэчнага маркетынгу (загадчыца Галіна Кучына) Маларыцкай ЦБС завяршыў работу над стварэннем электроннай краязнаўчай поўнатэкставай базы дадзеных па тэме "Вялікая Айчынная вайна ў Маларыцкім раёне".

Гэта не першая напрацоўка па ўвекавечванні тых, хто цаной уласнага жыцця набліжаў Перамогі. Не так даўно быў створаны "Звод

помнікаў і воінскіх пахаванняў" Маларыччыны. З ім цяпер можна пазнаёціцца на сайце ЦБС.

База дадзеных "Вялікая Айчынная вайна ў Маларыцкім раёне" з'яўляецца самай аб'ёмнай з тых, што існуюць у фондах Маларыцкай ЦБС. Яна складаецца з 12 электронных крыніц, большасць з якіх можна лічыць самастойнымі базамі дадзеных. Па словах Галіны Кучынай, ужо алічавана 100 артыкулаў перыёдыкі, раздзелаў кніг, гісторыка-дакументальнай хронікі, мемуараў, успамінаў... У базе дадзеных ёсць раздзелы "Пачатак Вялікай Айчы-

най вайны", "Акупацыйны рэжым на тэрыторыі краю", "Народная барацьба на акупаванай тэрыторыі", "Злачынствы нямецка-фашысцкіх акупантаў", "Вызваленне Маларыччыны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў", "Маларытчына няскораная", "Ураджэнцы краю на франтах Вялікай Айчынай", "Ветэраны Вялікай Айчынай", "Помнікі Вялікай Айчынай вайны на Маларыччыне", "Каб памяць жыла. Вайна ў сэрцах нашчадкаў: Брадзяцін, Дарапеевічы, Замшаны, Лукава, Мельнікі, Олтуш, Арэхава, Радзеж", "Вайна ў фотаздымках".

Работа над папаўненнем электроннай краязнаўчай базы дадзеных "Вялікая Айчынная вайна ў Маларыцкім раёне" не спыняецца. Яна пастаянна папаўняецца новымі матэрыяламі.

Мікалай НАВУМЧЫК

Ашмяншчына / Нататкі з адной паездкі

Як выдатна, што ў кожнага з нас ёсць магчымасць наведваць бібліятэку, але як быць, калі ў тваім населеным пункце яе няма? У Ашмянскай раённай

бібліятэцы мне падказалі, што чытачы з аддаленых вёсак абслугоўваюцца пазастацыянарна: па раёне курсіруюць не толькі аўтакрамы, але і бібліятэка на колах.

Ура! Пашанцавала: мяне ўзялі на бібліятэчны маршрут. Усяго іх трынаццаць. Бібліятэкар Галіна Аніхоўская старанна падрыхтавалася да ад'езду. Яна і на маршруце пастаянна глядзіць нейкія запісы, перыядычна з кімсьці стэлефануеца.

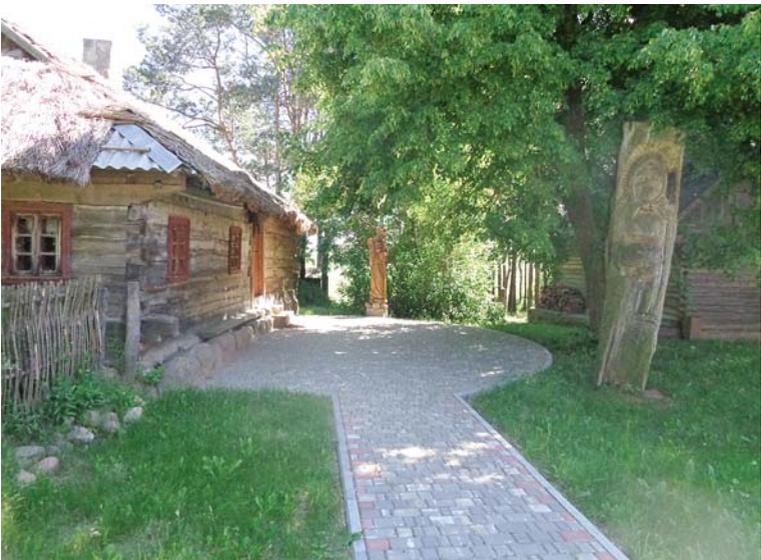
Мяне ж цікавіць думка: а ці чакаюць кнігу так далёка? Мы праехалі амаль 30 кіламетраў, праз 4 кіламетры — мяжа з Літвой... Бібліятэкар пазірае на гадзіннік. Па дарозе мы павінны наведваць два хутары. Трэба заўважыць, што Ашмянскаму раёну ўласціва хутарская сістэма. Сам раён невялікі, а ўключае аж 336 населеных пунктаў.

Нарэшце мы дабраліся да вёскі Анжадава. Яшчэ здалёк я заўважыла, што пад дрэвам на лавачцы, ажыўлена размахваючы рукамі, нешта абмяркоўваюць мясцовыя жыхары. Насуперак маім чаканням гэта не толькі бабулі і дзядулі, але і больш маладзейшыя людзі. Усіх налічыла 14 чалавек, сярод іх — 5 дзетак. Не паспела Галіна Францаўна выйсці з аўтобуса, як яе абступі-

лі вяскоўцы, закідалі пытаннямі, ці прывезла яна ім заказанае...

Праз нейкі час усе жадаючыя атрымалі чаканае. Бібліятэкар, згодна асабістых запісаў, раздала заказы, сярод якіх былі ксеракопіі дакументаў і артыкулаў, зрабіла сабе пазнакі па просьбах для чарговага прыезду. Стэлефанавуўшыся з раённай бібліятэкай, удакладніла, ці ёсць у фондзе бібліятэкі кнігі па рамонце печы. Кнігу знайшлі і наступны раз яна яе абавязкова прывязе. Адною кабеце патлумачыла, як працуе раённы цэнтр сацыяльнай абароны.

Усе засталіся задаволеныя, але ад'язджаць бібліюбус чамусьці не спяшаўся. Бібліятэкар дастала свае папкі, падборку кніжак і завяла размову пра тое, як правільна пераносіць спякота ў стальным узросце, дзецям нагадала аб правілах паводзін на вадзе, а яшчэ яна распавяла, якія жудасныя бедствы церпяць людзі ад лясных пажараў. Гутарка суправоджалася праглядам літаратуры. Ніхто з тых, хто прыйшоў да бібліятэкі на колах, не застаўся абіякавым. Чытачы актыўна ўключаліся ў дыскусію, прыводзячы прыклады з асабістага жыцця. А яшчэ з вуснаў бібліятэкара прагучалі бібліятэчныя навіны. Вяскоўцы даведаліся, што на другім канцы Ашмянскага раёна ёсць по-

Эпіграфія Гудзевічаў.

Кацярына Басінская.

музей!

У музейных залах.

раёна. Сяргей Дзейкала разумее, што турыстычны поспех асобна ўзятая установы культуры дасягнецца толькі шляхам яе ўключэння ў сістэму іншых аб'ектаў раёна, у тым ліку прыватных. Музей у Гудзевічах не выключэнне. Большасць турфірм зацікавіліся адметным музеем, аднак паставілі перад начальнікам аддзела ўмову: турыстаў трэба накарміць, прапанаваць ім анімацыйную праграму, а таксама паказаць іншыя цікавосткі раёна. У выніку ўжо набыты стылізаваныя касцюмы для работнікаў установы, прапрацоўваецца пытанне з пры-

цягненнем прыватнікаў да сістэмы харчавання, а ў маршрут уключана конферма. Што ж, адразу бачны дзелавы падыход да справы. Тым часам нас сустракае Кацярына Басінская, дырэктар Гудзевіцкага дзяржаўнага літаратурна-краязнаўчага музея. Нагадаем, ён быў заснаваны яшчэ ў 1968 годзе як школьны настаўнікам Алесем Белакозам дзякуючы падтрымцы тагачаснага кіраўніка мясцовай гаспадаркі Міхаіла Пронькі. Менавіта тады дзеці пад кіраўніцтвам Алеся Белакоза пачалі пісаць лісты пісьменнікам, мастакам, дзеячам на-

вукі і культуры з просьбай даслаць выказванне пра беларускую мову, чарнавік ці рукапіс свайго твора, кнігу з аўтаграфам. Назбіралася багата матэрыялаў, у выніку чаго і быў адкрыты школьны музей, які з цягам часу перарос у дзяржаўны. Але на пачатку Кацярына Басінская сцірае нас у этнаграфічны аддзел, які ўяўляе сабой тыповую драўляную хату XIX стагоддзя, характэрную для рэгіёна Панямоння, з адпаведным побытавым начыненнем. Праўда, ёсць тут і свае цікавосткі. Незвычайна было ўбачыць у чырвоным куце выяву Францыс-

ка Скарыны, які, як высветлілася, у музеі кананізаваны як святы. Пагадзіцеся, хай сабе і спрэчны з пэўнага гледзішча, а ўсё ж такі брэнд. У адрозненні ад Беларускага дзяржаўнага музея народнага побыту, дзе помнікі архітэктуры мусяць захоўвацца недатыкальнымі, этнаграфічная хата ў Гудзевічах актыўна задзейнічана ў разнастайных абрадах, у тым ліку калядаванні, падчас якога прапальваецца печ. Маецца ў хаце і традыцыйная калыска, дзе, бывалі выпадкі, адпачывалі маленькія дзеці экскурсантаў. Словам, суцэльны інтэрактыў. Адно толькі непакоіць — на хаце даўно ўжо час адрамантаваць страху ды затынкаваць адну са сцен. Суцяшае, што гэтую праблему ведаюць у райвыканкаме і пастараюцца вырашыць да зімовых сцюжаў.

Усё ж найбольш уражвае літаратурна-краязнаўчая экспазіцыя, размешчаная ў асобным прасторным будынку побач з драўлянай хатай. Цяжка паверыць, але аналагаў ёй няма пакуль нават у беларускай сталіцы. Гэта датычыць і прадстаўленых музейных прадметаў, і афармлення выставачных залаў, зробленых паводле апошніх тэндэнцый у музейнай сферы. Тут лагічна перапляліся арыгінальныя артэфакты пачатку XX стагоддзя, асабістыя рэчы класікаў нашай літаратуры, узоры сучаснага беларускага мастацтва і адметнага падвойнага ткацтва, пераймаць якое прыязджаюць у Гудзевічы нават з Расіі.

Дзяліцца думкамі пра музей можна вельмі шмат. Спынімся ж на двух момантах, якія больш за ўсё нас уразілі. Найперш, часовая выстаўка, прысвечаная ветэрану вайны Пятру Міхайлавічу Багдану, які вярнуўся з вайны на пратэзах, і тым не менш здолеў цалкам рэалізавацца ў жыцці, доўгі час працаваў у калгасе. У зале можна было паглядзець дакументальны фільм пра гэтага мужнага і працавітага чалавека, убачыць тыя самыя пратэзы, у якіх ён прахадзіў большую частку свайго жыцця. Пагадзіцеся, такі прыклад надзвычай эфектыўна матывуе нават далёкіх ад культуры.

Другі момант, што не пакінуў абыякавым, — фрагмент працоўнага кабінета Ларысы Геніюш, дзе прадстаўлены друкавальная машынка, на якой яна набірала свае вершы, ікона, на якую малілася набожная пэтка, кнігі, старонкі з перапіскі з Васілём Быкавым, Янкам

Брылём... Гудзевічы невыпадкова ўшаноўваюць памяць пісьменніцы. Менавіта тут жыў і быў пахаваны яе дзед Павел Міклашэвіч. У гэтай вёсцы маленькая Ларыса пачала хадзіць у школу...

Трэба сказаць, што ажыццявіць значнае абнаўленне музея дапамог трансгранічны праект Беларусі, Польшчы і Украіны "Павышэнне прывабнасці трансгранічнага рэгіёна шляхам уключэння этнакультурных рэсурсаў у турыстычную дзейнасць (Падарожжа ў этнаказку)". Па праекце асноўная частка сродкаў (а гэта 260 тысяч еўра) была выдаткавана на стварэнне новых экспазіцый Гудзевіцкага музея, у выніку чаго шэсць цалкам змянілі сваё аблічча. З'явілася і неабходная турыстычная інфраструктура. Былі створаны 25-хвілінны дакументальны фільм пра Гудзевіцкі музей і прафесійнага ўзроўню сайт установы.

Да развіцця музея далучылася і мясцовая ўлада, бо, згодна ўмовам праекта, 10 працэнтаў выдзеленай Еўрапейскім Саюзам сумы павінна было фінансавацца з мясцовага бюджэту. З разуменнем да значнасці музея ставіцца і мясцовая гаспадарка. У прыватнасці, яна прафінансавала бясплатны ўваход у Гудзевіцкі музей для сваіх супрацоўнікаў, бо складвалася парадаксальная сітуацыя: людзі жыўць побач, а яшчэ не пабывалі ў абноўленым музеі.

Нягледзячы на тое, што да музея вядзе ўсяго адзін указальнік з гродзенскай трасы, спадземся, што наведвальнікаў у гэтай адметнай установы будзе заўсёды багата.

Агульнае (не)лірычнае заключэнне

Наведваць Гродзеншчыну заўжды прыемна, бо тут на кожным кроку сустракаюцца цікавыя, неаб'якваныя да сваёй культуры людзі, яркія ўнікальныя праекты. Наш чарговы аўтатур не стаў выключэннем: мы пераканаліся, што ў работнікаў сферы культуры вобласці маецца выразнае бачанне перспектывы далейшага развіцця галіны. Ітаксама як і разумення, што ім не абысціся без падтрымкі, стымулявання, у тым ліку на заканадаўчым узроўні, рацыянальных ініцыятыв у з месцаў.

Фота аўтараў

На людным месцы: аглядавая пляцоўка

мнік прыроды "Нявесцін камень", і што раённая бібліятэка рэалізуе краязнаўчы праект з аднайменнай назвай. Бібліятэкар нагадала, што краіна рыхтуецца да выбараў Прэзідэнта РБ і абавязак кожнага — прыняць у іх удзел. Яшчэ яна прапанавала вяскоўцам, калі ёсць магчымасць, звяртацца за інфармацыяй да сайта раённай бібліятэкі, дзе ёсць выхад і на сайт райвыканкама... Мы збіраемся ў дарогу.

Бібліятэкар зноў дастала свае запісы. Аказваецца, праца бібліюбуса ў гэтай вёсцы не скончана. І бібліятэка адправілася да чытачоў, якія не змаглі прыйсці самастойна. У кожным доме нас чакалі.

Набліжаўся вечар. Па дарозе я ў думках ўяўляла, што напішу пра сваю незвычайную паездку, аб сустрэчы з людзьмі, з якімі, каб не бібліюбус, я ніколі не сустрэлася б. Я зразумела, што бібліятэкар — гэта своеасаблівы псіхолаг, асабліва для адзінкіх пенсіянераў. І пра жыццё-быццё спытае, і здароўем пацікавіцца, і добрае слова скажа, якое так важна пачуць у іх шанючым узросце. Да кожнага чытача яна знаходзіць індывідуальны падыход: трэба прачытаць усьлях — пачытае, а яшчэ дасць канкрэтны адказы на ўсе запыты. Значыць патрэбныя такія бібліятэкары для нестакцынар-

нага абслугоўвання. А праца гэтая не такая ўжо і простая. І людзі ёсць складаныя, і ўмовы надвор'я розныя, ды і дарога цяжкая, асабліва зімой. Але, калі ў дваццаць першым стагоддзі — стагоддзі ўсеагульнай камп'ютарызацыі, і чытаюць кнігі, і чакаюць бібліятэку, значыць бібліятэцы на колах быць!

Вікторыя МІНГІНОВІЧ, студэнтка кафедры журналістыкі ГРДУ імя Янкі Купалы

Талачыншчына / Пошук працягваецца

"Аглядавая пляцоўка" газеты "Культура" распавядае сваім чытачам аб праектах і мерапрыемствах, якія рэалізуюць бібліятэкі краіны ў гонар святкавання 70-годдзя Вялікай Перамогі. Да гэтай тэмы далучыліся і мы, бібліятэкары Талачынскай ЦБС.

Яшчэ ў пачатку бягучага года ў бібліятэках раёна была аб'яўлена акцыя-пошук "70-годдзю Вялікай Перамогі — 70 франтавых лёсаў". Праз сайт ЦБС і мясцовай газеты бібліятэкары звярнуліся да жыхароў раёна з просьбай прыняць удзел у акцыі. Яна аб'яднала людзей роз-

ных пакаленняў, прафесій. Гэта ветэраны вайны, дзеці, ўнукі і праўнукі франтавікоў, педагогі і школьнікі, краязнаўцы і журналісты... У выніку былі сабраны ўнікальныя ўспаміны, ваенныя фотаздымкі, франтавыя пісьмы.

Звесткі аб франтавіках-земляках (па кожнаму імені) абавязкова звярталіся і пацвярджаліся архіўнымі сведкамі праз інтэрнэт-рэсурсы.

Набытыя матэрыялы былі скапіяваны і аздоблены ў выглядзе імправізаванай франтавой пошты, альбо салдацкіх трохкутнаў. Кожны ліст — бясплунная рэліквія, за кожным з іх — людская лёсы.

Аб чым жа распавядаюць салдацкія трохкутнікі?

Напрыклад, кранае сваёй непасрэднасцю ліст зусім юнага байца Леаніда Зянькевіча. Колькі такіх хлопчукоў, якім толькі споўнілася 18 год, уліліся ў рады Чырвонай Арміі і апынуліся ў самай гушчы франтавых падзей.

Пералічваюцца прозвішчы землякоў, якіх Леанід сустрэў на фронце. У адным з баёў Леанід Зянькевіч загінуў. Быў пахаваны ў вёсцы Ста-

Лісты-трохвугольнікі, сабраныя паз час акцыі-пошуку на Талачыншчыне.

льмахі Літоўскай ССР. Адтуль прах нашага зямляка з Азерцаў быў перанесены ў горад Алітус. На мемарыяльнай пліце значыцца: шараговы Зянькевіч Л.П.

"...3 сілкаваннем добра. Прашу аднаго — пра мяне не турбуйцеся. Пісаць больш няма чаго". Гэта першы і апошні ліст Леаніда з фронту. Разам з бібліятэкарам з аграгарадка "Азерцы" пошук звестак пра Леаніда Зянькевіча правяла жыхарка нашага горада Ганна Маісееўна Зянькевіч...

Пошукава-даследніцкую дзейнасць бібліятэкі раёна працягваюць таксама ў рамках абласной экспедыцыі па ўшанаванні памяці загінулых. Удакладняюцца дадзеныя, выключаецца дубляванне прозвішчаў па розных крыніцах, усталёўваецца сапраўднае месца пахавання.

Пошукам звестак пра землякоў, якія вызвалілі Прыбалтыку і краіны Заходняй Еўропы ад фашызму, займаліся супрацоўнікі бібліятэкі аграгарадка "Абольцы", "Высокі Гарадзец", "Друцк", "Заднева" і іншых філіялаў. Супрацоўнікі Коханаўскай месцаковай бібліятэкі падалі ў скарбонку акцыі звесткі аб пяцёрых жанчын-франтавіках, выхадцах з нашага краю.

Ад Анатоля Шнейдэра, вядомага краязнаўцы, аўтара некалькіх кніг пра Талачыншчыну, мы даведліся пра шасцёрых нашых землякоў, удзельнікаў гістарычнага парада Перамогі, які адбыўся 24 чэрвеня 1945 года ў Маскве. Пошук працягваецца.

Ірына ТРУХАНЁНАК, бібліяграф Талачынскай ЦБС

Тактыка культурнага развіцця

Сучасны бібліятэкар — гэта перш за ўсё інфармацыйны спецыяліст, які валодае сучаснай тэхнікай. Таму з мэтай павышэння прафесійнага ўзроўню бібліятэкараў раёна 24 чэрвеня 2015 года на базе Іўеўскай раённай бібліятэкі прайшла школа прафесійнага майстэрства “Новыя інфармацыйныя тэхналогіі ў бібліятэчнай дзейнасці”.

Школа інфармацыйнасці

Са з’яўленнем новых тэхналогій само паняцце чытання кардынальна мяняецца і ўключае не толькі чытанне кніг, але і працу з шырокім колам інфармацыйных крыніц, у тым ліку электронных. Але вельмі важна не супрацьпастаўляць, а спалучаць кніжную культуру і магчымасці электроннай. Такія паняцці як “Інтэрнэт”, “web-сайт”, “e-mail”, “лакальная сетка” — проста чарговы інструмент, які дапамагае вырашыць праблему папулярнага чытання новымі і сучаснымі метадамі.

Прымяненне новых інфармацыйных тэхналогій у бібліятэках цяпер як ніколі актуальна, паколькі час патрабуе аператыўнага атрымання патрэбнай інфармацыі. Мерапрыемствы, якія праходзяць у бібліятэцы, па максімуму павінны выкарыстоўваць увесь арсенал інфармацыйных і тэхнічных навінак. Літаратурна-музычныя і творчыя вечары, медыялекцыі, прэзентацыі кніг суправаджаюцца мультымедычным паказам, відэапраглядам, электроннай дэманстрацыяй фрагментаў кніг, ілюстрацыяй.

У рабоце Іўеўскай школы прынялі ўдзел спецыялісты Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Яўхіма Карскага: загадчык аддзела аўтаматызацыі бібліятэчных працэсаў Данута Міхальчык, загадчык аддзела інфармацыйна-бібліяграфічнай работы Людміла Здрадоўская, загадчык аддзела арганізацыі адзінага фонду Таццяна Кумпель.

Падчас работы былі разгледжаны пытанні: “Інфармацыйныя тэхналогіі ў арганізацыі работы бібліятэкі”, “Новыя бібліятэчныя інфармацыйныя сістэмы: ад праграма-тэхнічнага забеспячэння — да практычных навыкаў працы”, “Электронны каталог як крыніца інфармацыйнага пошуку”, “Бібліятэчны фонд сёння: папярковыя і электронныя носьбіты інфармацыі”.

Найбольш важным для бібліятэкі цяпер з’яўляецца іх паскораная камп’ютарызацыя, перавод інфармацыйных рэсурсаў з папярковых носьбітаў у электронную форму, доступ да любых электронных рэсурсаў, развіццё сістэмы абмену інфармацыяй з дапамогай Інтэрнэту. Шмат што ў бібліятэчнай інфарматызацыі ўжо зроблена, перш за ўсё ў аўтаматызацыі бібліятэчных працэсаў і аперацый, звязаных з фарміраваннем і каталагізацыяй фондаў, а таксама навуковым і метадычным забеспячэннем гэтых работ.

Школа вучобы дала магчымасць паказаць бібліятэкарам, якія працуюць у сельскай мясцовасці, што дзякуючы ўкараненню АБІС і наяўнасці доступу да інфармацыйнай сеткі любая бібліятэка можа стаць віртуальнай. Гэта значыць, яна зможа не толькі даць інфармацыю аб дакументах, але і тэксты саміх дакументаў у машыначытальным выглядзе. Віртуальныя бібліятэкі, аб’ядноўваючыся ў адзіную глабальную структуру — электронную бібліятэку, будуць забяспечваць інтэрактыўны доступ любому спажываўцу да інфармацыйнага рэсурсу ў любой форме і ў любым месцы. Для гэтага патрэбны новыя і сучасныя формы работы. А новыя інфармацыйныя тэхналогіі дазваляюць знайсці новыя падыходы да праблемы павышэння цікавасці і любові да чытання.

Майстар-клас “Ад мультымедычнай прэзентацыі — да буктрэйлера” паказала Янушэўская, бібліятэкар юнацкага філіяла Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі. Стварэнне буктрэйлераў асабліва зацікавіла работнікаў бібліятэкі. Буктрэйлер — гэта ролік-мініяцюра, цізэр, які ўключае ў сябе самыя яркія і вядомыя моманты кнігі. Мэтай такіх ролікаў з’яўляецца прыцягненне ўвагі да кнігі пры дапамозе візуальных сродкаў. Большасць буктрэйлераў знаходзіцца на папулярных відэахостынггах, што спрыяе іх актыўнаму распаўсюджванню ў Інтэрнэце. Правядзенне школы з’яўляецца важным момантам для павышэння ўзроўню прафесійнага майстэрства бібліятэкараў як вырашаюшага фактара паляпшэння бібліятэчнага абслугоўвання насельніцтва і ўмацавання прэстыжу бібліятэкі як інфармацыйнага, адукацыйнага і культурнага цэнтра.

Ірына НЕХВЯДОВІЧ,
бібліятэкар аддзела бібліятэчнага маркетынгу
Іўеўскай раённай бібліятэкі

Як зацікавіць наведвальнікаў музея? Як “раскруціць” звычайны двухпавярховы драўляны будынак, у якім месціцца музейная ўстанова? Як зрабіць цікавае мерапрыемства без асаблівых грашовых выдаткаў? На ўсе гэтыя і многія іншыя пытанні мае адказ дырэктар Браслаўскага раённага аб’яднання музеяў Надзея ДУДАРОНАК.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ,
Мінск — Браслаў — Мінск

“Меч” і наведвальнікі

Старажытная Замкавая гара, побач з якой месціцца касцёл і царква, а навокал — азёры, азёры, азёры... Мяркую, адрас гэтай незапамінай мною мясціны даволі пазнавальны. Для паўнаты карціны дадам, што ў гэтых краях можна пабачыць знакі і знакі: гасцініцу, што належыць раённаму музею. А яшчэ менавіта ў гэтым горадзе музейшчыкі ўжо не першы год ладзіць маштабны рыцарскі фэст “Меч Брачыслава”. Прычым ён мае даволі доўгую гісторыю: пачыналася ўсё яшчэ ў 2000-м са “Свята рамёстваў”, якое праходзіла на тэрыторыі Браслаўскага музея традыцыйнай культуры. У 2004 годзе музейшчыкі пачалі запрашаць на свята ўдзельнікаў клубу гістарычнай рэканструкцыі з розных гарадоў Беларусі, а летам наступнага, 2005 года, свята ўпершыню правялі ў цэнтры Браслава на Замкавай гары.

— Сёлетні рыцарскі турнір на фестывалі набыў асаблівы размах — да беларускіх рыцараў далучыліся клубы гістарычнай рэканструкцыі з Латвіі і Расіі, — кажа Надзея Дударонак. — А кульмінацыяй свята на Замкавай гары стала каннае шэсце, якое ўзначаліў вершнік у вобразе князя Брачыслава.

Але гаварыць тут, мабыць, варта не толькі пра сам фестываль, але і пра няўрымслівае мясцовых музейных супрацоўнікаў, на плечы якіх кладзецца асноўны арганізацыйны клопат аб правядзенні акцыі. Што ж прымушае і дырэктара, і музейшчыкаў вось ужо які год “шчыраваць” над “Мячом Брачыслава”?

— Робім гэта толькі з адной прычыны: хочам, каб было цікава жыхарам і гасцям Браслава, — кажа візаві. — Тым больш, мы ў прыездзе гасцей на фэст таксама зацікаўлены: чым больш турыстаў — тым больш наведвальнікаў завітае ў нашу музейную ўстанову. Бо сёння, кажу гэта без перабольшання, прайсці міма яе проста немагчыма.

Праз акно — у даўніну

Апошняя рэмарка дырэктара музея — не выпадковая. Справа ў тым, што падчас сёлетага традыцыйнага міжнароднага свята “Ноч музеяў” браслаўскія музейшчыкі вырашылі зрабіць з драўлянага двухпавярховага дома, дзе яны сёння, так бы мовіць, “кватаруюць”, сапраўдны суд.

— Яшчэ пазалетась, у 2013 годзе, супрацоўнікі музея падрыхтавалі выданне альбома “Браслаў учора і сёння”, у аснову якога былі пакладзены матэрыялы аднайменнай фотавыстаўкі, — патлумачыла праект

па абнаўленні будынка Надзея Дударонак. — А сёлета, да 950-годдзя горада, з дапамогай спонсараў мы павялічылі гэтыя калажы і размясцілі іх на вокнах гісторыка-краязнаўчага музея. Назвалі гэтую “аконную” фотавыстаўку “Браслаў: перазагрузка”: у кожным яе кадры можна пабачыць тое, як выглядалі розныя будынкі і вуліцы горада раней, прыкладна сто гадоў таму, і тое, як яны выглядаюць цяпер. Пасля прагляду гэтай незвычайнай фотавыстаўкі многія завіталі ў музейную ўстанову.

Дадам, што ў тую ж музейную ноч яшчэ адна даволі цікавая акцыя ладзілася ў мясцовым

Людміла Смірнова, якая атрымала ад Нацыянальнага парку “Браслаўскія азёры” бясплатную гадавую пецёўку на рыбалку. Радасць жанчыны была бясконцай!

Як ні круці, але гэта — менавіта той музейны крэатыў, за якім “палююць” журналісты не толькі “К” і які мае сапраўдны поспех. І крэатыў гэты — плённы! Да прыкладу, мяне зусім не здзівіла інфармацыя Надзеі Дударонак пра тое, што колькасць наведвальнікаў Браслаўскага музея за мінулы год павялічылася на дзесяць тысяч чалавек. З такой працай гэта — заканамерна.

“Раскрутка” старадаўніх сцен

Музеі традыцыйнай культуры. Тут, з дапамогай супрацоўнікаў сталічнага Музея сучаснага выяўленчага мастацтва, жыхарам горада паказалі выстаўку “Арт-атракцыён”, а таксама правялі майстар-клас па маляванні чорнага квадрата — копіі вядомай карціны Казіміра Малевіча. Акрамя таго, ва ўстанове культуры зладзілі прэзентацыю праекта астрафатографа Віктара Малышчыца “У абдымках зорак”. А калі на вуліцы сцягнела, глядачы змаглі палюбавацца на зоры ў тэлескоп ды паглядзець фільм пра зоры над Беларуссю...

Крэатыў за креатывам

Хочаце яшчэ крэатыву? Калі ласка! Сёлета ў музеі зладзілі фотавыстаўку “Горка!” аднаго з мясцовых фотамастакоў. Каб прыцягнуць увагу да гэтай імпрэзы і зацікавіць наведвальнікаў, музейшчыкі запрасілі да сябе ў гасці дзве мясцовыя фірмы, звязаныя з вясельным рыштункам, а дакладна — кіраўніка адной з дзьявін-студый ды прадстаўніка вясельнага салону...

Вось так падчас адкрыцця фотавыстаўкі ў музеі была зладжана дэманстрацыя вясельных сукенак, а гасці маглі даведацца пра тое, як найлепш афармляць пакой, дзе адбудзецца вяселле. Таксама ў музеі прайшла бясплатная латарыя для гасцей вечара. Пераможца атрымала ў падарунак магчымасць бясплатна зрабіць сабе выштальцоную прычоску, макіяж і манікюр.

На іншай музейнай выстаўцы — “Гісторыя рыбалоўства Браслаўшчыны” — сярод наведвальнікаў праводзілася віктарына, дзе задаваліся пытанні па гісторыі ды краязнаўстве мясцовага краю. Выйграла яе заўзяты аматар рыбнай лоўлі

еца. Сваіх жа мясцовых мецэнатаў музейшчыкі піяраць у газетах і на радыё, на сайтах ды ў сацыяльных сетках, а таксама дзякуюць ім падчас мерапрыемстваў.

Да таго ж, як адзначыла Надзея Дударонак, у іхніх планах наладзіць супрацоўніцтва з калегамі з Латвіі. Балазе, фінансавая падтрымка культурных праектаў з Еўрасаюза — ужо даўно апрабаваны шлях айчынных музейшчыкаў. Згадаю хоць бы праект абнаўлення Гудзевіцкага дзяржаўнага літаратурна-краязнаўчага музея ў Мастоўскім раёне Гродзенскай вобласці ці праект, які рэалізаваны ў фі-

ліяле Гродзенскага гісторыка-археалагічнага музея — Дому музеі Максіма Багдановіча.

Дарэчы, яшчэ з пачатку мінулага года пры ўстанове культуры дзейнічае апякунскі савет, у які, акрамя дырэктара музея, уваходзяць прадстаўнікі райвыканкама ды пяць кіраўнікоў мясцовых прыватных фірм. Па словах Надзеі Дударонак, апекуны вельмі спрыяюць яе працы і не толькі самі выдаткоўваюць фінансавыя сродкі пад рэалізацыю той або іншай ідэі, але і знаходзяць сярод сваіх сяброў ды аднадумцаў тых, хто можа паспрыяць музейным праектам. Так што слова “апякунства” і “мецэнатства” ў Браслаўскім раённым аб’яднанні музеяў увасабляюцца ў канкрэтныя справы.

А ў пацвярджэнне сваіх слоў прывяду толькі адну лічбу: у 2014 годзе план платных паслуг устаноў культуры быў выкананы на 146 працэнтаў. А за першыя шэсць месяцаў 2015 года — ужо на 170 працэнтаў... Вось гэта сапраўды размах!

Спонсар за спонсарам

Падчас камандзіровачных выездаў у рэгіёны Беларусі мне нярэдка даводзіцца чуць наступнае меркаванне: ды мы б тут так размахнуліся, але ж грошай вялікіх на рэалізацыю сваіх задум, на жаль, не маем! Думка, як на мой журналісцкі капал, досыць спрэчная. Бо знайсці сёння спонсараў можна. Асабліва калі парупіцца дзеля гэтага, а не плакаць над нястачай дзяржаўных сродкаў на рэалізацыю сваіх звышкрэатыўных ідэй.

Вось і Надзея Дударонак над сваімі малымі фінансавымі магчымасцямі нават і не задумваецца, а ўпарта вандруе па шматлікіх адрасах мясцовых прадпрыемстваў, зацікаўлівае іх праектамі і тымі ідэямі, якія гатовы рэалізаваць музейныя супрацоўнікі разам са спонсарамі. З тымі ж банерамі-калажамі фінансавую падтрымку аказалі прыватнікі, напрыклад, з крамаў па продажы аўтазапчастак і канцылярскіх тавараў. А яшчэ вялікую дапамогу музей мае ад уладальнікаў аграбизнесу, якіх у Браслаўскім раёне больш за 250!

Натуральна, проста так грошы сёння, як і раней, ніхто не дае. Таму музейшчыкі, зачэпшыся за патэнцыйнага партнёра, дэманструюць яму выгаду ад удзелу ў музейных акцыях. І гэта ў іх, як бачна, атрымліва-

Замест заключэння

У гэтым артыкуле я не згадаў ні аб праблеме кадраў у Браслаўскім раённым аб’яднанні музеяў, ні аб тым, што ў драўляным будынку, дзе знаходзіцца мясцовы гісторыка-краязнаўчы музей, ёсць вялікая патрэба ў рамонце ці нават у прырэбрах у іншы, больш зручны цагляны будынак. Падрабязна не апісаў і пра гасцініцу, у якой пражываюць падчас камандзіроўкі і якая прыемна здзівіла мяне як умовамі, так і культурай персаналу. Не распавёў і пра Музей традыцыйнай культуры, з багатай і цікавай экспазіцыяй, з рознымі майстар-класамі, на якія завітаюць не толькі сталыя людзі, але і моладзь. Не згадаў пра народны клуб майстроў і мастакоў “Ля возера”, які працуе пры ўстанове культуры ўжо 25 гадоў і ў які ўваходзіць больш за 60 чалавек. Творы майстроў, дарэчы, можна набыць тут жа, у сувенірнай краме, якая атрымлівае шматмільённы прыбытак ад іх рэалізацыі...

Думаецца, пра гэта ўсё варта пагаварыць іншым разам. Значна толькі, што прыклад браслаўскіх музейшчыкаў, якія могуць і ўмеюць зацікаўліваць сваімі крэатыўнымі вынаходніцтвамі не толькі мясцовых жыхароў, сапраўды ўражвае.

Луўр, Прада, Эрмітаж, Дрэздэнская ды Кракаўская галерэя, Трацякоўка, Палац Дожаў... Па іх ужо хаджана-пераходжана, гледжана-перагледжана, выдадзены іхнія каталогі, даведнікі. Але ж творы майстроў выяўленчага мастацтва раскіданы па свеце — па адным-два — і па Божых дамах, і па палацах, і па прыватных зборах. У турыстычных вандроўках нам шкада страцаць час на гэтыя "адзінкі". Але яны і дапаўняюць веды пра вялікіх творцаў, і ўражаюць нас нязвыклымі сюжэтамі творчай спадчыны, і нечаканымі падзеямі, адбітымі на палотнах, — па сутнасці, невядомых. Дык, мо, зацікавімся і глянём на тое...

Бертэль Тарвальдсэн. "Помнік загінулым" у Люцэрне.

Тактыка культурнага развіцця

Лета для бібліятэкі — заўсёды доўгачаканае свята. Гэта час збіраць "кніжны букет", гэта і пачатак традыцыйных летніх чытанняў, якія штогод ладзяцца ў бібліятэцы № 6 Кастрычніцкага мікрараёна горада Светлагорска.

Кніжнае лета

Звычайна яны пачынаюцца з адкрыцця летняй чытальнай залы на пляцоўцы каля будынку філіяла. Больш за 50 школьнікаў удзельнічалі ў адкрыцці летняй чытальнай залы "Чытай-дворык". На працягу гадзіны дзеці змагаліся ў розных конкурсах ("Загадкавы", "На ўвагу", "Выпраў памылку"), бралі ўдзел у пазнавальных гульнях ("Рэха", "Гэта — усе мае сябры"), адказвалі на пытанні віктарыны "Перавэртышы". А яшчэ — абыгралі казку "Рэпка", пазнаёміліся з новымі кнігамі на кніжнай выстаўцы "Канікулы з любімай кнігай" і з дапамогай падручных сродкаў бесперашкодна "перабраліся" праз "топкае балота" і знайшлі сімвалічны ключ ад летняй чытальнай залы.

На працягу трох месяцаў чытальная зала пад адкрытым небам, якая ўжо стала адметнай асаблівасцю летняй пары, дапамагае наведвальнікам далучыцца да чытання на свежым паветры. Праграмы летніх чытанняў — досыць насычаныя ды цікавыя — разлічаны перш за ўсё на дашкольнікаў і навучэнцаў малодшага і сярэдняга школьнага ўзросту. "Летні" бібліятэкар заўсёды гатовы адказаць на шматлікія пытанні дзятвы, параіць кнігу, зацікавіць ёю.

Бібліятэка арганізавала цыкл мерапрыемстваў "Нас усіх аб'ядноўвае кніга", у які ўвайшлі экалагічныя ўрокі "У зялёным царстве — у зялёным валадарстве", "Пярнатыя суседзі" ("Птушка 2015 года"), пазнавальная гадзіна "Ёсць у нас краіна "МЯУ", гадзіна чытацкага густу "Літаратурнае лета — 2015", кніжныя аглядзіны "Дзядзя Сцяпа — Міхалкоў", падарожжа па кніжнай прасторы "Нет границ и нет преград для дружбы книжек и ребят", конкурс малюнкаў на асфальце "Сем колераў дзяцінства". Весела, узрушана і нефармальна прайшлі літаратурная вандроўка па нечытаным старонкам "Мы чытаем кнігі разам", сустрэчы з кніжнымі сябрамі "Запрашаем вас чытаць, фантазіраваць, гуляць", пазнавальна-гульнёвая праграма "Дзіцячым смехам хлыне лета", кніжная дэгустацыя "Кошык літаратурных прысмакаў" і іншыя мерапрыемствы.

З ахвотай чытачы ўдзельнічаюць у літаратурных падарожжах, экалагічных вандроўках, прэзентацыях новых кніжных выставак, кніжных пляціхвілінках, рэкламных гадзінах, "кніжным асарці", якія дапаўняюцца шматлікімі гульнёвымі праграмамі. А галоўнае — можна правесці вольны час на свежым паветры ў кампаніі з цікавай кнігай і пазнавальнай перыёдыкай. Да паслуг чытачоў — буккросінг, які заснаваны на прынцыпе: "Прачытай — перадай іншаму". А самыя актыўныя чытачы ў межах праекта "Бібліятэкі і школы: партнёры ў галіне адукацыі" атрымалі клубныя чытацкія карты і сталі ўдзельнікамі Летняга клуба чытання, які працуе ва ўсіх бібліятэках РЦБС. Удзельнікі клуба, што прачыталі на працягу лета найбольшую колькасць праграмнай літаратуры, атрымаюць сертыфікат, які дае права на атрыманне лепшай адзнакі па рускай і беларускай літаратуры, а таксама чытанню, і на ўдзел у кніжнай вечарыне "Кніга, чытанне і добры настрой".

Не засталася ўбаку і выхаванцы дашкольных устаноў. У межах Летніх чытанняў і рэалізацыі бібліятэчнага займальнага турыстычнага праекта "Тэрыторыя непасед" прадоўжана работа праекта "Літаратурная пясочніца", які стартаваў у 2014 годзе. Удзел у праекце прымаюць усе дзіцячыя садкі Кастрычніцкага мікрараёна. Супрацоўнікі бібліятэкі на гульнёвых пляцоўках сапрацоўвалі чытальныя залы пад адкрытым небам, у якіх праводзяцца гучныя чытанні казак, гульнёвыя праграмы "А ў нас у двары...". Імкнучыся з маленства далучыць дзіця да бібліятэч, установа адкрыла ў дзіцячым садку № 7 пункт выдачы кніг, якія скарыстоўваюцца выхавальцамі для гучных чытанняў і кніжных святаў.

Летнія канікулы ў дзіцячым бібліятэцы № 6 горада Светлагорска абцягаюць быць цікавымі, займальнымі і дадуць старт новым ведам і адкрыццям, расхінуць дзверы ў цікавы свет самых лепшых кніг і літаратурных герояў.

Вольга КЛІМЯНОК, арганізатар Летніх чытанняў

...ШТО Ж ПА-ЗА МУРАМІ?

У Венскім музеі гісторыі мастацтва ў вялікай колькасці прадстаўлены "рубенсы", "джарджоны", "тыцыяны", "рафаэлі", "цінтарэтты", "караваджы", "веласкесы", "босхі", "дзюрэры", абодва "брэйгелі", "рэмбранты", "ван дэйкі". Бярэ нават зайдзрасць: чаму ў іх усё захавалася?! Там жа ішла вайна, мой дзядзька Міша вызваляў Вену. У горадзе, казаў, былі руіны — і вось, бачыце, не загінулі бессмяротныя "рубенсы" ды "джарджоны".

У гэтае наведванне зацікавіў мяне подпіс пад палатном XVI стагоддзя незнаёмага Ганса фон Ахена з выявай аголеных антычных персанажаў сярод ежы і пітва: "Sine Cere et Baccho friget Venus". Кожнае слова паасобку зразумела: Cere — Церера, багіня пладоў, садавіны; Baccho — Бахус, Вахх, бог віна; friget — фрыгіднасць, халоднасць; Venus — Венера, багіня каханьня... Але разам нешта не складвалася. У музейным даведніку ёсць пераклад: "Без віна і садавіны халадзе каханне". Абсалютна згодны!

Ачмурэлы ад уражанняў, шпацыраваў па вуліцах Венy. Наўкол спрэс бронзавыя каралі, князі, герцагі — і ўсе чамусьці на конях — тыповая "манументальная прапаганда", як і ў нас не так даўно: правадыр — абвяскована з выцягнутай у невядомасць рукой. Стаміўшыся, зайшоў у Кафедральны сабор Святога Стэфана — "Стэфандом", — прысеў. Падняўшы зрок, скамянеў: убачыў чуд, якога не заўважаў у папярэднія наведванні сабора: беламармуровае шматфігурнае надмагілле "VXORI OPTIMAE ALBERTVS" — сумаванне па згастай дынастыі Цюдораў. Хто ж аўтар вытанчанага помніка? Вялікі італьянскі скульптар Антоніа Канова!

Швейцарыя, Люцэрн: па-за невялікім прудком, парослым зелянінай, проста ў скале вырублена пяхора, а ў ёй — вялікі паміраючы леў. Ён — воін, бо пад ім дзіды, побач шчыты. Але адваіваўся леў — знясілены, адлічвае апошнія хвіліны жыцця... Аўтар — дацкі скульптар Бертэль Тарвальдсэн. Гід сцвярджаў, што гэты помнік ахвярам Першай сусветнай вайны. Усе паверылі. Але, вярнуўшыся дамоў, я дазнаўся, што славыты датчанін памёр у 1844-м. Значыцца, той помнік — ахвярам іншай, больш ранняй вайны. Галоўнае — выдатная па задуме, незвычайна вырашаная ў прасторы скульптура.

Усім вядома фрэска "Таёмная вячэра" Леанарда да

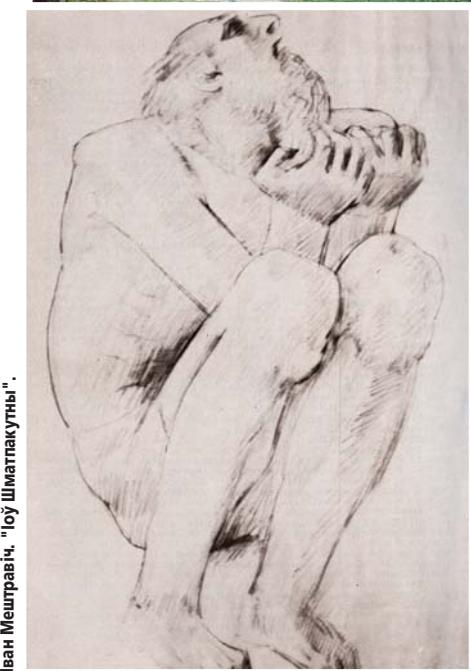
Уладзімір АРЛОЎ, кінарэжысёр

Галерэя сучаснага мастацтва ў Мілане.

Касцёл работы Івана Мештравіча ў Сніаці.

Іван Мештравіч. "Юу Шматмакуны".

Вінчы. Але вось як выглядае касцёл Санта-Марыя дэлла-Грацыя ў Мілане, дзе знаходзіцца твор. Дарэчы, знешне непрыкметная пабудова месціцца непдалёку ад Сфарчэска — Старога горада, — але знайсці яе ў павуцінні завулкаў не так проста. Таго не скажаш пра галерэю Амадэа Мадзільяні: яна знаходзіцца ў самым цэнтры, побач з выдатнейшым чынам архітэктуры — саборам. Чаму ягоны музей, дарэчы, не такі ўжо й багаты, у Мілане, хаця мастак усё жыццё правёў у Парыжы? Мо шануюць як ураджэнца Італіі?

Касцёл Святога Ларэнца ў Генуі. У паддашы хаваецца фрэска "Хрыстос з двума анёламі": незвычайная паўкруг-

лая кампазіцыя, якая адметна захавалася, хаця пісалася ў 1312 годзе.

А ў адкрытым па-каталіцку алтары храма Хрыста, проста па цэнтры, павінна б знаходзіцца галоўная храмавая ікона, а тут — нейкая побытавая, пацупцёвая па манеры выканання карціна фламандскай школы, нязвычайная для італьянскіх мастакоў. Гэта пэндзаль Піцера Пауля Рубенса.

Рэпрадукцыі яе не бачыў у выданнях пра гэтага маста-

ка, — вядома ж, з-за тэматыкі: гэта "Абрэзанне Ісуса Хрыста". Харвацкі Спліт. Далёка ад шумлівага гандлёвага танэля — ціхі завулачак, у якім вокны ў задніх сценах жылых дамоў глядзяць з абрыву на мора. У брамку, што ў глухой сцяне, трэба доўга калаціць, каб упусцілі. Квадратны дворца з трох бакоў акружаны невысокай галерэяй з калонамі, у чацвёртым — уваход у малельню. А ў цэнтры галерэі — помнік незвычайнай выразнасці: барадач у рубішчы задраў галаву да неба, разявіўшы данельга рот — чалавек нема крычыць камусьці. Гэта біблейскі юу, і тут разумееш, што нездарма яго завуць Шматпакунным. Перад намі тварэнне геніяльнага скульптара XX ста-

годдзя Івана Мештравіча, цяжкаму лёсу якога таксама падыйшоў бы прыкметнік ягонага персанажа.

ТЭКСТ

Сабор Святога Уладзіміра ў Кіеве чаруе цудоўнымі іконамі, фрэскамі і карцінамі братоў Васняцовых, Міхаіла Несцерава. Дарэчы, запрасіў іх аздабляць сабор кіраўнік прац, наш зямляк — мсціславец Адрыян Прахаў, прафесар гісторыі мастацтваў Кіеўскага і Пецярбургскага ўніверсітэтаў. Сабор заўсёды поўны вернікаў і турыстаў.

На жаль, у Кіеве быў недаступны Кірылаўскі манастыр пачатку XII стагоддзя. Прывёў мяне туды рэжысёр славутага фільма "Бумбараш" Мікола Рашэў. Яго, карэннага кіяўляніна, ведалі і паважалі, здаецца, усе і ўсюды ў горадзе. Манастыры па савецкай завядзёнцы маглі скарыстаць пад зернесховішча ці турму. У Кірылаўскім размясцілі "дом смутку". Мікола атрымаў звязку ключоў, і мы рушылі калідорамі і пераходамі. Тут, ля былых манаскіх келляў, трапляліся персанажы, нібыта з фільма Формана "Палёт над гняздом зяюлі", якія стаялі ў вычварных позах, хіхікалі з гримасамі, тупа аглядалі нас...

Бразгнулі ключы... Аказваецца, у храм можна было трапіць толькі праз гэты "дурдом".

Першае, што ўразіла: непраўдападобна вялікія, цёмныя, поўныя прадчування вочы Маці Божай на іконе ў алтары, ля царскіх варот. Пагаворвалі, што мадэлю для маладога Урубеля стала жонка яго сябра-мастака, якую Міхаіл безаглядна пакахаў... Хто ведае! Хай гэта застанецца таемніцай іх дваіх, а нам — выдатны твор вялікага мастацтва.

А Рашэў бразгаў ключамі ўжо недзе ззаду, наверх...

На хорах — велізарная фрэска "Сашэсце Святога Духа", па інфармацыі Рашэва, дыпломная праца Урубеля. На ёй адлюстраваны дванаццаць апосталаў. Як падаецца ў Свяшчэнным Пісанні: "І з'явіліся паасобныя языкі, быццам полымя, і языкі гэтыя апусціліся на кожнага з іх". Гэтая фрэска — трактоўка вядомага евангельскага сюжэта. З вялізнага, амаль матэрыяльнага воблака выходзяць гібкія прамяні і ўторкваюцца кожнаму апосталу ў німб. Ёзкім чынам мастак спрабуе надаць Духу матэрыяльную бачнасць. Прадчуваецца нейкая містычная сувязь і паміж душэўным станам мастака-пакутніка ў канцы яго кароткага жыцця, і тым, што ягоныя дэютныя работы можна было ўбачыць толькі праходзячы праз дом душэўна хворых...

Цяпер, кажуць, царква адкрытая. Але на хоры, вядома ж, выпадковым людзям уваходу, як і тады, няма.

Фота з архіва аўтра

Працяг аповеду — у адным з наступных нумароў "К".

Заслужаная артыстка Беларусі Нэлі Багуслаўская сустрэла свой 80-гадовы юбілей. Пра яе жыццёвы і творчы шлях — і гэта частка аповеду.

(Заканчэнне. Пачатак у № 25, 27.)

...Дык вось, на сцэне разгараўся сапраўдны скандал. Адзін з музыкантаў, ударнік, няўдала сыграў збіўку, і той, хто, як яна зразумела, быў кіраўніком ансамбля, па чаў гучна на яго раўці.

“Вось гэта нумар! — падумала Нэлі. — Няхай толькі паспрабуе гэтак жа адкрыць рот на мяне! Працоўная кніжка пакуль яшчэ ў сумцы. Разварочваюся і з’язджаю!”

Тым часам вусаты крыкун — а гэта, вядома ж, быў Ізмаіл Капланаў — заўважыў, нарэшце, у глядзельнай зале незнаёмку. Адрозжы спытаў:

— Хто вы? Што тут робіце?

— Я — Нэлі Багуслаўская, залічана ў брыгаду Ірыны Палянянскай. Прыйшла на рэпетыцыю.

— І што збіраецеся спяваць?

— Праспяваю, што прапануеце.

— Ну назаўважце хаця б адну песню з вашага рэпертуару, — не сунімаўся Капланаў.

— Ну, напрыклад, “Набудзьце фіялікі”.

— Гэтую песню вы спяваць не будзеце.

— Хто гэта вам сказаў?!

— Я вам кажу! Гэтую песню спявае Палянянская. А вы будзеце спяваць іншыя песні.

Вось такім нечаканым і “крыху нервовым” было іх першае спатканне. Пазней яна даведлася, што ўдарнік, з якім так эмацыйна, на павышаных танах, “размаўляў” Ізмаіл Капланаў, быў яго сябрам і не крыўдзіўся на каплянаўскай “прачуханцы”. Леанід Пазняк — так яго звалі — не меў музычнай адукацыі і сапраўды дрэнна чытаў з ліста. Граў як мог, а Капланаў не дараваў музычнага непісьменства, таму і даваў волю эмоцыям.

Так яны і пазнаёміліся. У першую гастрольную паездку па Сярэдняй Азіі выправіліся: яна — салісткай, ён — музычным кіраўніком. А вярнуліся з гастролі ўжо сямейнай парай. З той пары яны ніколі не разлучаліся, хаця афіцыйна аформілі шлюб толькі ў 1964 г. Іх зблізілі не толькі шматлікія доўгатэрміновыя гастролі, але — і перш за ўсё — музыка, творчасць.

Шчаслівыя разам

У 1966 годзе Нэлі Багуслаўская стала дыпламантам І Усеаюзнага конкурсу артыстаў эстрады ў Маскве. У пачатку 1967-га яна нарадзіла дачку Ганну і неўзабаве пасля невялікага перапынку зноў вярнулася на сцэну, нават з’ездзіла ў Канаду, дзе прадставляла беларускае мастацтва на Сусветнай выстаўцы “Экспа-67”. Цяпер яна атрымала афіцыйнае права выступаць з сольным аддзяленнем, для чаго ёй быў патрэбны акампануючы калектыў. Такім калектывам стаў інструментальны ансамбль “Арбіта-67”, які арганізаваў і ўзначаліў Ізмаіл Капланаў. З гуртом яны аб’ездзілі ўсё Саўецкі Саюз ад Брэста да Камчаткі. І паўсюль публіка прыходзіла ў захапленне ад чароўнага голасу Багуслаўскай, якому была падудная ўся складаная палітра пачуццяў. Песні ў выкананні спявачкі не пакідалі людзей абьякавымі, заўсёды краналі глыбокім пранікненнем у вобразы твораў, майстэрскім уменнем Нэлі Захараўны данесці ў спевах паэтычнае слова, высокай выканальніцкай культуры. Яна некалькі адрозжы ўзяла на

самыя высокія прыступкі творчай сталасці і ўпэўнена трымала заваяваныя пазіцыі ўвесь той час, пакуль заставалася на сцэне.

Самымі блізкімі сябрамі Багуслаўскай і Капланава ў той час былі Уладзімір Мулявін і яго першая жонка Лідзія Кармальская, якія таксама працавалі ў калектыве “Арбіта-67”. Разам яны сустракалі ўсе святы, разам выходзілі сваіх дзяцей. Дзве гэтыя шчаслівыя пары былі ўзорам сямейнага дабрабыту. Потым жыццё развяло іх: Капланаў з Багуслаўскай не змірыліся з тым, што Мулявін кінуў Ліду, якая толькі нарадзіла яму жаданага сына. Самі ж яны заўсёды моцна трымаліся адзін за аднаго.

Нэлі Багуслаўская з дачкой Ганнай...

...і з мужам Ізмаілам Капланавым.

Кветкі для Нэлі

Успаміны з самага сэрца

На гастролі з “Арбітай-67”.

Доўгае вяртанне

У 1986-м у дом прыйшло няшчасце: Нэлі разбіў інсульт. Гэта быў, бадай, самы цяжкі перыяд іх сумеснага жыцця. Ёй не хацелася жыць, яна пакутвала ад сваёй бездапаможнасці, ад таго, што наперадзе чакала інваліднасць з перспекывай назаўсёды застацца прыкаванай да ложка... Хвароба спустошыла яе, знявечыла і разгубіла. Менавіта ў той момант Ізмаіл Капланаў, забывшыся на ўсё, цалкам прывяціў сябе яе ўваскрэшэнню. Ён вучыў жонку наноў хадзіць, размаўляць і ўвогуле — дыхаць. А калі стала зразумела, што ёй прыйдзеца назаўсёды пакінуць сцэну, Капланаў моўчкі зачыніў крышку фартэп’яна і не дакранаўся да клавішў амаль 10 гадоў. Ён увогуле кінуў музыку, заняўся адміністрацыйнай працай, каб не траўміраваць Нэлі ўспамінамі аб мінулым. Дзеля каханай жанчыны ён ахвяраваў самым патаемным і глыбінным, тым, без чаго не мог існаваць у прыныце — музыкай, прафесіяй. Але здароўе Нэлі было для яго больш важным, чым уласная творчасць, і ён зрабіў свой выбар без ваганняў.

...Самае цікавае, што ён быў катэгарычна супраць яе вяртан-

ня на сцэну, калі ў 1995-м Багуслаўскую запрасілі ў Магілёў для ўдзелу ў І Міжнародным фестывалі “Залаты шлягер”. “Ты што, хочаш быць смешнай? Ты хочаш, каб табе спачувалі?” — гаварыў ён рэзка і бязлітасна... Ён вельмі баяўся за яе і таму зноў пускаў у ход свае знакітывы “павышаныя тоны”. Так ён апраўдваў сваё хваляванне за самага блізкага чалавека... Але яна здолела! Упершыню праз доўгія 9 гадоў зноў спявала з вялікай сцэны. І як спявала! Зала не адпускала яе, апладзіравала зноў і зноў, і яна, павінуючыся, чарговы раз выходзіла на палюны. За кулісамі Эдуард Хіль

Гэта былі апошнія словы, якія ён змог сказаць Нэлі. Праз гадзіну яго не стала.

Яна і дагэтуль не можа дараваць сабе, што ў той дзень не была з ім побач. Але сэрца Ізмаіла Львовіча было зношана так, што бяда магла напаткаць яго ў любую хвіліну.

З яго адыходам Нэлі Багуслаўская нібыта асірацела. Вучылася жыць наноў, у трэці раз, хаця было невыносна цяжка. Але яна ўсё ж здолела — як калісьці. Напэўна, ён мог бы ёю ганарыцца! Яна цалкам упарадкавала ягоны архіў і амаль скончыла кнігу ўспамінаў, засвоіла відэасувязь, каб быць пастаянна на сувязі з

Аповед пра Леаніда Дробава праз старонкі яго запісаў у час вайны мы спынілі на тым, як яму давялося на пэўны час стаць партызанскім краўцом ды шаўцом. Але і гэтая, амаль цывільная справа не абышлася без баявога задання з рызыкай для жыцця.

Барыс КРЭПАК

(Заканчэнне.)

Пачатак у № 26 — 27, 29.)

“...Шлі дні за днямі. Сярод партызанскіх будняў, шматлікіх паходаў і баявых аперацый я неяк забыў пра свае кравецкія справы. Але вось аднойчы выклікаў мяне Дзмітрый Аляксандравіч.

— Паслухай, Лёня, ты ж ведаеш, абарваліся нашы хлопцы — адны лахманы вісяць па плячах. Ці не мог бы ты выканаць яшчэ адно “баявое заданне” — крыху прыадзецць нашых байцоў?

І сапраўды, у час баявых паходаў нашы лясныя байцы вельмі паабнасіліся. З прадраных штаноў і ватовак ледзь не прасвечвала голае цела.

— Можна, Дзмітрый Аляксандравіч! — адказаў я. — Толькі ў мяне няма швейнай машынікі, а без яе — што ж я магу зрабіць?..

І падказаў камісару, што дома ў мяне, у вёсцы Пятровічы, засталася добрая швейная машынка Падольскага завода. Але ж забраць яе “ў партызаны” — справа няпростая. Бо ў Пятровічах, якія ляжалі на шляху са станцыі Брожа да Глускай шашы, трывала атабарыліся немцы і пакідалі вёску толькі ўначы, баючыся партызанаў. Прабрацца ў Пятровічы было досыць рызыкаўна.

— Ну дык вось, Лёня, паспрабуй! Ты ўдачнівай! Бяры добрага каня і айда ў Пятровічы па машынку!

На гэтым і пагадзіліся. У гаспадарчым узводзе я ўзяў каня і калёсы, запрог яго і пагнаў у сваю вёску, да якой было кіламетраў трыццаць. Пад’ехаў да яе, калі ўжо змяркалася. Пакінуў каня ў хмьвзняку, а сам асяржона прабраўся да шляху. Затаіўся. Па большаку адна за адной праехалі некалькі машын з немцамі. Потым пранеслася легкавушка ў суправаджэнні матацыклістаў. “Відаць, нейкае начальства”, — падумаў я.

Потым усё сціхла. Некаторы час я ляжаў у кустах і абдумваў план сваёй “аперацыі”: выведу каня на шлях і паціху рушу да Пятровіч. А калі хто затрымае, скажу, што быў у суседняй вёсцы, адвозіў хворага ў шпіталь... Ну а раптам сустрэнуцца знаёмыя, якія ведаюць, што я ў партызанах?.. Ды марудзіць не было калі — летнія ночы кароткія... Махнуў рукою (была не была!), вывёў каня, асядлаў і галопа панесся ў вёску. Уляцеў у свой двор і таропка забарабаніў у шыбу. У хаце пачуўся нейкі рух, потым на ганку з’явілася маці ў кашулі. Яна ўся дрыжэла ад страху, не магла вымавіць слова. Толькі калі пазнала мяне — трохі супакоілася.

— Мам, давайце хутэй нашу “Падолку”, яна вунь як патрэбна партызанам! — замест прывітання выпаліў я. Маці спачатку не зразумела, пра што я кажу, а калі ўцяміла, — абурана вымавіла:

— Ты што, з глузду з’ехаў? Так рызыкаваць з-за нейкай там жалызякі!.. Тут жа толькі што былі немцы!..

Усё было скончана за некалькі хвілін. Загорнутая ў коўдру “Падолка” была прымацавана да драбін. Неўзабаве я ўжо імчаў па дарозе, якая вяла да нашай партызанскай базы.

У брыгадзе імгненна разнеслася вестка, што ў 752-м атрадзе з’явіўся кравец. І да мяне пацягнуліся шматлікія “заказчыкі”. На парваных галіфэ мы клалі латкі, якія чамусьці называліся “леямі”. Матэрыялам

па-сяброўску сказаў ёй: “Нэля, не дуры! У цябе ўсё ў парадку. Чаго ты перажываеш? Табе яшчэ спяваць, спяваць і спяваць!”

І яна зноў вярнулася на сцэну. Разам з Ізмаілам. Цяпер яны выступалі ў дуэце з песнямі, якія ён натхнёна ствараў пасля доўгіх гадоў творчага вакууму. Смею сцвярджаць як сведка іх шматлікіх сумесных канцэртаў, што гэтыя выступленні былі незабыўнымі і прыводзілі публіку ў абсалютнае захапленне!

Песні як памяць

Аднойчы ён паехаў выступаць без яе, і не вярнуўся з паездкі... Яго запрасіў на свой сольны канцэрт сябра і сааўтар, паэт Алег Жукаў. Апошні шчаслівы міг свайго артыстычнага жыцця Ізмаіл Капланаў пражыў на сцэне Дзяржынскага дома культуры. Адтуль яго павезла карэта хуткай дапамогі. Ён яшчэ паспеў патэлефанаваць жонцы з рэанімацыі: “Нэля, сэрца прыхапіла. Не хвалойся, я застануся ў бальніцы”.

Вольга БРЫЛОН, музыказнаўца

ТЭКСТ

для іх служылі трафейныя нямецкія шынялі. Хто-ніхто нават спрабаваў краіць з іх штаны. Але перавагу ўсё ж аздавалі сваім, айчынным, хоць на іх часам і живога месца не заста-валася.

Асабліва падабаліся нашым хлопцам зробленыя мной кубанкі. Крыху пашыраныя зверху, з чырво-нымі стужкамі, яны надавалі бай-цам асабліва заліхвацкі, “казацкі” выгляд. З усіх маіх “кравецкіх” пе-рамог асабліва запамніўся мне вы-падак, калі аднойчы нашы хлопцы пры разгроме варожага гарнізона захапілі ў якасці трафеяў некалькі добра выпрацаваных авечых шкур. Гэта быў выдатны матэрыял для ка-жуха. І мы з камісарам вырашылі зрабіць падарунак нашаму каман-дзіру брыгады Віктару Ільчу Лівен-цаву: пашыць яму сапраўдную вай-сковую “бекешу”.

Вопыту па стварэнні падобных рэчаў у мяне не было. Але я ўсё ж узяўся за гэтую справу. Былі зроблены выкрайкі, падрыхтаваны ўвесь да-паможны матэрыял. Я вельмі доўга вазіўся з пашывам камандзірскай “бекешы”. Іголка балюча калола мне пальцы, бо не было напарстку для іх абароны.

Нарэшце “бекеша” была гатова. Лівенцаў з задавальненнем апрагнуў яе і з гонарам насіў толькі ў асаблі-ва ўрачыстых выпадках. А мае ды-відэнды пасля гэтай работы адразу пайшлі ўгару.

Можа на гэтым і скончылася б мая кравецкая “эпапея”, але сапраўды, як казаў камісар, нашы парты-заны здорава паабнасіліся, хадзілі нібы нейкія абарванцы ў прадранных кашулях і штанах. Тэрмінова патрэбна была кравецкая рука. З дапамогай палітрука нашай роты Маслёнка мы наладзілі “ремонт абмундзіравання”, прышывалі “леі”, латалі кашулі, а часам нават перашывалі з трафейных нямецкіх шыняляў патрэбную вопратку. Што зробіш, у партызанаў не было сваёй інтэнданцкай службы, таму баявыя заданні прыйшлося сумяшчаць з гаспадарчымі!”

Леанід выконваў і іншыя дару-чэнні: збіраў інфармацыю пра па-ліцэйскія гарнізоны і іх узбраенне, канспіратыўна прабіраўся ў Баб-руйск. Прынесены адтуль звесткі заўсёды былі вельмі каштоўнымі для партызан...

Былі і баявыя аперацыі, у якіх давалася ўдзельнічаць Дробаву. Але асабліва запамнілася яму так званая рэйкавая вайна. Партызаны павінны былі выйсці на нямецкія камунікацыі, каб перашкодзіць фа-шыстам атрымліваць тэхніку і пад-мацаванне ў выглядзе жывой сілы. Намаганнямі дыверсантаў і байцоў партызанскіх атрадаў была амаль паралізавана дастаўка на фронт ваенных грузаў. Была ўзарвана чы-гунка на многія кіламетры ў кірунку да фронту, разбіты апорныя пункты фашыстаў, якія ахоувалі названы адмежак. Немцы жорстка супраціў-ляліся. Яны рабілі завалы паабпал шляхоў зносін, каб партызаны не змаглі дабрацца да іх. Але і гэта не пазбавіла ворага ад немінучай рас-платы. Па начых праз лясы ды балоты ішлі партызанскія калоны на пад-рыў варожых камунікацый, і ніякая сіла не магла іх стрымаць.

Пра адну старонку з рэйкавай вайны Леанід Міканоравіч згадваў так. Загад аб выхадзе партызан на варожыя камунікацыі паступіў на-пачатку восені 1943-га. Але падрых-тоўка да рэйкавай вайны пачалася задоўга да гэтага. Былі падрыхтава-ны і навучаны падрыўной справе асобныя падраздзяленні, размерка-ваны дакладна ўсе ролі, якія меліся выканаць астатнія байцы.

У баявы паход рушылі ўсёй бры-гадай цёмнай ноччу. Надвор’е, з аднаго боку, спрыяла паходу, бо ў цемру і непагадзь фашыстам было цяжка ўбачыць рух партызанскай

Леанід Дробаў.

каб замяніць дыскі, фашысты аб-рушвалі на партызан усю моц сва-ёй зброі.

Дробаў у той час выконваў аб-авязкі другога нумару кулямётчыка, гэта значыць насіў дыскі і таму мусіў быць заўсёды побач з яго першым нумарам — Барысам Буркацім. Але калі білі немцы, здавалася, што знаходзіцца ў самым пекле. Байцы інстынктыўна разгэрабілі зямлю ру-камі, каб толькі схаваць галаву.

Так працягвалася каля дзвюх гадзін. Немцы ўвесь час узмацня-лі сваю агнявую моц, бо да іх пад-ышло падмацаванне — батарэя супрацьпяхотных мінамётчыкаў. Таму агонь фашыстаў зрабіўся мацнейшым. Міны рваліся зусім побач, скаланаючы зямлю і ўсё на-

кай зямлі. Але неўзабаве фронт спыніўся на лініі Парычы — Аза-рычы — Бабруйск. І вось у гэты час паступіў загад “зверху”: партызан-скім злучэнням перайсці фронт на Полацкім кірунку і злучыцца з войскамі Чырвонай арміі, такім чынам папоўніўшы шэрагі наступа-ючага войска. Такі загад атрымала і Першая Бабруйская партызан-ская брыгада, якая мусіла перайсці фронт у раёне наступлення 37-й гвардзейскай дывізіі 65-й арміі Пер-шага беларускага фронту.

Леанід Дробаў так піша пра той перыяд: “Перш чым рушыць на злучэнне, наша дальняя разведка наладзіла сувязь з наступаючымі войскамі. Брыгада Лівенцава рых-тавалася да пераходу праз фронт. Але ў гэты час разведчыкі, якія па-бывалі ў маіх родных Пятровічах, данеслі, што над маімі бацькамі навісла пагроза знішчэння, бо не-хта данёс фашыстам, што іхні сын Леанід, гэта значыць я, знаходзіцца ў партызанах. Тэрмінова патраба-валася дапамагчы бацькам. Я звяр-нуўся да брыгаднага камандаван-ня, каб мне далі дазвол наведаць бацькоў і вывезці іх у партызанскую зону. Дазвол быў дадзены разам з акуратна распрацаваным спецы-яльным пропуском для маёй сям’і.

І вось, халоднай лістападаўскай ноччу, з адной толькі гранатай у кі-шэні, я накіраваўся ў Пятровічы, дакладней у Мачулкі, у трох кіла-метрах ад роднага дому, куды пе-рабралася мая сям’я. Хаця і там заставацца было небяспечна. Дні стаялі марозныя, балота і невяліч-кія рачулікі пазамярзалі. І вось на самым падыходзе да Мачулак я неўзабаве ўляцеў у нейкі ручай, які аказаўся досыць глыбокім, і з усяго размаху амаль праваліўся пад яшчэ тонкі лёд. Прамоклы да ніткі пагру-каў у хату. Дзверы адчыніў тата і быў страшэнна ашаломлены, бо на ган-ку стаяў юнак у замёрзлай амаль да вушэй вопратцы. З мяне тэрмінова знялі адзенне і прынялі яго ў печ сушыцца, загадзя выграбшы адтуль гарачае вуголле. А мяне, амаль голага, адправілі на печ, каб як-не-будзь сагрэўся. Там я прасядзеў да самага ранку. Калі толькі пачало світаць, прагнулася ўся сям’я. Маці гатавала страву, а мая маленькая сястрычка Марыйка нецярпліва чакала, калі з печы злезе яе старэй-шы брат — “сапраўдны партызан” (на вялікі жаль, яна хутка загінула ў Азарыцкім лагеры смерці ў студзе-ні 1944 года). На святанні, паснедаў-шы, бацька адвёў мяне ў мясцовы “курань” (будан, дзе хаваліся ад фашыстаў мясцовыя людзі), бо за-ставацца ў вёсцы было небяспечна.

...Да свайго лагера дабраўся без усялякіх прыгод, але амаль ні-кога там не заспеў, бо апрача гас-падарчага аддзела і шпіталю, усе пайшлі на злучэнне з Чырвонай арміяй. Мне нічога іншага не за-ставалася, як толькі ўвайсці ў склад гаспадарчага атрада і пераходзіць лінію фронту самастойна ад усёй брыгады. Аднак ноччу, пры пад-ыходзе да вёскі Чэрнік, нас аклік-нулі армейскія вартавыя. Упэўніў-шыся ў тым, што ідуць партызаны, яны суправаджалі нас аж да вёскі, дзе стаяла наша Першая бабруй-ская брыгада.

Раніцай яна была пастроена для расфарміравання. Камандзір 37-й гвардзейскай дывізіі генерал-па-лкоўнік Павел Бабаеў аб’ехаў на “Ві-лісе” шарэнгі байцоў, прывітаўся, а потым звярнуўся да нас са словамі:

— Дарагія партызаны і парты-занкі, цяпер вы ўжо з’яўляецеся сапраўднымі байцамі нашай пра-слаўленай дывізіі, якая з баямі пра-йшла шлях ад сцен Сталінграда да Беларусі! Дык будзьце годнымі сла-вы тых байцоў, якія загінулі за гэты час у баях з ворагам!

Расфарміраванне праходзіла па гадах нараджэння, ад самых ста-

рэйшых да самых маладых. Адразу скіроувалі байцоў у палкі і баталь-ёны 37-й дывізіі. Я трапіў у каманду, якая займалася абмундзіраваннем войск. Дарэчы, мне там давалася пашыць форменныя штаны для аднаго генерала авіяцыі, Героя Са-вецкага Саюза.

Пасля зімы 1944 года па ўсім бы-ло відаць, што рыхтуецца наша буй-ное наступленне. Ствараліся запасы прадуктаў, боепрыгасаў, тэхнікі. Але ўсё гэта рабілася ў глыбокай тайне. І толькі пасля мы даведаліся, што рыхталася аперацыя “Баг-раціён”. Наша 65-я армія наступа-ла ў кірунку Баранавічаў. Па даро-зе мы сустракалі групы партызан, якія ўліваліся ў рэгулярную армію і працягвалі наступленне. Ужо была пройдзена наша колішняя мяжа і пацягнуліся польскія гарады і вёскі. Калі выйшлі на лінію Одр і Нэйсэ, германскі фронт быў паспяхова ліквідаваны. Фарсіравалі Одр з яго шматлікімі “рукавамі” і выйшлі ў раён Усходняй Прусіі. Наперадзе — штурм важнага порта Данцыг, ва ўзяцці якога давалася ўдзельнічаць і мне. Не зважаючы на тое, што мы (байцы, якім яшчэ не споўнілася 18 гадоў) лічыліся “вольнанаёмнымі”, нам былі выдадзены аўтаматы, і мы як “навабранцы” былі ўключаны ў склад “трафейных” каманд, у чые абавязкі ўваходзілі ўлік і ахо-ва трафейных аб’ектаў і харчовых складаў.

Адступаючы ў паніцы, фашыс-ты кідалі ўсё і ратаваліся бегствам. Яны спрабавалі морам, на пара-ходах і баржах, а часам нават і на звычайных матарных лодках пакі-даць Данцыг і імкнуліся праз Фін-скі заліў уцячы з горада. У складзе наступаючых войск мы штурмавалі мост праз “Мёртвую Віслу” — так назвалі гэтую раку за тое, што яе воды нібыта зусім не рухаліся, не адчувалася ніякага цяжэння. Пера-бываючы ад аднаго надалба да дру-гога, мы выбівалі фашыстаў, якія ўмацаваліся на другім беразе ракі. Аперацыя была вельмі небяспеч-ная, бо той, хто не паспеў схавацца за чарговым надалбам, быў забіты шквальным агнём фашыстаў з дру-гога берага.

Праз некаторы час мост быў уз-яты. Мы з палёгкай стаялі на ім і назіралі, як некаторыя фашысты, не жадаючы трапляць у палон, кі-даліся ў раку. На гэтую жудасную карціну нельга было глядзець без хвалявання. На вуліцах горада ля-жала шмат трупаў фашысцкіх сал-дат, а таксама мясцовых жыхароў.

Ужо не памятаю, як скончыўся 1944 год, як наша армія выйшла на ўзбярэжжа Фінскага заліва, як быў абкружаны горад Кенігсберг, як вызвалілі польскія гарады і вёскі, а потым уступілі ў Памеранію. Але добра помняцца невялічкія, “чыс-ценькія” нямецкія гарады, дзе не было ніводнага жыхара: усе ў пані-цы пакінулі свае дамы і уцяклі хто куды.

Канец вайны мы сустрэлі на ўз-бярэжжы Фінскага заліва ў горадзе Барт. У гэты дзень я быў у каравуле і стаяў на пасту, абараняючы нейкі вайсковы склад. У вызначаны час, калі да мяне павінна была прыйсці змена, раптам пачулася страшэнная стралёніна. Салдаты стралялі ўгару з усяе зброі. Я не мог зразумець, што здарылася. Але нечакана да мяне падыйшла змена, і начальнік кара-вула паведаміў, што фашысцкая Германія капітулявала! Ад радас-ці я таксама выпусціў у неба чаргу з аўтамата, хоць гэта і было забаро-нена Уставам каравульнай службы. Назаўтра мы з горда паднятай гала-вой гулялі па горадзе. А потым мы абляпілі нейкі “Віліс” і паехалі на ўзбярэжжа. Там мы забеглі ў воды Фінскага заліва, пастралілі крыху ўгару і вярнуліся ў сваю часць. Вай-на была скончана...”

“Мы былі моцныя духам...”

Партызанская адысея Леаніда Дробава

Леанід Дробаў. “Жыццё на хутары”.

калоны, але ў той жа час яно ства-рала і непазбежныя цяжкасці для партызан, бо ісці па балотах пад да-жджом і неслі на сабе ўсё ўзбраенне і боезапас — надзвычай цяжка.

Ішлі адзін за адным, трымаючы-ся за плячо пярэдняга, у кірунку таварнай станцыі Асіповічы. Калі падышлі метраў за сто да насыпу чыгункі, фашыстам усё ж удалося высачыць калону. У цемры заміль-галі чэргі расіруючых куль. Парты-заны залеглі, бо хвойныя завалы перашкаджалі рухацца наперад. Да таго ж, фашысты пачалі пускаць асвятляльныя ракеты, якія досыць доўга віселі над галовамі байцоў.

Агонь па фашысцкіх дзотах за-гадана было не адкрываць, каб пазбавіць фашыстаў магчымас-ці вызначыць месца знаходжання партызанскіх агнявых кропак, таму немцы вялі агонь “успяваю”. Але кулямётчыкі брыгады добра засяк-лі агнявыя кропкі ворага і падавілі іх агнём кулямётаў і СТР, як толь-кі партызаны падышлі метраў за трыццаць да насыпу. У гэты ж час падрыўнікі выскоквалі на насып і падкладвалі міны пад рэйкі. Выбухі былі настолькі аглушальнымі, што ледзь не лопаліся вушныя перапонкі. Але калі кулямётчыкі змаўкалі,

ваколле. Але партызаны не адсту-палі: яны самаахвярна выконвалі сваю задачу. У выніку палатно чы-гункі было ўзарвана больш як на два кіламетры...

Нарэшце ў небе адна за адной засвятліліся тры ракеты. Гэта быў сіг-нал да адыходу. Назад ішлі амаль не прыгінваючыся, бо там, у лесе, было жыццё! Параненых і забітых неслі на руках. У гэтым баі брыга-да страціла шмат людзей, якіх пад развіталыні залп і пахавалі ў лесе, непадалёк ад месца бою...

У свой лагер партызаны вярта-ліся стомленыя і абшарпаныя. Але настрой быў бадзёры, бо па рад-ыё прагучала, што савецкія войскі атрымалі бліскучую перамогу на Курскай дузе.

Зразумела, партызанская вайна ў варожым тыле мела свае асаб-лівасці. Ніякай лініі фронту тут не існавала. Небяспека падсцерагала паўсюль, таму патрабавалася асаб-лівая пільнасць. Вораг быў таксама не абы які, а добра спрактыкаваны ў барацьбе з партызанамі.

Між тым фронт прасоўваўся ўсё бліжэй і бліжэй. Фашысты, хоць і ўпарта супраціўляліся, але імклі-ва адкатваліся на захад. Ужо была вызвалена вялікая частка беларус-

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Экспазіцыі:

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.".
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.".
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.". (У рамках экспазіцыі адкрылася выстаўка **"Вялікая Айчынная вайна ў мастацтве"**, прысвечаная 70-годдзю Вялікай Перамогі, — да 2 лістапада.)
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.".
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.".
- Рээкспазіцыя залы беларускага мастацтва 1940 — 1980-х гадоў **"Вайна і Перамога ў творчасці мастакоў XX стагоддзя"**.

Выстаўкі:

- Выстаўка твораў заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, удзельніка Вялікай Айчынай вайны Івана Сталярова **"Настаўнік і навучэнцы"** — да 10 жніўня.
- Выстаўка **"Беларускі іканастанас"** (творы іканапісу і драўлянай пластыкі кан. XVIII — пач. XIX стст. са збору Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь і Музея старажытнабеларускай культуры Цэнтра даследванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі) — да 27 верасня.
- Выстаўка **"Муж, мужчына, воін."** (іканапіс кан. XVIII — пач. XIX стст. са збору Веткаўскага музея стараабрадніцтва і беларускіх традыцый ім. Ф.Р. Шклярава) — да 27 верасня.
- Персанальная выстаўка Ашота Хачатрана **"Вандроўка па арт-прасторы Ашота Хачатрана"** (Санкт-Пецярбург) — з 5 жніўня да 7 верасня.

Арт-кафэ:

- Персанальная выстаўка Наталлі Марчанка **"Мой кветкавы календар"** — да 24 жніўня.

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І-Й ПАЛОВЫ XIX ст."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
  - "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
  - "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.".
- Выстаўка:**
- **"Прарок свайго часу. Адам Міцкевіч. Ілюстрацыі і медалі"** — да 25 снежня.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка **"Барока ў карнявой пластыцы"** — да 20 верасня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 226 09 22.

Экспазіцыі:

- "Старажытная Беларусь".

- "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
  - "Банк БелВЭБ: новае жыццё нацыянальных скарбаў".
  - "Мастацтва ў гарадской культуры. XIX — XX стст.".
- Выстаўкі:**
- Выстаўка **"Тры аповеды пра вайну"** да 70-годдзя Вялікай Перамогі (франтавыя малюнкi Васіля Маркава з калекцыі Генадзя Кавецкага; фатаграфіі (1941 — 1945 гг.) Аляксандра Дзітлава з фондаў музея; праект "Дзяўчыны Перамогі") — да 6 верасня.
  - Сумесная выстаўка Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь і Дзяржаўнага музея гісторыі Санкт-Пецярбурга **"70-годдзю Вялікай Перамогі прысвячаецца"** — да 6 верасня.
  - Выстаўка **"Ад крыналінаў і турнюраў да мадэрна. Гісторыя моды пачатку XX стагоддзя"** — да 6 верасня.
  - Выстаўка графікі Аляксея Навіцкага **"Вандраванне"** — да 15 жніўня.
  - Выставачны праект **"Вялікая прэзентацыя музейных рэліквій: 79 прыступак углыб гісторыі"** — да 31 снежня.

Філіялы Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.

ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДА РСДРП

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.

Экспазіцыя:

- "Мінск губернскай канцы XIX — пачатку XX стст.".
- "І З'езд РСДРП у асобах".
- "Жандарскі вышук у царскай Расіі".
- "Гісторыя Дома-музея І З'езда РСДРП".

Філіялы Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 12.

Экспазіцыя:

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка **"Мемарыялізацыя Вялікай Айчынай вайны ў беларускім грамадстве: памяць учора і сёння"**.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 237 46 94; 291 99 51.

Экспазіцыі:

- "Геалогія і палеанталогія".
  - "Сезонныя змены".
  - "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
  - "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
  - "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
  - "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
- Выстаўка:**
- Фотавыстаўка Ірэны Гаражанкінай **"Баравікі. Прыгажосць іх фамільнай рыса"** — да 28 жніўня.

г. Мінск, вул. М.Багдановіча, 9а. Тэл.: 237 46 94.

Экспазіцыя:

- "Беларускі кінематограф як нацыянальная каштоўнасць".
- **Выстаўка:**
- **"Беларускі кінематограф 20-х — 30-х гг. XX стагоддзя ў кінаплакаце"** — да 30 жніўня.

Кінапраграмы:

- Рэтрапраграма **"Кінахіты мінулага сезона"** — да 2 жніўня.

- Рэтраспектыва **"Вык-штальцоная Гарбо"** — да 31 жніўня.
- Рэтраспектыва **"Памяці Амара Шарыфа"** — з 8 да 29 жніўня.
- Рэтраспектыва **"Беларуская мультпанарама. 40 год на экране. Частка 18"** — да 31 жніўня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ

г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях".
  - "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст.".
  - "Беларуская музычная культура XX ст.".
  - "Тэатральная культура Беларусі XX ст.".
- Выстаўка:**
- Выстаўка аднаго спектакля **"Балада пра белую вішню"** — да 1 верасня.

ГАСЦЁЎНЯ УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА

г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

Пастаянная экспазіцыя. Майстар-класы:

- **Дэкупаж** для творчых дзяцей і падлеткаў ад 5 да 14 гадоў — кожную суботу аб 11-й.
- **Выстаўка:**
- Выстаўка **"Прыгожыя і знакамітыя (экалогія пачуццёвасці)"** (толькі для дарослых) — да 13 верасня.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выставачны праект Бабруйскай гарадской дзіцяча-юнацкай узорнай студыі выяўленчага мастацтва **"Радуга" "Спадчынікі Вялікай Перамогі"** — да 10 жніўня.
- Выстаўка, прысвечаная юбілею Паветрана-дыстантных войскаў Узброеных сіл СССР і сіл спецаперацый Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь, **"85 год на абароне Айчыны"** — да 23 верасня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; + 37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка **"Марыя Дарота Радзівіл. Час культурнага адраджэння"** — да 20 верасня.
- Выстаўка **"Fiat Lux!"** — да 10 жніўня.
- Выстаўка **"Сляды гісторыі"** — да 16 жніўня.

Слуцкая брама

- Выстаўка **"Археалагічная спадчына Нясвіжа"** — да 30 верасня.

Ратуша

- Пастаянная экспазіцыя.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка **"Партрэты князёў Радзівілаў з калекцыі князя Канстанціна Гагенлоз"**.

- Выстаўка **"Баявыя нагалоўі (шлемы) засце-рагальнага ўзбраення і харугвы беларускіх зямель XI — XVII стст. (Рэканструкцыя)"** — да 30 верасня.
- Выстаўка ўзнагарод алімпійскага чэмпіёна Максіма Мірнага **"Мірныя трафеі"** — да 31 кастрычніка.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96.

Экспазіцыя:

- **"Якуб Колас. Жыццё і творчасць"**.
- Інтэрактыўная гульня **"Таямніцы дома Песняра"**.
- Тэатралізаваныя экскурсіі па казках, апрацаваных Якубам Коласам для школьнікаў малодшага ўзросту.
- Музейна-педагагічны праект **"Крочымаў у школу разам з Коласам"**.

Акцыі:

- **"Самы лепшы дзень"** (Дзень нараджэння ў музеі).
  - Віншаванне ад музея, фотасесія **"У дзень вяселля — у музей!"** (па папярэдняй дамоўленасці).
  - Музейная творчая майстэрня (майстар-клас па вырабе цацак з салёнага цеста).
- Выстаўка:**
- Выстаўка да 70-годдзя Вялікай Перамогі **"Дарогамі вайны"**.
  - Выстаўка да **100-годдзя** правядзення Міжнароднага кангрэса пісьменнікаў у абарону культуры.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66.

Экспазіцыя:

- Пастаянная экспазіцыя **"Шляхі"** з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей **"Хлопчык і лётчык"**, галаграфічным тэатрам.
  - Інтэрактыўныя музейныя праграмы **"У пошуках папараць-кветкі"**, **"Вячоркі"** для ўсіх катэгорый наведвальнікаў.
- Выстаўкі:**
- Аўтарскі фотапраект Валерыя Вядрэнка **"Свято Вязынкі. Графіка"** — да 15 жніўня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

- Пастаянная экспазіцыя.

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА

г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

- **"Мінск губернскай. Шляхецкі побыт"**.
- **"Мастак. Грамадзянін. Герой"**. Прысвечана Герою Беларусі, народнаму мастаку Беларусі, ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму.
- **Выстаўкі:**
- Выстаўка Аліка Замосціна **"Пункт гледжання"** — з 6 да 30 жніўня.
- Выстаўка жывапісу творчага аб'яднання Беларускага саюза мастакоў "Традыцыя" і Студыі ваенных мастакоў **"Рубцы нашай памяці"** — да 3 жніўня.
- Выстаўка твораў мастацкай

разьбы па шарклучкіне ляйка **"Па слядах Фабержэ"** майстра Аляксандра Рыжэўскага — да 28 жніўня.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША

г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыя:

- **"Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет"**.
- **Выстаўка:**
- Выстаўка **"Gloria Patria"** — дакументы, карты, прадметы хрысціянскага культу з прыватнай калекцыі Ігара Сурмачэўскага — да 20 верасня.

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 18. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыя:

- "Сані • вазок; каляска • брычка; карэта • вупраж".
- Виртуальная гульня **"Карэтны майстар"**.

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8.

- Пастаянная экспазіцыя.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86.

Экспазіцыя:

- **"Кола часу"** — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА

г. Мінск, пр-т Ракасоўскага, 49. Тэл.: 291 16 76.

Экспазіцыі:

- **"Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва"**.

АРХЕАЛАГІЧНЫ МУЗЕЙ

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6. Тэл.: 321 24 30.

Выстаўка:

- **"Доблесць і слава. Даспехі і ўзбраенне XVI — XVII стст."** са збору майстра па даспехах Сяргея Нурматава.

Г. Гомель, пл. Леніна, 4. Тэл.: (8-0232) 74 19 11.**Цэнтральная частка палаца****Экспазіцыі:**

- **"Культавыя прадметы"** ("Дамавая царква", паўночны рызаліт палаца).
- **"Чырвоная гасцёўня"**.
- **"Зала ўрачыстых прыёмаў"**.
- **"Адкрытае захаванне археалагічнай калекцыі музея"**.
- **"Старажытная гісторыя Гомельшчыны"** (археалагічная экспазіцыя).
- **"Свет прыроды"** (выстаўкі "Загадкавыя фантазіі мора" і "Жывёльны свет Гомельшчыны") (грот палаца).

Выстаўкі:

- Персанальная выстаўка Зоі Луцэвіч **"Водар каханьня..."** — да 9 верасня.
- Выстаўка **"Срэбра са збору Нясвіжскага музея-запаведніка"** (рэчы сталовай аздобы кан. XIX — пач. XX стст.) — да 23 жніўня.
- Выстаўка **"Лукамор'е"** (чароўны свет казак Аляксандра Пушкіна ў вобразах персанажаў, якія рухаюцца) — да 6 верасня.
- Выстаўка **"Зямлястайне. Эмілія 2012. Культурная спадчына пасля землятрусу"** (аўтарскія фатаздымкі і мультымедыя распавядаюць

пра вынікі землятрусу ў рэгіёне Эмілья-Раманья ў Італіі) — да 16 жніўня.

- Выстаўка матылькоў з прыватнага збору М.Рамазанова **"Лунаючыя кветкі"** — да 13 верасня.

Вежа палаца**Экспазіцыя:**

- **"Уладальнікі Гомельскага маёнтка Румянцавы і Паскевічы"**.
- **Выстаўкі:**
- **"Кнігі, якія ведаюць усё"** (энцыклапедычныя выданні XIX — XX стст. з аддзела рэдкай кнігі Гомельскай абласной бібліятэкі імя У.І. Леніна) — да 30 жніўня.
- Мастацка-адукацыйны праект, прысвечаны творчасці гомельскіх мастакоў **"Край родны, назаўжды любімы"** з фондаў Гомельскага палацава-паркавага ансамбля — да 31 снежня.

Паўночнае крыло палаца**Экспазіцыя:**

- **"Свет звяроў Гомельшчыны"**.
- **Выстаўкі:**
- Куток жывых экзатычных рэптылій.

Зімовы сад

- Свет субтрапічных раслін і жывёл.

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ

г. Гомель, вул. Пушкіна, 5. Тэл.: (8-0232) 77 57 41.

- Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя.
- Пастаянная выстаўка тэхнікі на адкрытай пляцоўцы.
- На тэрыторыі працуе пнеўматычны цір.
- **"Музей крыміналістыкі"**.
- Выстаўка, прысвечаная 70-годдзю заканчэння Другой Сусветнай Вайны, **"На Тихом океане свой закончылі поход..."**.

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ

г. Ліда, вул. Перамогі, 37а. Тэл.: (8-0154) 53 50 64.

Экспазіцыя "Прырода Лідчыны"**Выстаўкі:**

- **"Вядзём пачатак мы ад Гедыміна..."**.
- **"Крылы над Лідай"** — выстаўка да 100-годдзя Лідскага аэрадрома.
- Выстаўка **"Старонкі непа10Ороннай вайны на Лідчыне"**.
- Выстаўка **"Гукі цывілізацыі, якая заснула"**.
- Выстаўка **"Вайны свяшчэнныя старонкі"**.
- Выстаўка **"З мастацкім словам па жыцці"**.
- Мемарыяльны пакой **Валянціна Таўлая**.
- Выстаўка з прыватнага збору А.Фішбайна **"Рэчы побыту канца XIX — пачатку XX стст."**.
- Музейна-вобразная зала **"Хрушчоўка 60-х"**.
- Выстаўка **"Музей шакаладу "Nikolya"**.

ГА